

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

REVISION

AF

BEGRAVELSESLOVEN

OG

LIGBRÆNDINGSLOVEN

AFGIVET AF

DET AF KIRKEMINISTERIET DEN 2. MAJ 1968

NEDSATTE UDVALG

BETÆNKNING NR. 688

1973

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	7
Kapitel I. Retsudviklingen og gældende ret	9
Indledende bemærkninger	9
A. Begravelsespladser	10
1. Folkekirkens kirkegårde	10
2. Andre kirkegårde og begravelsespladser	12
Trossamfund uden for folkekirken	12
Kommunale begravelsespladser	13
Særskilte begravelsespladser	13
B. Krematorier og anbringelse af askeurner	13
C. Betingelser for begravelse eller ligbrænding	15
1. Ligsyn	15
2. Anmeldelse af dødsfaldet til ministerialbog eller personregister	15
3. Anmeldelse til skifteret	16
4. Anmeldelse til politiet	16
5. Begæring om foretagelse af begravelse (ligbrænding)	16
6. Andre bestemmelser	19
D. Begraveshandlingen	19
1. Begravelser på folkekirkens kirkegårde	19
a. Kirkelig begravelse	19
b. Borgelig begravelse	21
b. Borgerlig begravelse	21
c. Begravelse af personer, der står uden for folkekirken	22
d. Forskellige bestemmelser (klokkeringning, dage og tider)	23
2. Begravelser på andre kirkegårde og begravelsespladser	23
3. Særregler når ligbrænding finder sted	24
Kapitel II. Retstilstanden i Norge og Sverige	25
1. Norge	25
Om gejstlig medvirken	25
Ligbrænding	25
Hvornår begravelse kan foregå	26

2. Sverige	26
Om gejstlig medvirken	26
Ligbrænding	26
Hvornår begravelse kan foregå	26
Kapitel III. Udvalgets overvejelser og forslag	27
Indledende bemærkninger	27
1. Begravelsespladser	28
2. Begravelse med eller uden gejstlig medvirken	30
3. Kistebegravelse eller ligbrænding	31
4. Særligt om gejstlig medvirken, når ligbrænding finder sted.	32
5. Begravelseshandlingen	33
A. På folkekirkens kirkegårde	33
a. Under medvirken af folkekirkens præster	33
b. Under medvirken af andre præster	34
c. Borgerlig begravelse	34
d. Klokkeringning	35
e. Dage og tider for foretagelse af begravelse	35
B. På andre kirkegårde	36
6. Hvem der har pligt til at sørge for begravelsen	36
7. Begravelsesmyndigheden	37
8. Indsigelser mod begravelsesmyndighedens afgørelser	39
9. Ansvar for begravelseshandlingens forløb	40
10. Frister for jordfæstelse og ligbrænding	40
11. Strafbestemmelser	41
Kapitel IV. Udvalgets overvejelser vedrørende dødsattester m. v.	42
1. Dødsattester	42
2. Anmeldelse af dødsfald til skifteretten	43
Kapitel V. Resumé af betænkningen	45
Udkast til lov om begravelse og ligbrænding	48
Udkast til bekendtgørelse om begravelse og ligbrænding	53
Udkast til cirkulære om begravelse og ligbrænding	55
Bilag	63
Bilagsfortegnelse	64

FORKORTELSER

- Begravelseslov* = lov nr. 100 af 19/4 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser
- Bestyrelseslov* = lov om kirkers bestyrelse m. m., bkg. nr. 318 af 26/6 1970
- Brugslov* = lov om kirkens brug, sognebåndsløsning m. m., bkg. nr. 151 af 30/5 1961
- Kirkeritualet* = Danmarks og Norges kirkeritual af 25/7 1685
- Ligbrændingslov* = lov nr. 162 af 18/4 1950 om ligbrænding
- Ligsynslov* = lov nr. 2 af 2/1 1871 om ligsyn, jfr. lov nr. 46 af 4/5 1875
- Menighedsrådslov* = lov om menighedsråd, bkg. nr. 256 af 10/5 1973
- Skiftelov* = lov nr. 155 af 30/11 1874 om skifte af dødsbo og fællesbo m.v.
- Valgmenighedslov* = lov nr. 204 af 24/5 1972 om valgmenigheder
- Vedligeholdelseslov* = lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v., bkg. nr. 455 af 23/9 1947

Indledning

Den 2. maj 1968 tilskrev kirkeministeriet departementschef August Roesen således:

»Som det er hr. departementschefen bekendt har ministeriet i den senere tid modtaget en del forespørgsler — bl. a. fra biskoppen over Københavns stift og Dansk Ligbrændingsforening - vedrørende forståelsen af bestemmelserne i lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser § 2 om borgerlige begravelser og disse bestemmelser anvendelse i praksis, i særdeleshed i tilfælde, hvor afdøde lig skal brændes.

Endvidere har kirkeministeriet fra justitsministeriet modtaget en skrivelse, hvori der — på foranledning af en henvendelse fra administrationsrådet — fremsættes forslag om en ændring af lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding § 3. stk. 2, gående ud på, at kontrollen med, at betingelserne for ligbrænding er opfyldt, i alle tilfælde henlægges fra politimestrene til krematorierne.

Efter at have overvejet disse henvendelser er man i ministeriet kommet til det resultat, at det under hensyn til den noget uklare og utidssvarende retstilstand, der hersker på dette område, vil være rettest, at der nu nedsættes et snævert udvalg til at overveje ændringer i de to nævnte love, idet man herved - foruden ændringer i de allerede nævnte bestemmelser - har tænkt på muligheden af en fuldstændig ophævelse af bestemmelserne i ligbrændingslovens § 5.

Udvalget fik følgende sammensætning: Departementschef Aug. Roesen, kirkeministeriet (formand), fuldmægtig i justitsministeriet, nu byretsdommer Ib Dalgas Rasmussen, biskop J. B. Leer-Andersen, kontorchef Erik Rafn, Københavns begravelsesvæsen, fhv. kirkeminister, pastor Orla Møller M. F. som repræsentant for Dansk Ligbrændingsforening, provst L. Stampe som repræsentant for Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, snedkermester H. P. Baltzer som repræsentant for Bedemændenes Landsforening, forretningsfører Jørgen Fals som repræsentant for A/S Arbejdernes Ligkiste Magasin, kontorchef Arne Truelsen, kirkeministeriet, og ekspeditionssekretær Torben Jensen, kirkeministeriet.

Ekspeditionssekretærer i kirkeministeriet A. Steen Henriksen og Kai Winther har været udvalgets sekretærforretninger.

Udvalget, der har afholdt ialt 25 møder, har afsluttet sit arbejde i april 1973 med afgivelse af nærværende betænkning. Hertil slutter sig et udkast til lov om begravelse og ligbrænding, idet udvalget har fundet det formålstjenligt, at begravelseslovens og ligbrændingslovens bestemmelser samles i én lov. For at anskueliggøre lovudkastets praktiske virkninger har udvalget endvidere udarbejdet udkast til bekendtgørelse og cirkulære om begravelse og ligbrænding.

Den hermed foreliggende betænkning er tiltrådt af alle udvalgets medlemmer.

København, den 13. april 1973.

H. P. Baltzer

Orla Møller

L. Stampe

Aug. Roesen
(formand)

Ib Dalgas Rasmussen

Arne Truelsen

J. B. Leer-Andersen

Torben Jensen

Jørgen Fals

Erik Rafn

A. Steen Henriksen
Kai Winther
(udvalgels sekretærer)

Kapitel I

Retsudviklingen og gældende ret

Indledende bemærkninger

Efter kristendommens indførelse her i landet blev begravelsesvæsenet med tiden helt overtaget af kirken, og der blev omkring kirkerne anlagt kirkegårde, som blev de almindelige begravelsespladser for befolkningen. Dog blev der også i vidt omfang foretaget begravelser inde i kirkebygningerne eller i dertil hørende krypter og kapeller.

Dødes begravelse har i århundreder været anset for et offentligt anliggende. Ifølge kirkeritualet af 25. juli 1685, kap. IX måtte ingen begrave sine døde stiltiende uden præstens medvirken med jordpåkastelse, men den afdødes nærmeste venner eller, hvis han var fremmed, stedets øvrighed skulle drage tilbørlig omsorg for, at liget blev stedt til jorden ved en kristelig begravelse. Dødsfald skulle derfor anmeldes til præsten og denne skulle føre bog over alle døde i sognet løvrigt var det allerede ved kgl. missiver af 20. maj 1645 (Sjællands stift) og 17. maj 1646 (øvrige stifter) foreskrevet, at dødsfald skulle indføres i de ved disse missiver påbudte kirkebøger ¹⁾

Bortset fra disse bestemmelser om, at dødsfald skulle anmeldes til præsten, fandtes der ikke nærmere formulerede bestemmelser om afgivelse af sådanne anmeldelser, ligesom der ganske savnedes regler om, hvem pligten til at anmelde dødsfald påhvilede. Regler herom er først indført ved lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 20. september 1968.

De gældende regler om førelse af dødsprotokoller findes nu i kirkeministeriets bekendtgørelse og cirkulære af 14. juli 1926²⁾.

1. Begravelsesforordningen af 1682 og Danske Lov indeholder ikke bestemmelser om førelse af dødsprotokoller.
2. I de sønderjyske landsdele skal dødsfald anmeldes til de i 1874 i disse landsdele indførte

Bl. a. for at forebygge begravelse af skindøde er det ved ligsynsloven af 2. januar 1871 fastsat, at intet lig må jordes, forinden ligsyn har fundet sted, og dødsattest er udstedt. Endvidere bestemtes det, at der i tilfælde, hvor dødsårsagen fortjener justitsvæsenets opmærksomhed, ikke må udstedes dødsattest, førend politimesteren har tilkendegivet, at der fra hans side intet er til hinder derfor, og at der i tilfælde, hvor dødsfaldet skyldes ulykke, selvmord eller forbrydelse, ikke må finde jordfæstelse af liget sted, forinden dette er undersøgt af politimesteren og en af ham tilkaldt læge, og førend politimesteren ved påtegning på dødsattesten har attesteret, at der for det offentliges vedkommende intet er til hinder for begravelsen.

For at sikre dødsfalds anmeldelse til skifteretten er det ved skifteloven af 30. november 1874 om skifte af dødsbo og fællesbo m. v. endvidere foreskrevet, at ligs begravelse ikke må finde sted, forinden attest om dødsfaldets anmeldelse til skifteretten er forevist.

Igennem lange tider var der ikke andre begravelsespladser end sognekirkernes kirkegårde. Da der ikke uden særlig bevilling var adgang til at foretage begravelse andetsteds, måtte derfor også personer, der ikke tilhørte den evangelisk-lutherske kirke, begraves på sognekirkegårdene. Dette var også anerkendt i kirkeritualet, der dog forbød præsterne i sådanne tilfælde at foretage jordpåkastelse og at holde tale eller ligprædiken. I lov nr. 57 af 25. marts 1872 om brugen af kirkerne fastsloges det udtrykkeligt, at enhver sognebeboer har ret til at blive begravet på sognets kirkegård, selvom han ikke hører til folkekirken. Lig af de i sognet af-

personregistre, der er opretholdt ved lov nr. 258 af 28. juni 1920 om indførelse af dansk personret, familieret og arveret i de sønderjyske landsdele, jfr. justitsministeriets bekendtgørelse og cirkulære af 22. december 1961.

døde eller fundne forulykkede, som havde anden hjemstavn, skulle ifølge bestemmelsen begraves på dets (sognets) kirkegård, medmindre de efterladte eller andre rette vedkommende ville sørge for begravelsen andetsteds.

De gældende bestemmelser findes nu i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. § 25, stk. 5, hvorefter personer, som ikke tilhører folkekirken, har ret til at erholde begravelsesplads udlagt på folkekirkens kirkegårde i de sogne, hvor de bor, for så vidt der ikke i sognet findes nogen kommunal begravelsesplads eller kirkegård for det trossamfund, som de tilhører. Den betaling, der herfor skal ydes, fastsættes i kirkegårdsvedtægten under hensyntagen til, at sådanne personer ikke deltager i udgifterne til kirkegårdens vedligeholdelse og drift.

Udviklingen i nyere tid har ført med sig, at adgangen til at anlægge kirkegårde og begravelsespladser er blevet udvidet. Således har trossamfund uden for folkekirken fået tilladelse til at indrette egne kirkegårde, første gang Det mosaiske Troessamfund allerede i 1814. Endvidere er der efter valgmenighedernes fremkomst åbnet disse adgang til at få tilladelse til at anlægge egne kirkegårde, ligesom der er givet bevillinger til indretning af særskilte begravelsespladser såvel for institutioner og stiftelser som — omend mere sjældent — for enkelte familier. Reglerne om anlæggelse af kirkegårde findes nu for folkekirkens vedkommende i den nævnte lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. og den i henhold dertil udfærdigede kgl. anordning nr. 143 af 22. april 1953 om kirkegårde samt i lov nr. 204 af 24. maj 1972 om valgmenigheder og for de andre kirkegårdes vedkommende i begravelsesloven af 19. april 1907.

Endvidere er der for enkelte større byers vedkommende siden sidste del af forrige århundrede givet tilladelse til begravelsesvæsenets udskillelse fra kirkens bestyrelse og henlæggelse under en særlig bestyrelse, således i København i 1879. Den nugældende regel herom i lov om kirkers bestyrelse m. m. af 30. juni 1922 § 7, stk. 3 hjemler adgang til, at sådan udskillelse kan ske i videre omfang end tidligere, idet bestemmelsen nu også kan bringes i anvendelse med hensyn til kirkegårde uden for byområder.

Den kristne skik at jordfæste lig ubrændt accepteredes efter kristendommens indførelse overalt her i landet, og denne skik holdt sig som den eneste lovlige helt til 1892, da man fik den første ligbrændingslov. Da der i kirkelige kredse var stærk modstand mod ligbrænding, blev det ikke gjort til pligt for folkekirkens præster at medvirke ved begravelser, når ligbrænding finder sted, ligesom det blev overladt til politiet at påse, at de legale betingelser for ligbrænding er til stede. Senere er der dog givet en række krematoriebestyrelser bemyndigelse til at påse betingelsernes tilstedeværelse.

Reglerne om begravelsesformen, der er fastsat i Danske Lov og i kirkeritualen, og hvorefter der ved enhver begravelse (af medlemmer af folkekirken) skal finde jordpåkastelse sted ved en præst, forblev uændrede indtil begyndelsen af dette århundrede, idet der først ved lov nr. 19 af 13. februar 1903 indeholdende nogle bestemmelser vedrørende jordfæstelse åbnedes adgang til begravelse (af medlemmer af folkekirken) uden gejstlig medvirken, såkaldt borgerlig begravelse. De nugældende bestemmelser om borgerlig begravelse findes i begravelseslovens §§ 2-4, hvorefter det er en betingelse, at afdøde ved en i testamentens form affattet erklæring har truffet bestemmelse herom.

Medens begravelsesvæsenet i almindelighed henhører under kirkeministeriets forretningsområde, har ligbrændingsvæsenet steds været henlagt under justitsministeriet.

A. Begravelsespladser

I det følgende skal først omtales folkekirkens kirkegårde (1) og dernæst andre kirkegårde og begravelsespladser (2).

1. Folkekirkens kirkegårde

Det forudsættes i lovgivningen, at hvert sogn skal have en folkekirkelig kirkegård, eventuelt tilfælles med andre sogne, og folkekirken har pligt til at drage omsorg for, at der til enhver tid er tilstrækkelig kirkegårdsareal til dækning af behovet for gravpladser. Der kan til dette formål foretages ekspropriation, jfr. vedligeholdelsesloven § 28, stk. 3 (bilag 14).

Folkekirkens kirkegårde er landets offentlige begravelsespladser, jfr. vedligeholdelses-

lovens § 25, stk. 5 (bilag 14), hvorefter også personer, der ikke tilhører folkekirken, har ret til at få begravelsesplads udlagt på folkekirkens kirkegårde i de sogne, hvor de bor, for så vidt der ikke i sognet findes en af kommunen anlagt begravelsesplads eller kirkegård for det trossamfund, som de tilhører.

Folkekirken kirkegårde bestyres normalt sammen med kirkerne i overensstemmelse med reglerne i lov om kirkers bestyrelse m. m. (bilag 16).

Selvejende kirker med dertil hørende kirkegårde bestyres af menighedsrådet (§ 3). De daglige forretninger vedrørende kirken og kirkegården varetages af et udvalg bestående af mindst 3 af menighedsrådet inden for dette valgte medlemmer (§ 4). Hvor en kirkegård ejes af flere kirker i fællesskab, skal der ansættes en kirkegårdsværge (§ 7, stk. 2). I byer med flere sogne gælder ikke sjældent den ordning, at begravelsesvæsenet bestyres af et af menighedsrådene nedsat fællesudvalg.

Da det overvejende antal af landets kirker er selvejende, er det således den normale ordning, at menighedsrådene bestyrer kirkegårdene. Men i en del tilfælde er bestyrelsen af folkekirkens kirkegårde overtaget af kommunalbestyrelsen³⁾ eller en kommission bestående af kirkelige og kommunale repræsentanter. Ved kgl. resolution af 22. december 1879 blev det således bestemt, at bestyrelsen af alle anliggender vedrørende begravelsesvæsenet i København skulle overgå til en kommission, bestående af vedkommende borgmester som formand, to provster og to af kommunalbestyrelsen valgte medlemmer. På tilsvarende måde blev det senere bestemt, at begravelsesvæsenet i Odense (kgl. resolution af 20. oktober 1886), Århus (kgl. resolution af 17. juli 1890), Esbjerg (kirkeministeriets skrivelse af 22. august 1894) og Frederiksberg (kgl. resolution af 4. juni 1897) skulle bestyres af en blandet kirkelig-kommunal kommission. I København og Odense er bestyrelsen nu helt overgået til kommunalbestyrelsen.

I bestyrelsesloven blev der i sin tid i § 7, stk. 3, optaget en hertil svarende almindelig

3. I daglig tale kaldes disse kommunalt administrerede folkekirkelige kirkegårde ofte »kommunale kirkegårde«. Om egentlige kommunale begravelsespladser se side 13.

bestemmelse om, at i København og Frederiksberg samt købstæder med flere sogne kan begravelsesvæsenet med ministeriets samtykke udskilles fra kirkens bestyrelse, og særlige regler for begravelsesvæsenets bestyrelse gives i en af ministeriet stadfæstet vedtægt. I henhold hertil er bestyrelsen af begravelsesvæsenet i Randers i 1934 overgået til kommunalbestyrelsen, og bestyrelsen af begravelsesvæsenet i Ålborg er i 1940 overgået til en blandet kirkelig-kommunal kommission.

Medens der i henhold til den lige citerede bestemmelse hidtil kun har været adgang for kirkeministeriet til at meddele tilladelse til, at begravelsesvæsenet i byområder udskilles fra kirkens bestyrelse og undergives særskilt bestyrelse, er der ved lov nr. 260 af 4. juni 1970 foretaget en ændring af bestyrelseslovens § 7, stk. 3, således at begravelsesvæsenet nu også uden for byområderne kan undergives særskilt bestyrelse.

Ejendomsforholdene til kirkegårdene berøres ikke af, at begravelsesvæsenet undergives særskilt bestyrelse.

Det kan herefter sammenfattende fastslås, at de selvejende kirkegårde enten bestyres af et menighedsråd - eventuelt af et af flere menighedsråd nedsat fællesudvalg - eller er undergivet særbestyrelse, således at det enten er en kirkelig-kommunal kommission eller kommunalbestyrelsen alene, der varetager bestyrelsen af begravelsesvæsenet.

Ved *ikke-selvejende* kirker er det ejeren af kirken eller dens midler, der varetager bestyrelsen af kirken og kirkegården, jfr. bestyrelseslovens kap. 3. Ved disse kirker skal der af menighedsrådet nedsættes et stående udvalg til varetagelse af menighedens interesser med hensyn til kirken og kirkegården, jfr. menighedsrådslovens § 19, stk. 2. Ikke-selvejende kirker og kirkegårde er med hensyn til vedligeholdelse og tilsyn m. v. underkastet samme bestemmelser som selvejende kirker og kirkegårde.

Antallet af ikke-selvejende kirker og kirkegårde har været jævnt faldende siden århundredskiftet og vil antagelig falde yderligere i de kommende år. Den dag er næppe fjern, hvor der kun findes ganske få eller måske slet ingen ikke-selvejende kirker og kirkegårde. Ejendomsretten til denne kategori af kirker og kirkegårde er ofte knyttet til besiddelsen af et gods. I en række tilfælde er det dog

kommunen, der som kirketiendejer er ejer af kirke og kirkegård. I enkelte tilfælde er det et interessentskab af tidligere tiendeydere, der også er tiendejere og som i henhold til § 25 i lov af 15. maj 1903 om afløsning af tienden har forbeholdt sig deres ejendomsret til kirken. Med hensyn til bestyrelsen af Holmens og Garnisons kirkegårde i København gælder der særlige regler.

En særlig gruppe folkekirkelige kirkegårde udgør *valgmenighedernes kirkegårde*. Disse kirkegårde, der er oprettet med hjemmel i valgmenighedsloven (bilag 30), administreres af valgmenighedernes bestyrelser. Efter den i 1972 stedfundne revision af loven er det ikke som tidligere en betingelse for meddelelse af tilladelse til anlæggelse af en valgmenighedskirkegård, at valgmenigheden har egen kirkebygning. Derimod kræves det nu, at valgmenigheden — inden tilladelse gives — skal stille sikkerhed for kirkegårdens fortsatte vedligeholdelse i tilfælde af menighedens opløsning, jfr. § 12, stk. 2. Der er for tiden 13 valgmenighedskirkegårde, hvoraf et par er under afvikling.

Begravelse af kister på kirkegårde sker ved kisternes nedsættelse i jorden i den i kirkegårdsvedtægten og sundhedsvedtægten foreskrevne dybde enten i individuelle gravsteder eller i fællesgrav, hvor sådan findes. Kister kan dog også anbringes i gravkamre på kirkegårde, jfr. anordning af 20. april 1953 om kirkegårde § 41 (bilag 21). Indretning af gravkamre kan normalt kun ske i henhold til særlig tilladelse fra vedkommende kirkegårdsbestyrelse, og der er intet til hinder for, at der i en kirkegårdsvedtægt optages en generel bestemmelse om forbud mod etablering af gravkamre. Et sådant forbud findes dog kun i nogle få kirkegårdsvedtægter. Det er i øvrigt i nyere tid yderst sjældent, at der fremsættes ønske om indretning af gravkamre. I kirkeministeriets cirkulære af 15. maj 1914 (bilag 13) er der givet almindelige forskrifter for indretning og benyttelse af gravkamre på kirkegårde.

Ved forordning af 22. februar 1805 (bilag 3) blev der indført forbud mod indretning af nye gravsteder i kirker. Forbudet antages foruden selve kirkebygningen også at omfatte kapeller, krypter eller gravhvælvinger, der står i direkte forbindelse med kirkerummet. Fritliggende gravkapeller samt kapeller

eller gravhvælvinger, hvortil der ikke er adgang fra kirkerummet, er således ikke omfattet af forbudet.

Også de allerede bestående rettigheder med hensyn til benyttelsen af eksisterende gravsteder af denne art, såkaldte ejendomsbegravelser, blev imidlertid søgt afskaffet ved den nævnte forordning, idet den pålægger kirkens foresatte straks at træde i forhandling med de berettigede om afståelse af deres ret til fremtidig benyttelse af sådanne gravsteder. Kan de berettigede ikke formås til sådan afståelse, skal det dog ifølge forordningen tillades dem og deres familie fremdeles at benytte ejendomsbegravelsen på vilkår, at intet lig bliver gravsat, forinden der er forløbet 2 år fra dødsfaldet, medmindre liget behørigt balsameres under en offentlig læges tilsyn.

Retten til en i 1805 eksisterende ejendomsbegravelse, som indehaveren siden med hjemmel i den omtalte forordning har forbeholdt sig ret til fortsat at benytte, består således fremdeles, men det er kun i undtagelsestilfælde, at der gøres brug af sådanne rettigheder. Særlig i forbindelse med en kirkes overgang til selveje sker det, at kirketiende-ejeren for sig og sin nærmeste familie forbeholder sig retten til fortsat at benytte en sådan begravelse.

Med mindre andet særlig er hjemlet, påhviler det gravstedsindehaveren at vedligeholde rummet og kisterne. Findes der ingen, som er pligtig eller villig hertil, er der mulighed for sløjfning af ejendomsbegravelsen, jfr. nærmere vedligeholdelseslovens § 8 (bilag 14).

2. Andre kirkegårde og begravelsespladser

Ifølge begravelseslovens § 6, stk. 3, (bilag 9) kan *trossamfund uden for folkekirken*, når de ønsker det, anlægge egne kirkegårde eller begravelsespladser under iagttagelse af de for kirkegårdes anlæg m. v. til enhver tid foreskrevne regler. Retten til anlæggelse af egne kirkegårde tilkommer såvel anerkendte som ikke-ankendte trossamfund, og bestyrelsen af kirkegården påhviler vedkommende menigheds bestyrelse. Bestemmelsen har ikke hidtil haft megen praktisk betydning, idet den kun er benyttet af nogle få evangelisk-lutherske frimenigheder. Det romersk-katolske trossamfund og det mosaiske trossam-

fund har dog også kirkegårde forskellige steder i landet, men de hidrører fra tiden før begravelsesloven af 1907. Der er i alt ca. 10 kirkegårde af denne art.

Ved begravelsesloven blev der desuden åbnet trossamfundene uden for folkekirken en anden mulighed for at få egne begravelsespladser. Ifølge lovens § 6, stk. 4, kan de, hvor forholdene tillader det, få en del af en folkekirkelig kirkegård overladt til særskilt brug mod en billig erstatning til vedkommende kirke eller begravelsvæsen. Heller ikke denne bestemmelse har haft større praktisk betydning. Den er hidtil kun udnyttet af det romersk-katolske trossamfund, og det mosaiske trossamfund, og antallet af sådanne særlige kirkegårdsafdelinger overstiger næppe 10-12. Det er normalt vedkommende folkekirkelige begravelsvæsen, der efter aftale med vedkommende trossamfund administrerer disse særskilte kirkegårdsafdelinger.

Efter forslag fra det kirkelige udvalg af 1903 blev der i begravelseslovens § 6, stk. 1, givet kirkeministeriet hjemmel til at tillade anlæggelse af *kommunale begravelsespladser*. På disse skal der være lige adgang for alle kommunens beboere til at blive begravet og for alle trossamfunds præster til at forrette begravelser. På en kommunal begravelsesplads skal der af kommunen opføres mindst ét begravelseskapel, der på lige vilkår skal kunne overlades til brug ved alle begravelser, som foretages på denne, ligesom det også skal stå ethvert trossamfund åbent på sin bekostning at opføre egne kapeller på en kommunal begravelsesplads, jfr. lovens § 6, stk. 2. Bestemmelsen om anlæggelse af kommunale begravelsespladser er aldrig blevet benyttet, hvilket muligvis skyldes, at administrationen af begravelsvæsenet i adskillige større byområder allerede på anden vis er overtaget af de kommunale myndigheder, jfr. foran side 11.

Ifølge praksis, der går tilbage til tiden før grundloven af 1849, gives der undertiden tilladelse til indretning af *særskilte begravelsespladser* for stiftelser, hospitaler⁴), enkelte familier eller enkelte personer, jfr. kgl. anordning af 20. april 1953 om kirkegårde § 40 (bilag 21). Tilladelse meddeles ved kgl.

4. Ved statshospitalerne er disse begravelsespladser under afvikling.

bevilling, der udfærdiges gennem kirkeministeriet ad mandatum. En sådan bevilling er som regel betinget af, at forskellige forskrifter med hensyn til gravpladsens indhegning, fredning, vedligeholdelse og tilsyn m. m. iagttages. Der udfærdiges en deklaration angående forpligtelse til overholdelse af bestemmelserne. Deklarationen tinglyses som hæftelse på den ejendom, hvorpå begravelsespladsen er indrettet.

Da det må forekomme lidet tiltalende og tillige upraktisk af hensyn til tilsynet, at gravpladser på denne måde kan spredes over det ganske land - uden forbindelse med det almindelige begravelsvæsen — har kirkeministeriet stærkt begrænset antallet af bevillinger til indretning af sådanne begravelsespladser, jfr. ministeriets cirkulære af 30. april 1949 (bilag 18), hvori det udtales, at sådan tilladelse kun kan forventes givet aldeles undtagelsesvis, når særlig stærke grunde taler derfor.

Særskilte begravelsespladser, der kan benyttes af *videre kredse* — uden tilknytning til en institution eller en bestemt familie — kendes ikke, og det er i praksis antaget, at f. eks. en forening, et andelsselskab eller et aktieselskab ikke kan få tilladelse til at anlægge egen begravelsesplads.

B. Krematorier og anbringelse af askeurner

Ligbrænding må kun finde sted i dertil indrettede, af justitsministeren godkendte anstalter (krematorier), jfr. ligbrændingslovens § 1 (bilag 19). Der findes kun krematorier i større byer, og i nyere tid indrettes de som regel i forbindelse med en særlig kirkegårdsbygning, der foruden krematorium indeholder begravelseskapel, rum til modtagelse og opbevaring af lig samt andre lokaler og faciliteter. Forbrændingsanlæggets indretning og anbringelse godkendes af justitsministeriet. Opførelsen af selve bygningen godkendes af kirkeministeriet, når denne opføres på kirkegården eller andetsteds på kirkens grund. Krematorier tillades ikke sammenbygget med kirker og ej heller med kirkegårdskapeller, der er indviet til gudstjenstlig brug. Udgifter til opførelse af krematorier kan, for så vidt midlerne ikke tilvejebringes ad privat vej, afholdes af kommunen eller kirkekassen (vedligeholdelseslovens § 27, stk. 1).

[følge regulativ af 1. juni 1937 for udførelse af ligbrænding § 2 (bilag 17) skal der til politimesteren for den politikreds, i hvilken krematoriet er beliggende, afgives anmeldelse om, hvem der varetager bestyrelsen af krematoriet og som sådan er ansvarlig for overholdelse af regulativets forskrifter.

Ligbrændingsvæsenet har været i stærk udvikling siden den første ligbrændingslov af 1892. Der findes i dag i alt 32 krematorier, heraf 2 i København, og flere nye krematorier er under planlægning. Med en enkelt undtagelse bestyres krematorierne af vedkommende begravelsesvæsen. Undtagelsen er krematoriet i Slagelse, der bestyres af den lokale afdeling af Dansk Ligbrændingsforening. Tidligere fandtes der enkelte andre af Dansk Ligbrændingsforening oprettede krematorier, men de er nu overgået til begravelsesvæsenets bestyrelse. I 19 af de 31 byer, hvor begravelsesvæsenet har krematorium, bestyres begravelsesvæsenet af vedkommende menighedsråd eller af et af menighedsrådene nedsat fællesudvalg. I de øvrige 12 byer er begravelsesvæsenet enten undergivet særbestyrelse, jfr. foran side 11, eller bestyret af kommunen i dennes egenskab af kirkejejer⁵).

5. Udviklingen i antallet af kremationer fremgår af nedenstående tabel, der er hentet fra Dansk Ligbrændingsforenings årsskrift for 1971:

Kremationer i forhold til samtlige dødsfald 1920-1970 i hele landet:

Året	Antal døde	Heraf kremeret	
		Antal	%
1920	39.841	555	1,4
1930	38.174	1.694	4,4
1940	39.730	4.756	11,9
1950	39.300	7.504	19,1
1960	43.681	13.113	30,0
1970	48.367	19.843	41,0

I hovedstadsområdet ligger kremationsprocenten betydeligt højere end landsgennemsnittet. For de kommuner i hovedstadsområdet, hvor der findes krematorier, var kremationsprocenten for året 1970 følgende:

København	78,2
Frederiksberg	83,2
Gentofte	75,0
Lyngby-Tårnbæk	69,1

Den almindelige regel om askeurners anbringelse indeholdes i ligbrændingslovens § 4, stk. 1., hvorefter asken enten skal begraves på en kirkegård eller et andet af justitsministeren godkendt sted eller hensættes i særligt dertil indrettede, af justitsministeren godkendte rum (kolumbarier)⁶). Asken kan således altid nedsættes på en af de i afsnit A nævnte kirkegårde og begravelsespladser, herunder eventuelt også private begravelsespladser. Et stort antal kirkegårde har en særlig afdeling med urnegravsteder, og på samtlige kirkegårde med krematorium findes der askefællesgrave, hvor nedsættelse af asken normalt sker anonymt⁷).

Med justitsministeriets tilladelse kan asken som nævnt anbringes andetsteds, f. eks. på en privat ejendom. Sådanne tilladelser er sjældne og gives kun, hvor afdøde havde udtalt et bestemt ønske herom og havde en særlig tilknytning til den pågældende ejendom og kun i tilfælde, hvor ejendommen er så stor eller afsides beliggende, at nedsættelsen ikke er til gene for naboer. Tilladelse gives aldrig til nedsættelse i almindelige parcel- eller sommerhusgrunde. Tilladelse betinges af, at der ikke på stedet, hvor urnen nedsættes, anbringes sten, mindesmærke eller an-

Gladsakse	79,3
Ballerup-Måløv	68,8
Glostrup	68,7

Enkelte byer uden for hovedstadsområdet har en tilsvarende høj kremationsprocent, nemlig Køge, Nykøbing Falster og Svendborg.

6. Der findes kokumbarier ved 13 af de eksisterende 32 krematorier.
7. Af nedenstående opgørelse, der er udarbejdet af Dansk Ligbrændingsforening, fremgår det, hvorledes der har været forholdt med hensyn til askeanbringelse i byer med krematorium i tidsrummet 1955-70:

Året	Anbragt i urnehal	Nedsat i kiste-gravsteder	Nedsat i urne-gravsteder	Nedsat i aske-fællesgrave	I alt
1955	726	2.409	3.077	2.179	8.391
1960	547	2.985	3.549	3.842	10.923
1965	407	3.166	4.125	5.709	13.407
1970	313	3.227	4.121	8.163	15.824

det, der kendetegner stedet som begravelsesplads, samt at der med den stedlige politimester som påtaleberettiget tinglyses en deklaration på ejendommen, hvorefter ejeren forpligter sig til i et tidsrum af 10 år fra urnens ned sættelse ikke at grave så dybt, at urnen berøres. Endelig betinges tilladelsen af, at urnen består af et materiale, der er opløseligt i vand, f. eks. støbt papirmasse.

I henhold til ligbrændingslovens § 4, stk. 2, kan justitsministeren eller efter dennes bemyndigelse vedkommende politimester (i København politidirektøren) endvidere tillade, at der forholdes med asken på anden sømmelig måde, for så vidt der foreligger et bestemt udtalt ønske herom fra den afdøde. Ønsket skal normalt foreligge skriftligt, men også et bestemt udtalt mundtligt ønske kan tages til følge. I henhold til denne bestemmelse er der f. eks. givet tilladelse til spredning af asken på havet.

C. Betingelser for begravelse eller ligbrænding

Forinden et lig begravnes eller brændes skal en række betingelser være opfyldt:

1. Ligsyn

Ifølge ligsynsloven af 2. januar 1871⁸⁾ § 1 (bilag 5) må intet lig jordes, forinden ligsyn har fundet sted og dødsattest er udstedt⁹⁾. Dødsattester udstedes af læger eller eventuelt af ligsynsmænd på særlige blanketter, som er anordnet ved justitsministeriets bekendtgørelse af 15. december 1965 (bilag 25). Dødsattesten udleveres normalt til den nærmeste eller en af de nærmeste efterladte til brug ved den foreskrevne anmeldelse af dødsfaldet, jfr. neden for under 2.

Opstår der ved ligsynet formodning om, at dødsårsagen fortjener justitsvæsenets opmærksomhed, skal lægen, ligsynsmændene eller jordemoderen iflg. ligsynslovens § 6, stk. 1, uophødelig gøre indberetning herom til

8. Forslag til revision af ligsynsloven er fremsat i en i oktober 1969 afgivet betænkning nr. 537/1969.
9. Også et dødtfødt barn anses normalt for et lig, jfr. ligsynslovens § 3, stk. 3, hvorefter der skal foretages ligsyn over et dødtfødt barn. Det er dog en forudsætning, at fostret har opnået en vis udviklingsgrad, og grænsen er fastsat til den 28. svangerskabsuge.

politimesteren, og dødsattesten må da ikke udstedes, førend denne har tilkendegivet, at der fra hans side intet er til hinder derfor.

I tilfælde af selvmord, såvel som når lig opdriver, personer eller fostre findes døde, eller når dødsfaldet skyldes en ulykke, såvel som i andre tilfælde, hvor der fra det offentliges side er indledt undersøgelse i anledning af et indtruffet dødsfald, må liget ikke jordes, førend det er undersøgt af politimesteren i forening med en af ham tilkaldt læge, sædvanligvis den stedlige embedslæge, og førend den af lægen udstedte dødsattest er forsynet med påtegning af politimesteren om, at der for det offentliges vedkommende intet er til hinder for begravelsen, jfr. ligsynslovens § 6, stk. 2, som ændret ved lov af 4. maj 1875 (bilag 5). Såfremt vedkommende præst har kendskab til eller begrundet formodning om, at der i forbindelse med dødsfaldet foreligger sådanne omstændigheder, at et sådant (medico-legalt) ligsyn skal afholdes, har også han pligt til at påse, at det finder sted, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 27. januar 1966 om dødsattester (bilag 27).

2. Anmeldelse af dødsfaldet til ministerialbog eller personregister.

Ved lov af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald (bilag 28) er det i § 1 fastsat, at dødsfald, der finder sted her i landet uden for de sønderjyske landsdele, skal anmeldes til folkekirkens ministerialbøger. Anmeldelse - ledsaget bl. a. af dødsattest - skal ske uophørlig og afgives til ministerialbogsføreren i det sogn, hvor dødsfaldet har fundet sted. Ved dødsfald i København, Frederiksberg og Gentofte skal dødsfaldet, såfremt afdøde havde bopæl i den af de nævnte kommuner, hvori dødsfaldet er indtruffet, dog anmeldes til ministerialbøgerne i bopælsognet, jfr. bkg. nr. 229 af 21. september 1893, bkg. nr. 119 af 2. april 1935 og bkg. nr. 379 af 28. december 1937. Om den stedfundne anmeldelse sker der påtegning på dødsattesten. I de sønderjyske landsdele skal dødsfaldet senest den følgende sønede dag anmeldes til personregisterføreren i det registreringsdistrikt, i hvilket dødsfaldet har fundet sted, jfr. justitsministeriets bekendtgørelse af 22. december 1961 om førelsen af de borger-

lige personregistre i de sønderjyske landsdele § 25 (bilag 23). Om anmeldelsen udsteder personregisterføreren attest. I lovens § 2 og bekendtgørelsens § 26 er det nærmere angivet, hvilken personkreds anmeldelsespligten påhviler. Begravelse må ikke foretages, forinden dødsfaldet er registreret.

3. Anmeldelse til skifteretten.

I skifteloven af 30. november 1874 § 1, stk. 1 (bilag 6), er det foreskrevet, at der, når nogen afgår ved døden, uopholdelig skal gøres anmeldelse herom til stedets skifterei, som på forlangende og uden betaling meddeler attest om anmeldelsen (skifteretsattest). Liget må ikke begraves, før sådan attest er forevist. I lovens § 1, stk. 2, er det nærmere fastsat, hvem det påhviler at afgive anmeldelse. Kravet om forevisning af skifteretsattest gælder dog ikke i de sønderjyske landsdele, jfr. justitsministeriets fornævnte bekendtgørelse af 22. december 1961 § 29, hvorefter det påhviler personregisterføreren uden ophold at give skifteretten på dødsstedet meddelelse om ethvert til ham anmeldt dødsfald. Det er derfor i de sønderjyske landsdele tilstrækkeligt, at der foreligger en af personregisterføreren udstedt dødsanmeldelsesattest¹⁰⁾.

4. Anmeldelse til politiet.

Ifølge ligbrændingslovens § 3 må ligbrænding ikke iværksættes, forinden politiet på det sted, hvor dødsfaldet er sket, har afgivet skriftlig attest om, at der fra politiets side ikke er noget til hinder for ligbrændingen. Forinden politiet afgiver sådan attest, skal det påse, at de i lovens § 2 fastsatte betingelser for foretagelse af ligbrænding er opfyldt, og i øvrigt påse, at der foreligger de samme bevisligheder, som kræves ved kistebegravelse, jfr. foran under 1-3. For så vidt angår dødsattesten gælder ved ligbrænding den særlige regel, at den altid skal være udstedt af en læge samt indeholde erklæring fra lægen om, at der efter hans skøn ikke er nogen grund til mistanke om,

at døden er forårsaget ved en forbrydelse. Politiet kan, når det finder anledning dertil, altid kræve, at den nævnte erklæring skal være afgivet af vedkommende embedslæge.

Politiets attest om, at der intet er til hinder for ligbrænding, meddeles ved påtegning på dødsattesten, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 27. januar 1966 om dødsattester (bilag 27).

Efter ligbrændingslovens § 3, stk. 3, kan justitsministeriet tillade, at ligbrænding iværksættes uden forelæggelse af den omhandlede attest fra politiet, når en betrygende prøvelse kan tilvejebringes på anden måde. I medfør af denne bestemmelse har justitsministeriet i cirkulære af 15. december 1965 (bilag 26) fastsat, at attest om, at der intet er til hinder for ligbrænding, afgives af vedkommende begravelsesvæsen for så vidt angår personer, der er afgået ved døden i København, Frederiksberg, Gentofte, Odense, Århus, Randers, Ålborg eller Esbjerg kommuner. Såfremt der fremsættes indsigelse mod ligbrænding eller begravelsesvæsenet i øvrigt er i tvivl om berettigelsen af ligbrænding, skal spørgsmålet dog forelægges politiet til afgørelse.

5. Begæring om foretagelse af begravelse (ligbrænding).

a. Hvem der kan eller skal fremsætte begæringen.

Det er en forudsætning for iværksættelse af en begravelse (ligbrænding), at der fremsættes *begæring* herom. Efter hvad der er udvalget bekendt, giver spørgsmålet om, hvem der kan eller skal fremsætte begæring om en begravelse, i praksis kun sjældent anledning til vanskeligheder, idet den afdødes nærmeste betragter det som en ret og pligt at drage omsorg for begravelsen. Normalt fremsættes begæring således af en af den afdødes nærmeste slægtninge eller andre, som står ham nær. Når afdøde ved sin død havde ophold på plejehjem, alderdomshjem, sindssyge- eller åndssvageanstalt eller var fængslet o. s. v., fremsættes begæring om begravelse dog formentlig jævnlige af vedkommende anstalts ledelse. Er der ingen, som tager sig af begravelsen, men afdøde efterlader sig midler, drager skifteretten (eksekutor) normalt omsorg for, at begravelse finder sted.

Hvis ingen tager initiativ til begravelsens

10. I betænkning nr. 649/1972 om borgerlig personregistrering foreslås (side 28) ophævelse af pligten til at foretage anmeldelse af dødsfald til skifteretten, således at der for hele landet gennemføres en ordning svarende til den, der gælder i de sønderjyske landsdele.

iværksættelse, må det naturligtvis påhvile det offentlige at drage omsorg for, at begravelse finder sted. Der findes ikke i lovgivningen bestemmelser om, hvilken offentlig myndighed dette påhviler - bortset fra bestemmelsen i kirkeritualet af 25. juli 1685 kap. IX om, at når nogen dør i menigheden, skal de nærmeste venner eller *stedets øvrighed, omhan (hun) er fremmed*, bære tilbørlig omsorg for, at liget bliver stedt til jorden. Den i kirkeritualet foreskrevne ordning svarer, som det vil ses, nogenlunde til de faktiske forhold i dag. Ifølge kirkeritualets ordlyd er »øvrigheden« ganske vist kun forpligtet i denne sammenhæng, når afdøde var »fremmed«, men det er indlysende, at det offentlige må have et ansvar for, at begravelse finder sted i alle tilfælde, hvor der ikke findes slægtninge eller andre, som tager sig af begravelsen.

Når kirkeritualet — foruden præsten, hvem dødsfaldet skal gives tilkende — taler om »stedets øvrighed«, må der være tænkt på den verdslige øvrighed, hvilket under nutidige forhold må være enten politiet eller kommunen. Politiet skal som før omtalt (side 15) i visse tilfælde foranledige, at der afholdes medico-legalt ligsyn og forsyne dødsattesten med påtegning herom, men bortset herfra er det formentlig som hovedregel kommunen (socialvæsenet), der tager sig af begravelsen i tilfælde, hvor ingen private gør det, hvilket vel må ses i sammenhæng med de økonomiske pligter, der ifølge gældende lovgivning påhviler kommunerne over for afdøde, som var ubemidlede¹¹⁾.

11. Ifølge vedligeholdelseslovens § 25, stk. 1, skal der altid være adgang for ubemidlede til at få en sømmelig gravplads udlagt uden vederlag. Disse gravpladser må ikke henlægges til en særlig afdeling på kirkegården.

I kirkeministeriets skrivelser af 4. august 1936 og 3. maj 1954 er det udtalt, at afgørelsen af, om en afdød person må anses for ubemidlet, beror på et skøn over samtlige omstændigheder i hvert enkelt tilfælde, men at der, når de kommunale myndigheder har skønnet, at den pågældende var ubemidlet, og begravelsen derfor sker med tilskud fra kommunen, jfr. nedenfor, efter ministeriets formening ikke fra kirkegårdsbestyrelsens side vil kunne rejses indsigelse imod at stille frijord til rådighed.

Lov om offentlig forsorg (lovbekendtgørelse nr. 539 af 10. november 1969) indeholder i § 52 sålydende bestemmelse: Såfremt en person

- b. Hvad begæringen kan gå ud på.

Medens der altid er adgang til at få kistebegravelse, såfremt det er stemmende med afdødes ønske, har der stedse været begrænsning i adgangen til at begære ligbrænding.

I henhold til den første lov om ligbrænding (1892) kunne enhver mand eller kvinde, der havde opnået 18 års alderen og var ved sin fornufts fulde brug, ved en i testamentsform affattet tilkendegivelse bestemme, at hans eller hendes lig skulle brændes i stedet for at jordfæstes. Ligbrændingsloven er senere ændret flere gange, og rammerne for adgang til ligbrænding er hver gang blevet udvidet. Ligbrændingslovene forud for den nugældende lov af 18. april 1950 hvilede alle på det princip, at afdøde selv - eller for børns vedkommende forældremyndighedens

ikke har sikret sig tilstrækkeligt til sin begravelse og der ikke i boet er midler til at bекoste denne, er opholdskommunen forpligtet til at afholde rimelige udgifter herved og kan da forlange boet udleveret for begravelsesomkostningerne efter reglerne i skifteloven. Ved begravelser, der sker for kommunens regning, erlægges ingen betaling til kirken. Sådanne begravelser må ikke foregå i en særlig adskilt del af kirkegården.

Ifølge socialministeriets skrivelse af 21. november 1940 samt kirkeministeriets skrivelser af 22. september 1950 og 11. juli 1952 kan kirken intet vederlag kræve af kommunen for benyttelse af selve kirken og kapellet eller for klokkeringning, herunder udgifter til honorar til ringeren, og ej heller for ordinær belysning, opvarmning og rengøring af kirke og kapel, ligesom kirken som nævnt må stille gravsted til rådighed uden vederlag. Derimod kan kommunen ikke kræve ligbæring og gravkastning, pyntning af kirken, særlig belysning eller lignende udført uden vederlag. Der påhviler ikke kirken pligt til uden vederlag at foretage plantning på gravstederne og ej heller anden vedligeholdelse af gravstederne, end at holde dem ryddeliggjort for ukrudt og udlagt med grus eller græs.

Bestemmelserne om begravelse af ubemidlede gælder uanset, om afdøde var medlem af folkekirken eller ej (socialministeriets skrivelse af 18. november 1954.)

Ifølge § 16, stk. 1, i lov nr. 311 af 9. juni 1971 om offentlig sygesikring skal der af det sociale udvalg ydes begraveshjælp, når en person, der indtil dødsfaldet havde ret til ydelse efter loven, afgår ved døden. Begraveshjælpen udgør fra 1. oktober 1972 1.050 kr., jfr. socialministeriets bekendtgørelse nr. 400 af 29. august 1972. Til begravelse af børn under 16 år og dødfødte ydes der begraveshjælp efter særlige satser, jfr. socialministeriets bekendtgørelse nr. 496 af 22. november 1972.

indehaver - på en eller anden måde skulle have givet udtryk for ønske om, at liget skulle brændes. Dette princip blev fraveget ved **ligbrændingsloven** af 1950 (bilag 19), hvis § 2 hjemler adgang til ligbrænding i følgende tilfælde:

1) Når afdøde har truffet bestemmelse om, at hans **lig** skal brændes.

Sådan bestemmelse kan træffes enten ved skriftlig eller mundtlig udtalelse af enhver, der er fyldt 15 år og er ved sin fornufts fulde brug. En mundtlig udtalelse om ligbrænding må være afgivet i overværelse af to vidner, medmindre den er afgivet på dødslejet. Drejer det sig om personer under 18 år, må der tillige foreligge samtykke fra forældremyndighedens indehaver.

Loven åbner adgang til at rejse indsigelse mod rigtigheden af en erklæring om ligbrænding, men indsigelse kan kun gyldigt rejses af en bestemt afgrænset personkreds, omfattende afdødes med ham til hans død samlevende ægtefælle, hans børn over 18 år, hans forældre eller hans søskende over 18 år, og i den angivne orden. Hvis f. eks. afdødes ægtefælle tidligere er afgået ved døden, og børnene godtager afdødes erklæring, vil de efterfølgende i personkredsen ikke kunne rejse indsigelse mod erklæringen. Det er politimesteren på afdødes hjemsted (i København politidirektøren), der træffer afgørelse med hensyn til, om en indsigelse bør tages til følge. Er en mundtlig erklæring om ligbrænding afgivet i overværelse af vidner, må afhøring af disse om fornødent finde sted, forinden afgørelsen træffes.

Mod rigtigheden af en for notarius publicus oprettet erklæring om ligbrænding kan der ikke rejses indsigelse.

2) Når afdøde ved sin død var medlem af en af justitsministeren godkendt ligbrændingsforening i henhold til egen indmeldelse eller for børn under 18 år i henhold til indmeldelse ved forældremyndighedens indehaver.

Er anmeldelsen foretaget af forældremyndighedens indehaver, kan ligbrænding dog ikke finde sted, når afdøde efter sit fyldte 15. år har tilkendegivet, at hans lig ikke skal brændes. Tilkendegivelsen kan være såvel skriftlig som mundtlig udtalt.

3) Når bestemmelse om ligbrænding træffes enten af afdødes med ham til hans død

samlevende ægtefælle eller, hvis han var ugift og under 21 år, eller han ikke var ved sin fornufts fulde brug, af den eller dem, der ved hans død eller hans fyldte 18. år havde forældremyndigheden over ham. Sådan bestemmelse kan dog ikke træffes, hvis afdøde efter sit fyldte 15. år har tilkendegivet, at hans lig ikke skal brændes, eller det vides, at ligbrænding var i strid med afdødes religiøse overbevisning. Den, der træffer bestemmelse om ligbrænding, skal afgive erklæring på tro og love om, at der intet er ham bekendt om, at de nævnte forhold foreligger.

Det er særlig den her nævnte regel, der er en fravigelse af det hidtil gældende princip, hvorefter afdøde personligt skulle have givet udtryk for ønske om, at liget skulle brændes.

4) Når afdøde ikke var fast bosat her i landet, og bestemmelse om ligbrænding er truffet på en efter hans hjemlands lovgivning gyldig måde, selv om de foran under 1-3 anførte betingelser ikke er opfyldt.

5) Desuden kan politiet træffe bestemmelse om ligbrænding af dødfundne ukendte personer, og en kirkegårdsbestyrelse kan træffe bestemmelse om brænding af ligrester, der opgraves efter fredningstidens udløb. Adgangen er i begge tilfælde undergivet visse begrænsninger. Adgangen til brænding af ligrester er så vidt vides kun meget sjældent blevet anvendt i praksis.

Når afdøde selv har truffet bestemmelse om ligbrænding eller ved sin død var medlem af en ligbrændingsforening, jfr. foran under 1-2, påhviler det ifølge ligbrændingslovens § 2, stk. 2, den, der drager omsorg for afdødes bisættelse, også at drage omsorg for, at ligbrænding finder sted. I de tilfælde, hvor andre kan træffe bestemmelse om ligbrænding, jfr. foran under 3, må det påhvile den eller de samme, der træffer bestemmelse om ligbrænding, også at fremsætte begæring om dennes foretagelse.

c. Over for hvem begæring fremsættes.

Om *kistebegravelse* må der i København og andre steder, hvor begravelsesvæsenet er undergivet særskilt bestyrelse, rettes henvendelse til begravelsesvæsenet, som påser, at de foran under 1-3 nævnte bevisligheder foreligger. Såfremt der ønskes kirkelig begravelse, må der tillige rettes henvendelse til den præst, som skal medvirke. Hvor der ikke

findes særskilt begravelsesvæsen, må der rettes henvendelse til vedkommende kirkegårdsbestyrelse samt - ved kirkelig begravelse - tillige til den præst, der skal foretage begravelsen. Kontrollen med, at bevislighederne foreligger, påhviler den fungerende præst. Ved borgerlig begravelse påser den stedlige sognepræst, at bevislighederne foreligger, jfr. begravelseslovens § 4.

Om *ligbrænding* henvender man sig til vedkommende krematoriestyrelse, der normalt er identisk med begravelsesvæsenets bestyrelse, jfr. side 14. Krematoriet påser, at den under 4 nævnte attest fra politiet eller begravelsesvæsenet foreligger. Ønskes der gejstlig medvirken, må der tillige rettes henvendelse til en præst.

6. Andre bestemmelser.

Ifølge forordning af 7. november 1682 § 10 (bilag 1) må lig ikke stå over jorden i mere end 8 dage efter dødsfaldet. Vedtægterne for begravelsesvæsenet følger ikke alle steder denne regel, f. eks. er fristen i vedtægterne for begravelsesvæsenet i København og Odense fastsat til henholdsvis 6 dage og 7 dage. Hvor begravelsesvæsenet er undergivet særbestyrelse, er der normalt hjemlet begravelsesvæsenet adgang til efter indhentet erklæring fra sundhedsmyndighederne (embedslægen) at dispensere fra 8-dages fristen.

Begravelse må som nævnt ikke foretages, før dødsattest foreligger. Ej heller må kisten lukkes over liget, eller liget føres bort en længere vej, f. eks. til ligkapel, før dødsattest er udstedt, jfr. ligsynsloven af 1871 § 1 (bilag 5). Det er således en forudsætning for overholdelse af de i forordningen af 1682 fastsatte frister, at der forinden er foretaget ligsyn og udstedt dødsattest. I medfør af den nævnte bestemmelse i ligsynsloven har justitsministeriet foreskrevet, jfr. kirkeministeriets skrivelse af 5. april 1961, at begravelsesvæsenet (sognepræsten) er forpligtet til at påse, at dødsattest foreligger, forinden liget modtages i ligkapel eller kirke¹²).

Der gælder særlige forskrifter for behandling af lig, når dødsårsagen har været en

smitsom sygdom, jfr. regulativ af 6. juni 1921, der er udfærdiget i medfør af § 29, stk. 4, i lov nr. 138 af 10. maj 1915 om foranstaltninger mod smitsomme sygdommes udbredelse. Begravelsen skal foregå senest i det 3. døgn efter dødens indtræden.

D. *Begravelse sh andlingen*

I det følgende omtales de regler, der gælder om begravelseshandlingen - den højtidelighed, som normalt finder sted i forbindelse med jordfæstelsen eller forud for ligets brænding.

1. *Begravelse på folkekirkens kirkegårde*

Regler om, hvorledes begravelseshandlingen skal eller kan finde sted på folkekirkens kirkegårde, findes fortrinsvis i begravelsesloven af 19. april 1907 (bilag 9). Loven fastsætter dels bestemmelser vedrørende kirkelig begravelse (a), dels bestemmelser vedrørende begravelse uden gejstlig medvirken, såkaldt borgerlig begravelse (b). Da alle sognets beboere og ikke blot medlemmer af folkekirken almindeligvis begravnes på den stedlige folkekirkelige kirkegård, jfr. vedligeholdelseslovens § 25, stk. 5 (bilag 14), er der endvidere i loven fastsat særlige regler vedrørende begravelse på folkekirkens kirkegårde af personer, der står uden for folkekirken (c). Endelig er der givet regler om klokkeringning og om dagene og tiderne, på hvilke begravelse kan foregå (d).

a. Kirkelig begravelse.

Ved begravelse på folkekirkens kirkegårde, ved hvilke folkekirkens præster medvirker, skal jordpåkastelse foretages overensstemmende med folkekirkens ritual, jfr. begravelseslovens § 1, stk. 1¹³). Jordpåkastelsen er det centrale i den kirkelige begravelseshøjtidelighed - på een gang nødvendig og tilstrækkelig til, at der kan siges at have fundet kirkelig begravelse sted. Der er ikke fastsat nogen begrænsning med hensyn til, *hvor*

13. Dødfødte børn begravnes dog i København uden jordpåkastelse, uden for København med jordpåkastelse, såfremt forældrene ønsker det, jfr. kirkeministeriets skrivelse af 1. september 1947. Derimod foretages der ikke jordpåkastelse på aborter, men der er adgang til at få aborter nedgravet på kirkegårdene, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 1. juli 1950.

12. Denne retstilstand vil også blive opretholdt, såfremt det lovforslag, der indeholdes i betænkning nr. 537/1969 om revision af ligsynsloven, gennemføres, jfr. betænkningen side 19, 2. spalte, næstsidste afsnit.

jordpåkastelse kan finde sted. Ifølge Danske Lov 2-10-1 skulle jordpåkastelsen foretages på de døde, »når de ere hensatte eller i jorden nedsatte«, og det er stadig almindelig skik, at jordpåkastelsen finder sted ved graven, efter at liget er nedsat i denne. Men meget ofte finder jordpåkastelse dog sted, før liget fores til jordfæstelsesstedet, f. eks. i kirke eller kapel.

De i kirkeritualet af 25. juli 1685, kap. IX, indeholdte rituelle bestemmelser vedrørende begravelse er aldrig blevet formelt ophævet eller erstattet af andre autoriserede ritualer, men begravelseshandlingens form har i tidens løb ændret sig så væsentligt, at kirkeritualets bestemmelser for størstepartens vedkommende er forældede. Af ritualets kap. IX kan vistnok kun selve jordpåkastelsesordene (»Af jord er du kommet. Til jord skal du blive. Af jord skal du igen opstå«) siges at have bevaret karakter af obligatorisk forskrift, og da der som nævnt ikke siden er autoriseret noget andet ritual, er præsterne ret frit stillet bortset fra, at de naturligvis bør tage hensyn til stedlig skik og brug¹⁴). Spørgsmålet om indførelse af et nyt autoriseret begravelsesritual har i øvrigt været rejst tiere gange siden århundredskiftet og vil muligvis atter blive gjort til genstand for behandling i en af kirkeministeriet nedsat liturgikommission.

I det følgende skal kort omtales de regler, der i øvrigt gælder vedrørende begravelseshøjtideligheden. Præsten er ikke pligtig at holde *ligtale* og ej heller berettiget hertil imod de nærmestes ønske, jfr. begravelseslovens § 1, stk. 1. Ønsker de efterladte, at præsten skal tale ud fra en bestemt tekst, bør dette ønske imødekommes, såfremt teksten ellers er passende. Men da præsten som nævnt ikke er pligtig at holde ligtale, kan han alene under henvisning hertil altid vægre sig ved at tale over en bestemt tekst, såfremt han ikke ønsker det.

Efter begæring af den, som har bestilt begravelsen, kan vedkommende præst tillade laigmænd at tale i kirken eller i begravelses-

kapellet eller ved graven, når sådan begæring er fremkommet, forinden begravelseshandlingen begynder, jfr. begravelseslovens § 1, stk. 2.

Efter kirkeritualet skal der som led i begravelseshøjtideligheden *afsynges salmer*. Disse skal ifølge cancelliplakat af 5. januar 1811 (bilag 4) i almindelighed vælges af de autoriserede salmebøger. Ifølge nævnte cancelliplakat må dog »andre i sådan anledning digtede vers også bruges, når samme af vedkommende sognepræst i forvejen ere bedømte og approberede«. I henhold til denne bestemmelse kan præsten forbyde afsyngelse af særlig til lejligheden digtede sange – og i øvrigt også andre sange, der ikke er valgt fra salmebogen – såfremt han ikke finder dem passende eller egnede til lejligheden.

Foreninger og organisationer m. v. kan medbringe *faner og bannere* ved begravelsen, forudsat at disse ikke ved deres udseende eller ved det, de symboliserer, er egnede til at vække forargelse eller forstyrre handlingen, eller at særlige forhold, navnlig pladsmangel, ikke er til hinder derfor. Tilladelse må dog i hvert enkelt tilfælde indhentes i god tid før begravelsen fra den præst, der skal forestå begravelsen, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 17. oktober 1911 (bilag 12). Ligeledes kan der, jfr. nævnte cirkulære, med vedkommende præsts samtykke anvendes *anden musik* end orgelmusik ved begravelsen. Angående *klokkeringning* ved begravelse, se nedenfor under d.

Med hensyn til begravelseshandlingen gælder i øvrigt, at alt skal foregå sømmeligt og med orden, og ansvaret for, at dette sker, påhviler den præst, der forretter begravelsen, jfr. brugslovens § 23, stk. 1 (bilag 15).

Kirkelig begravelse inden for folkekirken skal i overensstemmelse med de almindelige regler for udførelse af kirkelige handlinger foretages af en præst i folkekirken eller en anden i folkekirken ordineret på hans vegne. Præster uden for folkekirken kan kun forrette begravelse af medlemmer af folkekirken, såfremt afdøde havde truffet bestemmelse herom, jfr. side 22. En særstilling har dog præster for evangelisk-lutherske frimenigheder, som har fået vedkommende biskops tilladelse til brug af folkekirkens kirker, idet disse præster i henhold til brugslovens § 12, stk. 2, har ret til at forrette begravelse på

14. I biskoppernes vejledning i den danske folkekirkes gudstjenesteordning m. m. er (side 101 — 11) optrykt to uautoriserede ritualer, det såkaldte Odense-ritual fra 1910 og et ritual fra 1930. I praksis benyttes disse ritualer. Se nærmere Dansk Kirkeret 1965 side 99.

eget ansvar ikke blot af frimenighedsmedlemmer, men også af medlemmer af folkekirken og med benyttelse af kirken på det sted, hvor begravelsen finder sted. Ved lovbestemmelsen sidestilles de nævnte frimenighedspræster i denne sammenhæng med folkekirkenes præster, således at de efterladte – uden at nogen tilkendegivelse herom fra afdøde er påkrævet – kan bestemme, at en frimenighedspræst skal forrette begravelsen.

I nødstilfælde kan også lægfolk forrette kirkelig begravelse, f. eks. på øer, hvor der ikke er nogen præst, og som på grund af vejrforhold eller andet midlertidigt er afskåret fra forbindelse med omverdenen. Og i en af biskopperne udarbejdet »Vejledning for kirkelig betjening ombord« er der givet anvisning på, hvorledes begravelse til søs kan foregå under ledelse af skibets kaptajn eller en anden på hans vegne.

b. Borgerlig begravelse

Regler om adgang for medlemmer af folkekirken til at træffe bestemmelse om, at de ønsker at blive begravet uden gejstlig medvirken, er første gang givet ved lov af 13. februar 1903. Før denne lov var gejstlig medvirken påbudt, jfr. Danske Lov 2-10-1 og kirkeritualet af 1685 kap. IX, 4 pkt. De nugældende regler vedrørende borgerlig begravelse indeholdes i begravelseslovens §§ 2-4.

Ifølge lovens § 2 kan medlemmer af folkekirken begraves på folkekirkenes kirkegårde og fra dens begravelseskapeller – derimod ikke fra dens kirker – uden medvirken af folkekirkenes præster, når afdøde ved en i testamentsform affattet erklæring har truffet bestemmelse herom. Erklæringen har kun gyldighed, dersom afdøde ved dens afgivelse var fyldt 15 år og ved sin fornufts fulde brug. Såfremt erklæringen er afgivet af personer mellem 15 og 18 år, må der desuden foreligge samtykke fra forældre eller værger. Indholdet af § 2 svarer til bestemmelsen i 1903-lovens § 1, dog at minimumsalderen her var 14 år. Af bemærkningerne ved fremsættelsen i marts 1902 af forslaget til 1903-loven fremgår det, at § 2 i den første ligbrændingslov af 1. april 1892 har dannet forbillede for 1903-lovens § 1. Aldersgrænsen i ligbrændingsloven af 1892 var dog højere, nemlig 18 år.

Der er ikke ved loven tillagt de efterladte nogen adgang til at træffe bestemmelse om borgerlig begravelse, ej heller for så vidt angår personer, der ikke var ved deres fornufts fulde brug. For personer, som ikke er fyldt 15 år, kan borgerlig begravelse dog begæres af forældremyndighedens indehaver, jfr. § 2, stk. 2, sidste pkt.

I det kirkelige udvalg af 1903, hvis betænkning og lovudkast¹⁵⁾ dannede grundlag for begravelsesloven af 1907, drøftedes indgående spørgsmålet om nødvendigheden af at kræve iagttagelse af særlige former for at anerkende gyldigheden af en erklæring om borgerlig begravelse. Udvalget mente, at kravet om testamentsform var for strengt, og at det måtte være tilstrækkeligt med en vidnefast skriftlig eller mundtlig erklæring. Udvalgets indstilling blev imidlertid ikke fulgt, men i praksis anerkendes det desuagtet, at det også på anden måde end ved fremlæggelse af en af afdøde i testamentsform affattet erklæring på fyldestgørende måde kan godtgøres, at afdøde har truffet bestemmelse om at ville begraves borgerligt. En af afdøde underskrevet formløs erklæring, hvis rigtighed ikke anfægtes, anses således i praksis for fyldestgørende, og det samme vil eventuelt kunne være tilfældet med en af de efterladte afgivet erklæring om, at afdøde ønskede borgerlig begravelse, jfr. kirkeministeriets skrivelse af 8. august 1969 (bilag 29).

Under henvisning til bestemmelsen i ligbrændingslovens § 5, hvorefter det ikke kan pålægges folkekirkenes præster at forrette jordpåkastelse eller foretage anden kirkelig handling, når ligbrænding finder sted, har den antagelse været gjort gældende, at de i loven fastsatte bestemmelser om borgerlig begravelse kun gælder kistebegravelser, medens de efterladte, hvor ligbrænding finder sted, frit kan træffe bestemmelse med hensyn til, om begravelse skal ske med eller uden medvirken af en præst. Imidlertid har kirkeministeriet i skrivelse af 18. november 1963 (bilag 24) udtalt, at medlemmer af folkekirken skal begraves under medvirken af en præst, uanset om ligbrænding finder sted, såfremt der ikke af afdøde var truffet bestemmelse

15. Se udvalgets forhandlinger 3. samling 1905 side 46-90, 1005-1061 og 1081-1100 samt bilag 2, 6 og 7.

om borgerlig begravelse. Angående ligbrændingslovens § 5 henvises i øvrigt til fremstillingen nedenfor side 24.

Ifølge praksis finder reglerne om adgang til borgerlig begravelse analogt anvendelse i tilfælde, hvor medlemmer af folkekirken begæres begravet af præster for trossamfund uden for folkekirken.

Ved borgerlige begravelser tillades på begæring af den, der bestiller begravelsen, tale og sang, medbringelse af faner og anden højtidelighed, dog at intet må foretages, som strider imod den sømmelighed og orden, der bør iagttages på kirkegårde, og imod det hensyn, der skyldes folkekirken. Jordpåkastelse må ikke foretages, og ingen tale må holdes eller sang afsynges imod de nærmestes ønske. Ansvaret for, at alt foregår sømmeligt og med orden, påhviler den, der har bestilt begravelsen, jfr. begravelseslovens § 3.

Aftale om borgerlig begravelse træffes i København og andre steder, hvor der er et særligt begravelsesvæsen, med dettes bestyrelse og ellers med vedkommende sognepræst, jfr. begravelseslovens § 4. Borgerlig begravelse må ikke foretages samtidig med en anden begravelse på samme kirkegård og må ikke finde sted til en tid og under omstændigheder, hvorved den kan virke forstyrrende på gudstjenester eller kirkelige handlinger i kirken (§ 4).

I begravelsesloven af 1903 § 2 var det foreskrevet, at en borgerlig begravelse ikke måtte iværksættes, forinden politiet (sognefogeden) havde udstedt attest om, at der intet var til hinder for jordfæstelsen, hvilken attest først måtte udstedes, når de sædvanlige bevisligheder var tilvejebragt, og når det for vedkommende præst var godtgjort, at der forelå en gyldig bestemmelse om borgerlig begravelse. En tilsvarende kontrolforanstaltning findes ikke i 1907-loven, men det er almindelig antaget, at det ved kistebegravelse påhviler den stedlige begravelsesmyndighed at påse, at reglerne om borgerlig begravelse overholdes.

Anderledes er forholdet, når ligbrænding finder sted. Ingen af ligbrændingslovene har foreskrevet pligt for politiet til at påse overholdelsen af reglerne om borgerlig begravelse, forinden attest om tilladelse til ligbrænding udstedes, og der udøves heller ikke fra krematoriebestyrelsernes side nogen kontrol

med hensyn til spørgsmålet om gejstlig medvirken, idet justitsministeriet i skrivelse af 17. november 1956 til Dansk Ligbrændingsforening (bilag 22) har givet udtryk for den opfattelse, at der ikke i ligbrændingsloven er hjemmel til at give krematoriebestyrelserne pålæg om at påse overholdelsen af begravelseslovens bestemmelser.

Der føres således, når ligbrænding finder sted, ingen kontrol med, at reglerne om borgerlig begravelse overholdes. Alligevel må der påhvile såvel folkekirkens præster som afdødes efterladte et ansvar for, at borgerlig begravelse ikke finder sted, uden at der foreligger en af afdøde truffet gyldig bestemmelse herom, jfr. kirkeministeriets skrivelse af 29. november 1951 (bilag 20), hvori det udtales, at folkekirkens præster har både ret og pligt til at påse, at bestemmelserne om borgerlig begravelse overholdes, og at præster og andre begravelsesmyndigheder om fornødent vil kunne påkalde politiets bistand hertil. Præsterne kan dog næppe antages at have nogen embedsrnæssig forpligtelse til at skaffe sig kendskab til de dødsfald, der finder sted blandt sognets beboere, og det må derfor være de efterladte, som har det principale ansvar. I praksis sker der ikke tvangsmæssig gennemførelse af gejstlig medvirken og ej heller strafforfølgelse, når reglerne tilsidesættes.

c. Begravelse af personer, der står uden for folkekirken.

Personer, der står uden for folkekirken, har ikke krav på, at en præst i folkekirken medvirker ved deres begravelse. Alligevel sker det jævnligt, at folkekirkens præster efter anmodning forretter begravelse af sådanne personer, og i så fald finder begravelsen sted ganske i overensstemmelse med de almindelige regler for kirkelig begravelse.

Ifølge begravelseslovens § 5, stk. 2, kan medlemmer af et anerkendt trossamfund eller et her i landet bestående kristent trossamfund, som ikke har statens anerkendelse, også få begravelse forretet på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kapeller ¹⁶⁾ af tros-

16. Ved begravelse af et medlem af et ikke-kristent trossamfund, der ikke er anerkendt, kan kirkegårdskapellet ikke stilles til rådighed, hvis trossamfundets præst skal medvirke, derimod nok et lighus.

samfundets egen præst. Såfremt det ønskes, at der ved disse begravelser skal kunne foretages andet, end hvad der i henhold til begravelseslovens § 3 er tilladt ved borgerlige begravelser, eller at andet ritual end folkekirkens ritual for jordpåkastelse skal kunne benyttes, kan dette tillades, når handlingen foregår efter et af kirkeministeriet godkendt begravelsesritual. Nærmere regler for godkendelsen af sådanne ritualer er fastsat ved kongelig anordning af 26. marts 1910 (bilag 11). Det romersk-katolske trossamfunds begravelsesritual er med enkelte ændringer godkendt ved kirkeministeriets bekendtgørelse af 13. april 1910. I skrivelse af 24. september 1914 har kirkeministeriet godkendt et begravelsesritual for den evangelisk-lutherske frimenighed i København. Adskillige af de bestående kristne trossamfund uden for folkekirken benytter i øvrigt folkekirkens begravelsesritual.

Ved lov nr. 260 af 4. juni 1970 er der indsat en ny bestemmelse (§ 25) i brugsloven (bilag 15), hvorefter menighedsråd efter forud indhentet tilladelse fra biskoppen vil kunne stille *kirken* til rådighed for medlemmer af et uden for folkekirken stående kristent trossamfund til foretagelse af begravelse, såfremt der ikke findes et begravelseskapel på stedet.

Såfremt en præst inden for et trossamfund, hvis begravelsesritual er godkendt af kirkeministeriet, overtræder de fastsatte forskrifter eller gør sig skyldig i misbrug af de ham herved hjemlede beføjelser, kan ministeriet forbyde ham fremtidig at fungere ved begravelser på folkekirkens kirkegårde, eller - hvis trossamfundet er anerkendt - foranledige hans anerkendelse tilbagekaldt. Under særlige omstændigheder og navnlig i tilfælde, hvor der inden for samme trossamfund finder gentagne overtrædelser sted fra præsternes side, kan den meddelte godkendelse af begravelsesritualet tilbagekaldes, jfr. anordningens § 4 (bilag 11). Tilsvarende sanktioner kan naturligvis også anvendes over for en præst inden for et trossamfund, der benytter folkekirkens begravelsesritual, såfremt han gør sig skyldig i misbrug eller overtrædelser.

Såfremt ingen præst - hverken en præst i folkekirken eller en præst i et trossamfund uden for folkekirken - medvirker, finder begravelseslovens bestemmelser om borgerlig begravelse af personer i folkekirken tilsva-

rende anvendelse (begravelseslovens § 5, stk. 1).

d. Forskellige bestemmelser

Klokkeringning. For så vidt det er almindelig skik på stedet, at der ringes med kirkens eller begravelseskapellets klokker ved begravelser, skal begæring herom tages til følge på stedets sædvanlige vilkår, jfr. begravelseslovens § 7. Bestemmelsen finder også anvendelse ved borgerlige begravelser og ved begravelse af personer, der stod uden for folkekirken.

Ifølge Danske Lov 2-22-40 må der ikke ringes i forbindelse med dødsfaldet (såkaldt »sjæleringning«), men først ved begravelsen. Nogle steder i landet, navnlig i Sønderjylland, er det dog alligevel endnu skik, at der ringes med klokkerne straks efter et dødsfald.

Angående klokkeringning, når ligbrænding skal foretages, henvises til side 24.

Med hensyn til *dagene og tiderne*, på hvilke begravelser kan foregå på folkekirkens kirkegårde, kan de fornødne regler gives ved kongelig anordning, dog at der fremdeles skal være adgang til at få begravelser forretet på søn- og helligdage med undtagelse af 1. juledag, 1. påskedag og 1. pinsedag, jfr. begravelseslovens § 8. En sådan kongelig anordning er ikke givet, og det er derfor overladt begravelsesvæsenet (kirkegårdsbestyrelserne) at fastsætte de nærmere bestemmelser. Bestemmelsen i § 8 opfattes i praksis som indeholdende et forbud mod, at der foretages begravelser på de tre nævnte helligdage.

2. Begravelse på andre kirkegårde og begravelsespladser

Som omtalt side 12-13 findes der kun et ret begrænset antal ikke-folkekirkelige kirkegårde. Størstedelen af disse kirkegårde er anlagt af andre trossamfund. Adgangen i begravelseslovens § 6, stk. 1, til anlæggelse af kommunale begravelsespladser er ikke hidtil udnyttet. Men der findes endnu et antal af de såkaldte institutionskirkegårde.

Trossamfund uden for folkekirken, der har egne kirkegårde, fastsætter selv de nærmere bestemmelser vedrørende begravelseshandlingen på disse kirkegårde. Der er intet til hinder for, at en præst i folkekirken forretter begravelse på et andet trossamfunds kirkegård. Begravelsen skal også i så tilfælde fo-

retags med jordpåkastelse efter folkekirkens ritual.

På institutionskirkegårdene, der står under tilsyn af de folkekirkelige myndigheder, har andre trossamfunds præster adgang til at forrette begravelse efter samme regler, som gælder for de folkekirkelige kirkegårdes vedkommende.

På kommunale begravelsespladser skal der ifølge begravelseslovens § 6, stk. 1, være lige adgang for alle trossamfunds præster til at forrette begravelse med benyttelse af deres trossamfunds ritual.

3. Særregler, når ligbrænding finder sted

Som tidligere nævnt blev der ved lov af 1. april 1892 åbnet adgang til ligbrænding. I begyndelsen måtte folkekirkens præster kun efter indhentet tilladelse fra cultusministeriet i hvert enkelt tilfælde medvirke ved ligfærd, hvor ligbrænding skulle finde sted, jfr. cirkulærer af 5. december 1892 og 21. februar 1893, men ved kongelig resolution af 31. januar 1894, jfr. cirkulære af 5. februar 1894, blev der givet almindelig tilladelse for præsterne til at medvirke også i tilfælde, hvor ligbrænding finder sted. De nugældende regler om præsternes adgang til at medvirke er givet ved en kongelig anordning af 16. marts 1910 (bilag 10).

Ifølge anordningens § 1 kan folkekirkens præster, når de er villige dertil, medvirke efter de samme regler, som gælder for folkekirkelige begravelser i almindelighed, dog under iagttagelse af bestemmelserne i anordningens §§ 2-4. Denne bestemmelse må ses i sammenhæng med ligbrændingslovens § 5, hvorefter det ikke kan pålægges folkekirkens præster at forrette jordpåkastelse eller foretage anden kirkelig handling, hvor ligbrænding finder sted. Bestemmelsen i § 5, der har stået uændret i samtlige ligbrændingslove, har efterhånden mistet sin praktiske betydning, da der - ifølge indhentede op-

lysninger fra biskopperne - ikke i dag findes præster i folkekirken, som vægrer sig ved at medvirke, hvor ligbrænding finder sted.

Ifølge anordningens § 2 skal jordpåkastelsen altid foregå inden kistens henførelse til brændingsrummet.

Foregår højtideligheden i kirken eller i et af folkekirkens kapeller, kan klokkeringning finde sted efter de almindelige regler (§ 2).

Dersom handlingen ønskes foretaget i et ved et krematorium indrettet lokale, er det en betingelse for, at en præst i folkekirken kan medvirke, at lokalets indretning og udstyr er godkendt af stedets provst. Lokalet må ikke tillige benyttes som kolumbarium. Kistens henførelse fra lokalet til brændingsrummet må ikke finde sted som led i handlingen (§ 3).

Der kan almindeligvis ikke foretages jordpåkastelse på askeurner. En undtagelse herfra er ifølge anordningen (§ 4) alene hjemlet, når asken af et lig, der er *brændt i udlandet*, føres hertil for at jordfæstes, idet vedkommende biskop i disse tilfælde, når omstændighederne taler derfor, kan tillade kirkelige ceremonier ved askeurnens nedsættelse i gravstedet. Med kirkelige ceremonier tænkes der i denne forbindelse først og fremmest på jordpåkastelse, og det må være en forudsætning for meddelelsen af en sådan tilladelse, at jordpåkastelse ikke i forvejen har fundet sted i udlandet. I praksis gives der i analogi heraf nu og da også tilladelse til jordpåkastelse ved nedsættelse af urner, hvor afdøde er død *her i landet*, men hvor liget af en fejltagelse er brændt uden forudgående jordpåkastelse.

Askeurnens nedsættelse i gravsted sker som nævnt almindeligvis uden kirkelig ceremoni, men umiddelbart efter nedsættelsen kan der i kirke eller kapel finde en højtidelighed sted med salmesang, tale, bøn og velsignelse og med adgang til klokkeringning efter almindelige regler (§ 4).

Kapitel II

Retstilstanden i Norge og Sverige

De fleste af de spørgsmål, der har været genstand for overvejelse i udvalget, er så specielle for danske forhold, at udvalget ikke har anset det muligt i videre omfang at indhente vejledning i udlandet.

På enkelte punkter har man dog ment det kunne have interesse at få konstateret, hvorledes forholdene er ordnet i *Norge* og *Sverige*, hvorfor man har indhentet nedenstående oplysninger fra disse to landes departementer.

1. Norge

a. Om gejstlig medvirken ved begravelser.

Indtil for få år siden gjaldt Norske Lov 2-10-1, der bestemte, at »Præsterne skulle kaste Jord på de Døde, når de ere hensatte, eller i Jorden nedsatte . . .«. I Norge antoges bestemmelsen - ligesom det i henhold til den tilsvarende bestemmelse i Danske Lov 2-10-1 tidligere var tilfældet her i landet - at indebære et ubetinget påbud om gejstlig medvirken, således at der ikke var adgang for medlemmer af den norske statskirke til at træffe bestemmelse om borgerlig begravelse. Kontrol med overholdelse af påbudet blev ført af præsterne i henhold til lov af 3. august 1897 om kirker og kirkegårde § 38, hvorefter der ikke må træffes foranstaltninger til jordfæstelse af et statskirkemedlem, forinden der foreligger en dødsanmeldelse, påtegnet af vedkommende sognepræst.

Denne retstilstand ændredes radikalt ved lov af 13. juni 1969 om ændringer i lov af 29. april 1953 om den norske kirkes ordening m. v., der ophævede Norske Lov 2-10-1. Af bemærkningerne, der ledsagede lovforslaget, fremgår det, at det ubetingede påbud om gejstlig medvirken fra tid til anden har medført vanskeligheder, fordi de pårørende nu og da har modsat sig kirkelig begravelse, og at der med lovændringen tilsigtedes en ordening, hvorefter det overlades til de efterlad-

te eller den eller de, der forestår begravelsen, frit at træffe afgørelse med hensyn til, om begravelsen skal foregå med eller uden gejstlig medvirken. Specielle lovbestemmelser herom skønnes ikke påkrævet, idet den ønskede frihed på området anses for etableret ved ophævelsen af Norske Lov 2-10-1. Med hensyn til hvem der skal være berettiget til at træffe afgørelse, henholder man sig til den stadigt gældende bestemmelse i Danmarks og Norges kirkeritual af 25. juli 1685 kap. IX, hvorefter det påhviler afdødes venner (slægtninge), eventuelt øvrigheden, at sørge for en kristelig (sømmelig) begravelse. Efter den nye ordening har præsterne ingen adgang til at udøve kontrol på dette område, men da dødsanmeldelsen skal påtegnes af sognepræsten, har præsterne mulighed for at have et vist indseende med, hvad der foregår.

b. Ligbrænding.

Adgang til ligbrænding blev i Norge indført ved lov af 11. juni 1898. De nugældende regler om ligbrænding findes i en lov af 3. maj 1913 (bilag 31). Ifølge lovens § 1 kan ligbrænding finde sted i henhold til afdødes bestemmelse efter stort set samme regler, som gælder i Danmark. Men dermed hører ligheden også op, idet den norske lovs § 2, såfremt der ikke af afdøde er truffet nogen bestemmelse, åbner en meget udstrakt kreds af slægtninge og - hvis ingen sådanne findes - forskellige andre personer, f. eks. den læge, der havde behandlet afdøde, adgang til at træffe bestemmelse om ligbrænding.

Ligesom i Danmark kræves der i Norge tilladelse fra politiet til iværksættelse af ligbrænding. I den norske lov er der ikke givet bemyndigelse til at tillade, at andre myndigheder end politiet får overladt kontrollen med iværksættelse af ligbrænding.

Den norske ligbrændingslov indeholder ikke en til den danske ligbrændingslovs § 5 svarende bestemmelse, og præsterne i den

norske statskirke kan således ikke vægre sig ved at medvirke, når ligbrænding finder sted.

c. På hvilke dage begravelse kan foregå.

Med hensyn til hvornår begravelse kan foregå, gælder stadig reglerne i Danmarks og Norges kirkeritual af 25. juli 1685 kap. IX, hvorefter der er adgang til at få begravelse forrettet på samtlige hverdage og på landet – men derimod ikke i købstæderne – tillige på søn- og helligdage.

2. Sverige

a. Om gejstlig medvirken ved begravelser.

Bestemmelser om gejstlig medvirken indeholdes i den svenske lov af 25. oktober 1957 om jordfästning m. m. (bilag 32). I lovens § 7 er det foreskrevet, at en afdød, der var medlem af den svenske kirke, skal begraves med gejstlig medvirken, såfremt ikke andet følger af § 1. Ifølge § 1, der indeholder lovens hovedregel, skal afdødes ønsker vedrørende begravelsen så vidt muligt efterkommes, og det påhviler den, der besørger begravelsen, at drage omsorg for, at dette sker. Det skal særligt iagttages, om afdøde skriftligt har givet udtryk for ønske om begravelsesformen, eller om dette fremgår af hans til-

slutning til et trossamfund. Der er ikke i loven foretaget en nærmere afgrænsning af den kreds af personer, som skal være berettiget til at træffe afgørelse med hensyn til begravelsen. Særlige kontrolbestemmelser er heller ikke fastsat, men præsterne, til hvem anmeldelse om dødsfald skal foretages, har mulighed for at udøve en vis kontrol.

b. Ligbrænding.

Iværksættelse af ligbrænding kræver ikke særlig tilladelse, idet kistebegravelse og ligbrænding er fuldstændig ligestillede begravelsesformer. Bestemmelse om ligbrænding træffes efter samme regler, som gælder for begravelse i øvrigt, således at afgørelsen træffes af den, der drager omsorg for begravelsen under hensyntagen til afdødes vilje. Spørgsmålet om gejstlig medvirken, når ligbrænding finder sted, frembyder som følge heraf ikke særlige problemer, og der er ikke hjemlet præsterne ret til at vægre sig ved at medvirke, når liget skal brændes.

c. På hvilke dage begravelse kan foregå.

Der er ikke givet almindelig forskrifter om, hvornår begravelse kan foregå, og det er således overladt til kirkegårdsbestyrelserne at træffe nærmere bestemmelse herom.

Kapitel III

Udvalgets overvejelser og forslag

Indledende bemærkninger

Som det fremgår af kommissoriet (side 7) har udvalget haft til opgave at overveje ændringer af forskellige bestemmelser i begravelsesloven og ligbrændingsloven, som ikke længere anses for tidssvarende.

Kommissoriet nævner først begravelseslovens § 2 om begravelse uden medvirken af en præst (borgerlig begravelse), idet denne bestemmelses krav om, at afdødes beslutning om at ville begraves uden gejstlig medvirken skal være truffet i testamentsform, ikke har kunnet opretholdes i praksis, jvf. side 21.

Endvidere er det i kommissoriet pålagt udvalget at overveje, om der fortsat er grund til at opretholde ligbrændingslovens § 5, hvorefter det ikke kan pålægges folkekirkens præster at forrette jordpåkastelse eller foretage anden kirkelig handling, hvor ligbrænding finder sted. Tanken om ophævelse af denne bestemmelse, der stammer fra den første ligbrændingslov af 1892, er ikke alene begrundet i, at bestemmelsen må anses for at være forældet, men lige så meget i, at den har givet - og stadig giver - anledning til vanskeligheder. Denne bestemmelse er således blevet påberåbt til støtte for den opfattelse, at begravelseslovens regler om, at folkekirkens medlemmer skal begraves kirkeligt, medmindre der gyldigt er truffet bestemmelse om borgerlig begravelse, ikke gælder, når liget skal brændes, og at de efterladte følger i disse tilfælde frit skulle kunne bestemme, om begravelsen skal foregå med eller uden gejstlig medvirken. En ophævelse af ligbrændingslovens § 5 vil selvsagt afskære al tvivl på dette punkt.

Endelig omtaler kommissoriet ligbrændingslovens bestemmelser om attestation vedrørende ligbrænding, idet der fra justitsministeriets og administrationsrådets side er fremsat forslag om, at politiet helt fritages for denne opgave, således at kontrollen i alle til-

fælde henlægges til krematoriebestyrelserne. En sådan ordning er med hjemmel i ligbrændingslovens § 3, stk. 3, allerede gennemført i en del større byer, hvor begravelsesvæsenet bestyres kommunalt.

Allerede på et tidligt stadium af udvalgets forhandlinger stod det klart, at også andre bestemmelser i begravelsesloven og ligbrændingsloven end de i kommissoriet nævnte burde tages op til overvejelse med henblik på en revision og forenkling, hvilket gav udvalget anledning til at overveje, om ikke tiden nu var inde til, at bestemmelserne i de to love kunne samles i én lov og bringes mere på linie med hinanden.

De spørgsmål, der opstår i forbindelse med begravelse og ligbrænding, har relation til flere forskellige problemkredse, der naturligt henhører under forskellige administrative organer. For det første er der en civilretlig side af problemerne. Ved døden bringes en persons eksistens som selvstændigt retssubjekt til ophør. Dødens indtræden konstateres af en læge eller af ligsynsmænd, der udsteder attest herom. Attesten danner grundlag for notering i ministerialbogen og for, at skifteretten tager boet under behandling. Den civilretlige side af problemet henhører i alt væsentligt under justitsministeriet. For det andet er der politimæssige hensyn at tage ved dødsfald. Er dødsfaldet sket under omstændigheder, der giver grund til formodning om, at der foreligger en forbrydelse, et selvmord, et ulykkestilfælde eller andre særlige forhold, bør det sikres, at der indledes en politimæssig undersøgelse, eventuelt foretages medico-legalt ligsyn eller obduktion. Også denne side af problemet henhører under justitsministeriet, hvor det efter udvalgets opfattelse bør forblive. For det tredje er der sundhedsmæssige interesser knyttet til behandlingen af lig, herunder lig af personer, der led af en smitsom sygdom. Denne problemkreds henhører efter udvalgets opfattelse under sund-

hedsmyndighederne. Endelig for det fjerde er der knyttet etiske og religiøse problemer til begravelse og ligbrænding, herunder spørgsmål om formen for begravelse og ligbrænding, om præsters medvirken, om hensynet til afdødes ønsker om kistebegravelse eller ligbrænding og i naturlig forbindelse hermed spørgsmål om anlæggelse af begravelsespladser, indretning af krematorier og deres bestyrelse. Disse problemer, der danner emnet for udvalgets lovudkast, bør efter udvalgets opfattelse samles i kirkeministeriet. For så vidt angår ligbrænding har disse problemer hidtil henhørt under justitsministeriet.

Udvalget har ikke set det som sin opgave at tage stilling til de i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. og anordning om kirkegårde indeholdte bestemmelser om kirkegårdes vedligeholdelse og drift, herunder taksterne for erhvervelse og renholdelse af gravsteder m. v. hvorom der findes detaljerede regler i de for de enkelte kirkegårde gældende vedtægter.

Arbejdet med at tilvejebringe et forslag til en ny lov, omfattende bestemmelser både for begravelse og ligbrænding, har nødvendiggjort en vurdering af samtlige bestemmelser i begravelsesloven og ligbrændingsloven, herunder stillingtagen til, i hvilket omfang disse bør ændres eller ophæves.

En gennemførelse af udvalgets forslag vil ikke påføre statskassen udgifter.

I det følgende redegøres nærmere for udvalgets overvejelser.

1. Begravelsespladser

Som omtalt foran side 13 er der efter gældende ret ikke hjemmel til at tillade, at private foreninger eller selskaber anlægger begravelsespladser.

Udvalget har overvejet, om der måtte være anledning til at søge lovgivningen ændret på dette område, således at også foreninger og andre organisationer kan opnå adgang til at anlægge begravelsespladser.

Som forudsætning herfor måtte man naturligvis stille visse krav til foreningens størrelse og stabilitet, ligesom man måtte sikre sig, at foreningen økonomisk ville være i stand til at bestride udgifterne ved drift og vedligeholdelse af et kirkegårdsanlæg over en længere periode.

Udvalget finder imidlertid ikke, at der bør åbnes adgang til at anlægge sådanne begravelsespladser, hvorved visse sammenslutninger - f. eks. politiske foreninger eller håndværkerlaug - kunne sikre sig særskilt begravelsesplads. Man finder, at en sådan opdeling af befolkningen efter døden ville være lidet tiltalende, hvortil kommer, at der efter det for udvalget oplyste hidtil kun i ganske få tilfælde har kunnet spores interesse for anlæggelse af sådanne begravelsespladser. Udvalget tager ligeledes afstand fra tanken om, at private i erhvervsøjemed skulle kunne anlægge og drive kirkegårde.

Udvalget mener på den anden side ikke, at der bør ske indskrænkning i den nuværende adgang til at anlægge begravelsespladser, men at det f. eks. fremdeles bør kunne tillades trossamfund uden for folkekirken at anlægge egne begravelsespladser.

I lighed med, hvad der gælder for valgmenighedskirkegårde, jfr. valgmenighedslovens § 12, finder man, at det i forbindelse med oprettelse af sådanne kirkegårde bør kunne betinges, at vedkommende trossamfund stiller sikkerhed for kirkegårdens fortsatte vedligeholdelse i tilfælde af vedkommende trossamfunds eller menigheds opløsning, idet der ellers vil være risiko for, at kirkegården ved trossamfundets eller menighedens ophør falder det offentlige til byrde, jfr. lovudkastets § 4, stk. 4.

Den i begravelseslovens § 6, stk. 4, hjemlede adgang for trossamfund uden for folkekirken til at få en del af en folkekirkelig kirkegård overladt til særskilt brug (se side 13) bør efter udvalgets opfattelse også bibeholdes i en ny lov. Men det er et spørgsmål, om det i alle tilfælde vil være rimeligt at stille det vilkår, at der — som det foreskrives i den nugældende lov — herfor ydes en billig erstatning til vedkommende kirke eller begravelsesvæsen, idet forudsætningen for dette formentlig bør være, at ordningen i et vist omfang er en økonomisk byrde for kirkegården. Udvalget anser det ikke for nødvendigt i en ny lov at gentage den nugældende lovs erstatningsbestemmelse, idet man finder, at dette spørgsmål kan overlades til et administrativt skøn i forbindelse med godkendelsen af sådanne ordninger.

Endvidere finder udvalget, at der fremdeles bør være adgang til under ganske særlige

omstændigheder at tillade anlæggelse af institutionskirkegårde og private begravelsespladser i overensstemmelse med den hidtil fulgte praksis (se side 13). Tilladelsen bør dog fremtidig kunne meddeles af kirkeministeren i stedet for som hidtil ved kgl. bevilling.

Selv om den i begravelseslovens § 6, stk. 1, hjemlede adgang til anlæggelse af kommunale kirkegårde hidtil ikke har været benyttet, skønnes adgangen hertil også at burde opretholdes, idet man ikke kan se bort fra den mulighed, at den ændrede kommunale struktur kommer til at bane vej for anlæggelse af sådanne kirkegårde. Derimod finder udvalget ikke at kunne gå ind for opretholdelse af bestemmelserne i begravelseslovens § 6, stk. 2, hvorefter der på kommunale begravelsespladser af kommunen skal opføres mindst ét begravelseskapel, og hvorefter det skal stå ethvert trossamfund åbent på sin bekostning at opføre egne kapeller på disse begravelsespladser. Udvalget finder, at det bør være overladt til kommunen selv at tage stilling til, om der på en sådan begravelsesplads bør opføres et begravelseskapel. Udvalget finder det ej heller ganske rimeligt, at ethvert trossamfund skal have krav på at opføre eget kapel på en kommunal kirkegård. Det foreslås derfor, at bestemmelsen i begravelseslovens § 6, stk. 2, ophæves.

Udvalget anser det i øvrigt for en mangel ved den bestående retstilstand, at det ikke udtrykkeligt er foreskrevet, at der skal fastsættes regler om bestyrelse m. v. af de ikke-folkekirkelige kirkegårde. Under hensyn hertil samt til, at der så vidt muligt bør gælde ensartede regler for alle offentlige begravelsespladser, foreslås det, at der tilvejebringes lovhjemmel for, at bestemmelser om bestyrelse, tilsyn og benyttelse m. v. for de ikke-folkelige kirkegårdes vedkommende fastsættes i en af kirkeministeren stadfæstet vedtægt jfr. lovudkastets § 4, stk. 5.

At bestyrelsesforholdene for disse kirkegårdes vedkommende fastlægges i en af kirkeministeren godkendt vedtægt er tillige en forudsætning for gennemførelse af det af udvalget fremsatte forslag om, at begravelsesmyndigheden henlægges til kirkegårdsbestyrelserne, jfr. side 37.

Det foran side 12 omtalte, siden forordningen af 22. februar 1805 (bilag 3) gældende forbud mod indretning af nye gravsteder

i kirker samt i kapeller og gravhvælvinger, der står i direkte forbindelse med kirkerummet, bør efter udvalgets opfattelse opretholdes, dog således at der hjemles adgang for kirkeministeren til under ganske særlige omstændigheder at dispensere herfra, **jfr. herom** nedenfor.

På den anden side finder man, at der som hidtil ikke bør gribes ind i bestående rettigheder med hensyn til benyttelsen af eksisterende gravsteder af denne art, hvor brug af sådanne gravsteder undtagelsesvis er særligt hjemlet, hvilket formodes alene at være tilfældet for så vidt angår de i forordning af 22. februar 1805 omtalte, dengang eksisterende ejendomsbegravelser, som indehaverne siden — ikke sjældent i forbindelse med kirkens overgang til selveje — med hjemmel i nævnte forordning har forbeholdt sig ret til fortsat at benytte. Det er herved forudsat, at den i vedligeholdelseslovens § 8 (bilag 14) hjemlede adgang til at sløjfe sådanne gravsteder, såfremt de ikke vedligeholdes i overensstemmelse med synets fordringer, opretholdes uændret.

Forordningen af 1805 antages som tidligere omtalt ikke at omfatte gravsætning i kapeller, krypter eller gravhvælvinger, der ikke står i direkte forbindelse med kirkerummet. Udvalget anser imidlertid også gravsætning i sådanne lokaliteter for utidssvarende og dertil urimeligt bekostelig, hvorfor gravsætning i kapeller og krypter, der ikke tidligere har været indrettet til dette formål, eller eventuel opførelse af nye gravkapeller, efter udvalgets opfattelse ikke bør kunne finde sted, medmindre kirkeministeren under ganske særlige omstændigheder meddeler tilladelse dertil.

Med hensyn til benyttelse af allerede eksisterende, fra kirken adskilte kapeller og krypter, der er indrettet med henblik på gravsætning af kister, finder udvalget dog, at der ej heller her bør gribes ind i den bestående retstilstand, for så vidt der i kapellet eller krypten stedse og indtil nyeste tid har fundet gravsætning sted. Er anvendelsen af et gravkapel derimod gået af brug, bør dette ikke påny kunne tages i brug, medmindre der undtagelsesvis af kirkeministeren meddeles tilladelse dertil.

Udvalget foreslår herefter, at der i loven optages en bestemmelse, der forbyder grav-

sætning af lig i kirker og de til disse hørende kapeller og krypter – hvad enten de står i forbindelse med selve kirken eller ej – medmindre en sådan gravsætning er særligt hjemlet, jfr. forordning af 22. februar 1805.

Udvalget anser det dog i overensstemmelse med det foran anførte for rettest, at loven hjemler kirkeministeren adgang til under ganske særlige omstændigheder at meddele tilladelse til gravsætning i en kirke eller et kapel, eventuelt i et til dette formål nyopført kapel, i hvilken forbindelse man især har haft de kongelige begravelser i Roskilde Domkirke for øje. Der henvises til lovudkastets § 17.

2. Begravelse med eller uden gejstlig medvirken

I overensstemmelse med kommissoriet har udvalget drøftet, hvorledes adgangen til begravelse uden medvirken af en præst (borgerlig begravelse) på folkekirkens kirkegårde kan lattes, idet der i udvalget er enighed om, at kravet om, at afdødes beslutning vedrørende dette spørgsmål skal være truffet i testamentsform, ikke bør opretholdes, jfr. foran side 21 om bestemmelsen i begravelseslovens § 2 (bilag 9). Der er imidlertid tillige enighed om, at det i princippet fortsat må være *afdødes* ønske, der bør være afgørende for, om begravelsen skal foretages med eller uden gejstlig medvirken, og at det i så henseende må være uden betydning, om der ønskes foretaget kistebegravelse eller ligbrænding. Ud fra dette synspunkt har udvalget overvejet, hvilke krav der i stedet burde stilles for, at afdødes ønske kunne anses for tilstrækkeligt godtgjort, idet man herved dels har haft bestemmelserne i ligbrændingslovens § 2 (bilag 19) for øje, dels har orienteret sig om retstilstanden i Norge og Sverige, jfr. kap. II.

Udvalget finder, at der på dette område bør tilstræbes enkle og klare retsregler, således at deres anvendelse i praksis skaber færrest mulige komplikationer. Reglerne bør gælde uanset om begravelsen skal finde sted på en af folkekirkens kirkegårde og uden hensyn til, om afdøde var medlem af folkekirken. Med henblik herpå bør det efter udvalgets mening som hovedregel fastslås, at et ønske, som afdøde har fremsat efter sit

fyldte 15. år, skal tages til følge ved afgørelsen af, om begravelsen skal foretages med eller uden gejstlig medvirken, jfr. lovudkastets § 8. stk. 1. Det må naturligvis være en forudsætning, at der foreligger en gyldig viljeserklæring fra afdødes side, herunder at afdøde ved ønskets fremsættelse var sin fornøft således mægtig, at han forstod betydningen af en sådan erklæring, men i øvrigt må det overlades til begravelsesmyndigheden at afgøre, om det i det enkelte tilfælde kan anses for godtgjort, at et sådant ønske er fremsat, idet det f. eks. ikke kan kræves, at ønsket skal foreligge skriftligt. En bestemmelse som den anførte indebærer, at de efterladte og begravelsesmyndigheden er forpligtet til at respektere afdødes ønske.

Udvalget har i denne forbindelse overvejet, om man i lighed med, hvad der er fastsat i begravelsesloven samt andre steder i lovgivningen, f.eks. i menighedsrådslovens § 5, stk. 4, og ligbrændingslovens § 2, stk. 1, pkt. 1, (bilag 19) burde fordre, at der for personer mellem 15 og 18 år tillige skulle foreligge samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden, men man er kommet til det resultat, at det må anses for rimeligt at lade unge, der er fyldt 15 år, selv træffe bestemmelse i et anliggende af så stærkt personlig karakter, som der her er tale om.

Ud fra den betragtning, at medlemmer af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken må formodes at ønske at blive begravet kirkeligt, finder udvalget, at den ovennævnte hovedregel om, at afdødes ønske skal respekteres, må suppleres med en bestemmelse om, at medlemskab af folkekirken eller et trossamfund uden for denne anses som udtryk for ønske om, at en præst skal medvirke ved begravelsen, når andet ikke godtgøres, jfr. lovudkastets § 8. stk. 2.

Udvalget har overvejet, om der omvendt bør opstilles en formodningsregel om, at personer, der ved deres død ikke var medlemmer af folkekirken eller et trossamfund uden for denne, ikke ønsker kirkelig begravelse. En sådan formodningsregel ville være logisk, men spørgsmålet er, om ikke man gennem opstilling af en sådan formodningsregel i alt for mange tilfælde vil udelukke, at der finder kirkelig begravelse sted efter de pårørendes – og muligvis afdødes eget – ønske. Kredsen af personer uden for folkekirken er me-

get differentieret, og den omstændighed, at en person ikke er medlem af folkekirken (eller et trossamfund uden for denne) kan skyldes mange forskellige omstændigheder, som ikke er udtryk for noget modsætningsforhold. Det kan f. eks. skyldes, at vedkommende ikke blev døbt som barn og ikke senere har fået dette forhold »berigtiget«. End ikke den omstændighed, at afdøde havde udmeldt sig af folkekirken, kan uden videre betragtes som udtryk for et modsætningsforhold, idet motiverne for en udmeldelse kan være meget forskellige. I sådanne tilfælde finder udvalget det rimeligt, at der som hidtil er mulighed for at imødekomme ønsker fra de efterladte om kirkelig begravelse¹⁾. At de efterladtes ønske om kirkelig begravelse ikke bør imødekommes, såfremt afdødes manglende medlemskab af folkekirken kan antages at være udtryk for et modsætningsforhold til folkekirken, er en selvfølge, idet afdødes personlige stilling også i dette spørgsmål må tillægges større betydning end de efterladtes.

I de tilfælde, hvor der ikke foreligger nogen tilkendegivelse fra afdøde, og man heller ikke har den oven for nævnte, på hans religiøse tilhørsforhold baserede formodningsregel at holde sig til, må der efter udvalgets opfattelse lægges afgørende vægt på de efterladtes ønsker. Også her har udvalget haft ligbrændingslovens bestemmelser for øje, idet man dog har ment, at der i loven ikke bør fastsættes snævre grænser for den kreds af personer, der i givet fald er berettiget til at fremsætte ønske om, hvorvidt begravelsen skal foregå med eller uden gejstlig medvirken. Det må naturligvis i første række være afdødes nærmeste efterladte, hvis ønsker skal imødekommes, men dersom afdøde ikke efterlader sig slægt eller andre, der tager sig af begravelsen, må et ønske fra den, der begærer begravelsen foretaget, imødekommes, jfr. lovudkastets § 8, stk. 3.

3. Kistebegravelse eller ligbrænding

Som nævnt i indledningen har udvalget set det som sin opgave at sammenarbejde bestemmelserne om begravelse og ligbrænding

1. Jfr. dog herved brugslovens § 18, stk. 1, hvor efter ingen præst i folkekirken er pligtig at udføre kirkelige handlinger for personer, der ikke er medlemmer af hans menighed.

i en fælles lov. Udvalget har derfor bestræbt sig for i videst muligt omfang at finde frem til ensartede bestemmelser for kistebegravelser og ligbrænding.

Udvalget finder det naturligt og rimeligt, at de kriterier, som lægges til grund ved afgørelsen af, om begravelsen skal foregå med eller uden gejstlig medvirken, også lægges til grund ved afgørelsen af, om liget skal begravnes eller brændes.

Det må således være afdødes ønsker — fremsat efter det fyldte 15. år — der er afgørende for, om hans lig skal begravnes eller brændes. Det er herved en forudsætning, at afdøde ved fremsættelsen af ønsket var sin fornuft således mægtig, at han forstod betydningen heraf, jfr. foran side 30. Foreligger der ingen tilkendegivelse fra afdøde med hensyn til, om hans lig skal begravnes eller brændes, må afgørelsen træffes på grundlag af ønsker, som fremsættes af de nærmeste eller af den, som begærer begravelsen eller ligbrændingen foretaget, jfr. lovudkastets § 7, stk. 1 og 3.

Udvalget finder dog, at der også her må opstilles en formodningsregel, således at medlemskab af en ligbrændingsforening anses som udtryk for ønske om ligbrænding, medmindre andet godtgøres. Med udgangspunkt i ligbrændingslovens § 2, stk. 1, nr. 2 (bilag 19) har man i udvalget drøftet, om der som hidtil burde kræves medlemskab af en *godkendt* ligbrændingsforening. Rent bortset fra, at spørgsmålet næppe vil få praktisk betydning, finder udvalget ikke, at der er anledning til at stille dette krav, og iøvrigt mener udvalget, at formodningen om, at afdøde ønskede ligbrænding, i givet fald også bør kunne støttes på hans medlemskab af en anden sammenslutning eller forening, der — uden at betegne sig som ligbrændingsforening — i sit program går ind for ligbrænding og eventuelt påtager sig at varetage medlemmernes interesse i så henseende, jfr. lovudkastets § 7, stk. 2.

Endvidere har udvalget overvejet, om det eventuelt burde fordres, at indmeldelsen i foreningen, når den er foretaget af indehaveren af forældremyndigheden, skulle være bekræftet af den pågældende efter det fyldte 15. år. Udvalget er kommet til det resultat, at der ikke i loven bør stilles sådanne betingelser, idet det må være tilstrækkeligt, at af-

døde efter sit fyldte 15. år har haft lejlighed til at give udtryk for sine ønsker i denne henseende.

Den nugældende ligbrændingslov indeholder i § 2, stk. 1, nr. 4. en international privatretlig regel, hvorefter ligbrænding kan finde sted, hvis afdøde ikke var fast bosat her i landet, og bestemmelse om ligbrænding var truffet på en efter hans hjemlands lovgivning gyldig måde. Denne bestemmelse er ikke videreført i udvalgets udkast. Under hensyn til den liberalisering af betingelserne for ligbrænding, som udkastet indebærer – navnlig at afdødes viljestilkendegivelse ikke behøver at foreligge i en bestemt form, og at de efterladte kan træffe bestemmelse om ligbrænding – har udvalget skønnet, at en til § 2, stk. 1, nr. 4, svarende regel er overflødig.

Reglen i ligbrændingslovens § 2, stk. 1, nr. 6, angående begravelsesvæsenets adgang til at træffe bestemmelse om brænding af opgravede ligrester er efter det for udvalget oplyste hidtil kun meget sjældent anvendt i praksis. Da det imidlertid kan forudses, at der i de kommende år vil ske nedlæggelse af en del kirkegårde, som er beliggende i byernes indre, og det derfor ikke kan udelukkes, at en adgang for begravelsesvæsenet til at foretage brænding af opgravede ligrester fremtidig vil få større praktisk betydning, bør reglen efter udvalgets opfattelse bibeholdes, men således at den af lovtekniske grunde overføres til § 24, stk. 3, i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. (bilag 14).

I denne forbindelse har udvalget overvejet, om den nævnte regel bør suppleres med en bestemmelse, der hjemler kirkeministeriet adgang til at tillade brænding af jordfæstede lig i andre tilfælde, når der fremsættes begæring herom fra de pårørende. Det er oplyst, at kirkeministeriet har meddelt tilladelse til brænding af jordfæstede lig i ganske enkelte tilfælde, men kun når brænding i henhold til den på dødsfaldets tidspunkt gældende ligbrændingslov kunne være foretaget inden jordfæstelsen. Efter udvalgets opfattelse er en lovbestemmelse herom dog ikke påkrævet, idet det kan overlades til kirkeministeriet at tage stilling til begæringer om brænding af jordfæstede lig i overensstemmelse med den hidtil fulgte praksis.

4. Særligt om gejstlig medvirken, når ligbrænding finder sted

Ifølge kommissoriet har det været en af udvalgets opgaver at overveje muligheden for en ophævelse af ligbrændingslovens § 5 (bilag 19), hvorefter det ikke kan pålægges folkekirkens præster at forrette jordpåkastelse eller foretage anden kirkelig handling, hvor ligbrænding finder sted.

Udvalget har under sine overvejelser af dette spørgsmål drøftet, om der i tilfælde af, at nævnte § 5 ophæves, i stedet burde optages en bestemmelse om, at en præst, der af religiøse grunde ikke finder at kunne foretage en begravelse, skulle have adgang til at forelægge sagen for biskoppen, der i så fald skulle afgøre, om præsten bør fritages for at forrette begravelsen. Udvalget har herved haft bestemmelsen i § 2, stk. 5, i kirkeministeriets bekendtgørelse af 15. december 1969 om vielse inden for folkekirken for øje. Ifølge denne bestemmelse skal en præst, såfremt han af religiøse grunde ikke mener at kunne eller burde foretage en vielse, forelægge sagen for biskoppen, der i så fald afgør, om præsten bør fritages for at foretage vielsen. Udvalget finder dog ikke, at en sådan bestemmelse kan være påkrævet, og at den i al fald ville være for vidtgående, idet den ville give præsterne adgang til at begære sig fritaget for at medvirke ved begravelser også i tilfælde, hvor de efter den nugældende retstilstand ville være forpligtede dertil.

Udvalget finder i det hele ikke, at ligbrændingslovens § 5 bør afløses af en bestemmelse, der hjemler præsterne adgang til at bede sig fritaget for at medvirke ved begravelse, når ligbrænding finder sted. Efter de udvalget forelagte oplysninger synes der ej heller at være grundlag for at antage, at der i dag findes præster, som vægrer sig ved at medvirke ved en begravelse, fordi der skal finde ligbrænding sted. Dette stemmer også med befolkningens almindelige syn på ligbrænding i vore dage og med den meget store stigning i antallet af ligbrændinger, der har fundet sted i nyere tid.

Det er således udvalgets opfattelse, at præsters forpligtelse til at medvirke ved ligfærd bør være den samme, hvad enten der skal finde kistebegravelse eller ligbrænding sted, og udvalget foreslår derfor, at bestem-

melsen i ligbrændingslovens § 5 og kgl. anordning af 16. marts 1910 angående adgang for folkekirkens præster til at yde deres medvirken ved ligfærd, hvor ligbrænding finder sted (bilag 10) ophæves²). De bestemmelser i anordningen, som det fortsat skønnes påkrævet at opretholde, er optaget i lovudkastets § 12, stk. 2, jfr. nedenfor pkt. 5. A. a.

5. Begravelseshandlingen

A. På folkekirkens kirkegårde

a. Under medvirken af folkekirkens præster

I de tilfælde, hvor en præst i folkekirken medvirker ved en begravelse, finder udvalget det selvfølgeligt, at begravelsen som hidtil må foretages efter folkekirkens ritual, altså med jordpåkastelse. Denne regel bør i øvrigt gælde, uanset om begravelsen finder sted på en folkekirkelig kirkegård eller andetsteds, jfr. lovudkastets § 12, stk. 1.

Udvalget har overvejet, om der måtte være anledning til at ændre de nugældende regler om, hvornår jordpåkastelse skal finde sted, når liget skal brændes (se herom side 24). Det er udvalgets opfattelse, at det som hidtil bør være hovedreglen, at jordpåkastelse foretages *inden* brændingen, jfr. kgl. anordning af 16. marts 1910 § 2 (bilag 10). Men udvalget finder, at den i anordningen nævnte hjemmel til at dispensere, når asken af et lig, der er brændt i udlandet, føres her til for at jordfæstes, er for snæver, idet der - bl. a. af praktiske grunde - kan være grundlag for at dispensere fra hovedreglen også i andre tilfælde.

I overensstemmelse hermed foreslår udvalget, at der i loven gives en generel hjemmel for biskopperne til at dispensere, jfr. lovudkastets § 12, stk. 2.

Ud fra ønsket om at liberalisere lovbestemmelserne om begravelse og ligbrænding finder udvalget ikke, at loven - bortset fra det lige omtalte krav om jordpåkastelse, når folkekirkens præster medvirker - bør indeholde bindende forskrifter om, hvorledes begravelseshandlingen skal forløbe i enkeltheder. Dette spørgsmål må efter udvalgets

opfattelse kunne hen skydes til forhandling mellem præsten og den eller de personer, der retter henvendelse til ham for at få begravelsen foretaget, jfr. lovudkastets § 11.

Under denne forhandling bør der naturligvis i videst muligt omfang tages hensyn til de efterladedes ønsker, men det bør dog efter udvalgets opfattelse være præsten, der - som den, der er ansvarlig for handlingens forløb - har den endelige afgørelse af, hvorledes begravelsen skal forløbe, og som altså i de tilfælde, hvor der under forhandlingen ikke har kunnet opnås fuld enighed, må have det sidste ord.

Under forhandlingen må det aftales, hvor jordpåkastelsen skal finde sted, om præsten skal tale ved begravelsen, hvilke salmer der skal synges, om der skal anvendes anden musik end orgelmusik samt eventuelt om medbringelse af faner etc.

Hermed vil bestemmelsen i begravelseslovens § 1 om præstens ret til at nægte at tale ved begravelsen kunne ophæves, hvilket ikke forekommer udvalget betænkeligt, da præsten i henhold til den foreslåede aftaleordning også på dette punkt har det sidste ord. I øvrigt er spørgsmålet formentlig uden praktisk betydning, da der i vore dage næppe findes præster, som vil nægte at holde tale, når de efterladede ønsker det.

Begravelseslovens § 1 foreskriver, at præsten ikke imod de efterladedes ønske er berettiget til at tale ved begravelsen. Efter udvalgets opfattelse vil det for enhver præst være ganske selvfølgeligt, at han ikke bør holde tale, hvis de efterladede ikke ønsker det, og man har derfor ikke fundet det påkrævet i en ny lov at gentage det nugældende udtrykkelige forbud.

Der er dog i udvalget enighed om, at præsten - selv om det ikke ønskes, at han skal holde tale - ikke bør være afskåret fra at oplæse nogle skriftsteder fra bibelen eller citere nogle salmevers o. lign.

I konsekvens af den foreslåede aftaleordning vil også den side 20 omtalte kancelliplakat af 5. januar 1811 om valg af begravelsessalmer, ligvers m. v. (bilag 4) kunne ophæves.

Udvalget finder, at der som hidtil bør være adgang for lægmænd til at tale ved begravelsen, jfr. begravelseslovens § 1. Men også dette spørgsmål bør søges afgjort ved

2. Som omtalt i kapitel II har man hverken i Norge eller Sverige bestemmelser, der svarer til den danske ligbrændingslovs § 5.

den forudgående forhandling mellem præsten og den, der begærer begravelsen foretaget. Det samme gælder ønsker om oplæsning eller afsyngelse af til lejligheden digtede vers.

b. *Under medvirken af andre præster*

Ifølge begravelseslovens § 5, stk. 2, kan medlemmer af et anerkendt trossamfund eller et her i landet bestående *kristent* trossamfund, der ikke har statens anerkendelse, få begravelse forrettet på folkekirken kirkegårde eller fra dens kapeller af samfundets præster.

Udvalget har overvejet, om det fortsat kan anses for rimeligt, at adgangen for andre præster end folkekirken til at forrette begravelse på folkekirken kirkegårde er begrænset som anført, eller om der ikke burde være adgang for alle trossamfunds præster til at foretage begravelse på folkekirken kirkegårde. Det må herved tages i betragtning, at folkekirken kirkegårde som før omtalt er de fælles begravelsespladser for alle sognets beboere, og at der som regel er både ret og pligt til at lade begravelsen foretage på en folkekirkelig kirkegård, for så vidt der ikke i sognet findes en kommunal kirkegård eller kirkegård for det trossamfund, som afdøde tilhører, jfr. vedligeholdelsesloven § 25, stk. 5 (bilag 14).

Udvalget finder, at der bør tillægges denne betragtning overordentlig stor vægt, og da det næppe kan være forbundet med ulemper af nogen art, at der liberaliseres på dette punkt, går udvalget ind for, at der gives adgang for medlemmerne af *alle* trossamfund - anerkendte som ikke-ankendte, kristne som ikke-kristne - til at lade deres døde begrave på folkekirken kirkegårde under medvirken af trossamfundets præster.

Udvalget har i forbindelse hermed drøftet, om den nugældende ordning, hvorefter begravelsen skal foretages i henhold til folkekirken ritual eller et af kirkeministeren godkendt ritual, bør opretholdes. Da det som foran omtalt er tanken, at der fremtidig skal være adgang for alle trossamfunds præster til at forrette begravelse på folkekirken kirkegårde, må det efter udvalgets opfattelse fremdeles anses for ønskeligt og rimeligt at kræve kirkeministerens godkendelse i tilfælde, hvor der agtes benyttet et særligt ritual,

således at det forudgående kan påses, at de krav til orden og sømmelighed, som må stilles til begravelseshandlinger på folkekirken kirkegårde, ikke tilsidesættes. En sådan ordning vil også være en fordel for trossamfundene, da præsterne i et trossamfund, hvis ritual er godkendt, i så fald uden videre vil kunne forrette begravelse uden først at skulle forhandle med de pågældende kirkegårdsbestyrelser, jvf. lovudkastets § 13, stk. 1.

Kgl. anordning af 26. marts 1910 angående godkendelse af de fra folkekirken afvigende trossamfunds begravelsesritualer (bilag 11) foreslås ophævet, idet udvalget finder, at betingelserne for godkendelse af disse ritualer bør være så lempelige som muligt og kunne fastlægges i praksis ud fra de til enhver tid herskende anskuelser.

Det er udvalgets opfattelse, at den side 33 foreslåede bestemmelse, hvorefter fastlæggelse af begravelseshandlingens forløb henskydes til forhandling mellem præsten og den eller de personer, der begærer begravelsen foretaget, også skal gælde ved begravelse inden for trossamfundene - iøvrigt uanset om begravelsen finder sted på en folkekirkelig kirkegård eller andetsteds - og således at det også i disse tilfælde skal være præsten som den for begravelseshandlingens forløb ansvarlige, der har den endelige afgørelse, jfr. lovudkastets § 11.

c. *Borgerlig begravelse*

Som omtalt foran side 30 anser udvalget det for ønskeligt, at de gældende bestemmelser om adgang til borgerlig begravelse revideres. Ved borgerlig begravelse forstås ifølge lovudkastet, jfr. § 14, enhver begravelse, der foretages uden medvirken af en præst i eller uden for folkekirken, hvad enten afdøde var medlem af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken, eller han ikke havde noget religiøst tilhørsforhold. Dette er en betydelig udvidelse af begrebet borgerlig begravelse i forhold til den nugældende begravelseslovs § 2, hvorefter begrebet kun omfatter begravelse af medlemmer af folkekirken uden medvirken af en præst.

Med hensyn til fremgangsmåden ved borgerlige begravelse indeholder begravelseslovens §§ 3 og 4 en række bestemmelser, der især har til hensigt at sikre, at der intet foretages, som kan være krænkende for den or-

den og sømmelighed. der må iagttages på folkekirkens kirkegårde, eller som kan virke forstyrrende på kirkens benyttelse til gudstjenester og kirkelige handlinger eller andre begravelser på kirkegården. Ifølge § 3, stk. 1, 2. pkt. må der ved borgerlig begravelse ikke foretages jordpåkastelse.

De nævnte bestemmelser afspejler på samme måde som bestemmelsen i lovens § 2 om adgangen til begravelse uden medvirken af en præst den restriktive holdning over for borgerlig begravelse, der var herskende, da loven blev til, men som ikke gør sig gældende i vore dage.

Udvalget finder, at lovens bestemmelser bør liberaliseres også på dette område, og at de detaljerede regler om begravelseshandlingens forløb bør udgå, således at det i stedet overlades til den, der begærer begravelsen foretaget, at træffe nærmere aftale med kirkegårdsbestyrelsen, jfr. lovudkastets § 14, 2. pkt.

Udvalget har i denne forbindelse overvejet, om loven fremdeles bør indeholde et forbud mod at foretage jordpåkastelse ved borgerlig begravelse, og der har fra nogle medlemmers side gjort sig en vis betænkelighed gældende ved at lade et sådant forbud bortfalde. Da det imidlertid må antages, at der kun i sjældent forekommende tilfælde vil blive tale om at foretage jordpåkastelse ved borgerlig begravelse, og da jordpåkastelse i sådanne tilfælde ikke skønnes at være en tilsidesættelse af kravet til sømmelighed og orden på kirkegården, er udvalget kommet til det resultat, at det nævnte forbud — og dermed i det hele bestemmelserne i begravelseslovens §§ 3 og 4 - uden skade kan ophæves.

En ordning som den her foreslåede forudsætter en generel bestemmelse i loven om, at der ved begravelseshandlingen intet må foretages, som strider mod orden og sømmelighed, ligesom det forudsættes, at ansvaret for overholdelsen heraf kan gøres gældende mod den, der leder den borgerlige begravelseshandling, jfr. lovudkastets § 14, 2. pkt., og § 16 samt nedenfor side 36 og 40.

d. Klokkeringning.

Det har i udvalget været drøftet, hvorvidt en bestemmelse om klokkeringning hører hjemme i loven, eller om ikke det i stedet

burde overlades til kirkeministeren at fastsætte nærmere regler herom. Der er enighed i udvalget om, at der i hvert fald ikke bør fastsættes alt for detaljerede regler gældende for hele landet, idet man som hidtil bør respektere lokal skik og brug.

Udvalget er kommet til det resultat, at da det på den ene side ikke er nogen selvfølge, at klokkeringning skal foretages ved alle begravelser på folkekirkens kirkegårde, når dette begæres, og da det på den anden side let kan opfattes som en form for diskrimination, dersom en sådan begæring i nogle tilfælde ikke imødekommes, bør en bestemmelse, svarende til den nugældende lovs § 7 (omtalt side 23), bibeholdes, men det bør af loven klart fremgå, at bestemmelsen gælder alle begravelser, uanset om ligbrænding finder sted, og uanset om begravelsen foretages af præster i eller uden for folkekirken eller uden medvirken af nogen præst, jfr. lovudkastets § 15³⁾.

e. Dage og tider for foretagelse af begravelse.

Som omtalt foran side 23 er der ikke fastsat generelle bestemmelser om, på hvilke dage og tider begravelse kan finde sted, bortset fra bestemmelsen i begravelseslovens § 8, hvorefter der skal være adgang til at få foretaget begravelse på søn- og helligdage med undtagelse af 1. juledag, 1. påskedag og 1. pinseudag.

Udvalget har drøftet, hvorvidt der i loven bør fastsættes nærmere bestemmelser på dette område, herunder om den lovfæstede adgang til at få foretaget begravelse på søn- og helligdage bør opretholdes.

Under disse drøftelser rejstes det spørgsmål, om der ikke tværtimod burde indføres et forbud mod begravelse på søn- og helligdage, idet der i denne forbindelse blev henvist til en af Københavns begravelsesvæsen foretaget rundspørge, ifølge hvilken begravelse på søn- og helligdage ikke praktiseres i en række europæiske byer. Om retstilstanden i Norge og Sverige, se foran side 26.

Som begrundelse for indførelse af et sådant forbud — som tidligere har været gæl-

3. Jfr. tilsvarende den svenske lov om jordfæstning m. m. § 11 (bilag 32).

dende for købstædernes vedkommende⁴) - blev det under forhandlingerne anført, at opretholdelse af adgangen til at få foretaget begravelse på søn- og helligdage dels medfører vanskeligheder ved fremskaffelsen af den fornødne arbejdskraft, dels betyder ekstraordinære udgifter for begravelsesvæsenet til aflønning af medhjælp, hvilket ofte har til følge, at der i kirkegårdsvedtægterne er fastsat særligt høje takster for begravelse på søn- og helligdage.

Som argument for bevarelse af adgangen til at få foretaget begravelse på søn- og helligdage blev det anført, at begravelsesvæsenet som offentlig institution må være forpligtet til at yde befolkningen den bedst mulige service, og at det ville være et tilbageskridt i så henseende, dersom man generelt udelukker adgangen til begravelse på visse dage.

Under forhandlingerne blev det endvidere gjort gældende, at et forbud mod søndagsbegravelse ville gøre det vanskeligt for præsterne i de store sogne med mange begravelse at indpasse begravelseshandlingerne i deres ugentlige arbejdsprogram, idet varetagelsen af konfirmandundervisningen og hensynet til præsternes og kirkebetjeningens ugentlige fridag medfører, at begravelse så vidt muligt må henskydes til slutningen af ugen og søndagen. Hertil bidrager også, at udfærdigelse af dødsattester for personer, der dør på hospitalerne de to sidste hverdage i ugen, ofte forsinkes som følge af hospitalernes weekendordning.

Som resultat af udvalgets overvejelser enedes man om, at regler om dage og tider for foretagelse af begravelse eller ligbrænding ikke bør optages i loven, og at der ej heller administrativt bør fastsættes generelle regler. Bestemmelser herom bør fastsættes i de enkelte kirkegårdes eller krematoriets vedtægter, hvorved der - under kontrol af den stadfæstende myndighed (stiftsøvrighederne eller kirkeministeriet) -- haves mulighed for at tage hensyn til lokale ønsker og skik og brug på stedet. Som hidtil bør begravelse dog i almindelighed ikke kunne kræves foretaget på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kirker og kapeller 1. juledag, 1. påskedag og 1. pinsedag, jfr. udkastet til bekendtgørelse § 9.

4. Jfr. kirkeritualet kap. IX, 2. pkt. (ophævet ved lov af 13. februar 1903 § 4.).

B. Begravelse på andre kirkegårde end folkekirkens

Som omtalt foran i afsnittet om borgerlig begravelse (side 35) finder udvalget, at det i loven bør fastslås som et almindeligt princip, at der ved en begravelsehandling intet må foretages, som strider mod den sømmelighed og orden, der bør iagttages på kirkegårde. En sådan bestemmelse må også omfatte begravelse, der foretages på andre kirkegårde (begravelsespladser) end folkekirkens, jfr. lovudkastets § 16.

Bortset herfra er der efter udvalgets mening ikke anledning til at lovgive om begravelseshandlinger på ikke-folkekirkelige kirkegårde, men det kan som hidtil være overladt til uden for folkekirken stående trossamfund selv at fastsætte nærmere bestemmelser vedrørende begravelseshandlinger på deres kirkegårde.

Hvad angår kommunale begravelsespladser - hvoraf der som før omtalt (side 13 j) ikke findes nogen endnu - finder udvalget, at det som hidtil bør fastslås i loven, at alle trossamfunds præster har ret til at foretage begravelse her efter deres trossamfunds ritual, jfr. lovudkastets § 13, stk. 2. At der på kommunale begravelsespladser kan finde begravelse sted uden medvirken af en præst, er en selvfølge, som det ikke kan være nødvendigt at præcisere i loven.

Som omtalt side 29 finder udvalget det ønskeligt, at der for hver enkelt ikke-folkekirkelig kirkegård udfærdiges en vedtægt, som stadfæstes af kirkeministeren, jfr. lovudkastets § 4, stk. 5. Skulle det mod forventning undtagelsesvis vise sig at være nødvendigt, at der fastsættes bestemmelser om begravelsehandlinger på sådanne kirkegårde, vil ministeriet have mulighed for at fastsætte disse bestemmelser i vedtægten.

6. Hvem der har pligt til at sørge for begravelsen

Udvalget har overvejet, om det ikke vil være rimeligt, at det bliver fastsat i lovgivningen, hvem der har pligt til at drage omsorg for afdøde personers begravelse. Som før omtalt (side 17) findes der ikke i nyere lovgivning regler herom, hvorimod kirkeritualet fra 1685

foreskrev, at det påhvilede afdødes »venner« at tage sig af begravelsen eller - hvis han var fremmed - stedets øvrighed.

Selv om det normalt anses for en naturlig pligt for afdødes nærmeste at drage omsorg for begravelsen, finder udvalget det betænkeligt at pålægge private en juridisk forpligtelse til at tage sig af dette anliggende, og man kan formentlig uden større risiko fæste lid til, at de fleste mennesker fremdeles vil anse det både for en ret og en naturlig pligt at drage omsorg for deres slægtnings og venners begravelse.

Derimod finder udvalget det ønskeligt, at det bliver klarlagt, hvilken offentlig myndighed det skal påhvile at drage omsorg for begravelsen, såfremt hverken pårørende eller andre gør det. Udvalget har overvejet, om denne opgave kunne pålægges politiet, der i sådanne tilfælde ofte alligevel har med sagen at gøre, men da tendensen går i retning af at fritage politiet for opgaver af ikke-politimæssig art, bør politiets virksomhed i denne sammenhæng efter udvalgets opfattelse begrænses til efterforskningsarbejde og medico-legalt ligsyn, hvor omstændighederne ved dødsfaldet begrundet disse foranstaltninger.

Det forekommer derfor udvalget mest hensigtsmæssigt, at det i disse tilfælde pålægges *kommunen* at tage sig af begravelsen. Som oftest vil der være tale om ubemidlede personer, og da kommunen i sin egenskab af social myndighed hæfter for begravelsesudgifterne, vil den allerede af denne grund i de fleste tilfælde være tvunget til at beskæftige sig med sagen. Som økonomisk ansvarlig må det iøvrigt også for kommunen kunne have interesse at være bestemmende med hensyn til begravelsens iværksættelse.

For at undgå misforståelse bemærkes, at udvalget ikke har tænkt sig, at der ved lovfæstelse af en pligt for kommunen til at tage sig af begravelsen i tilfælde, hvor ingen andre gør det, skulle pålægges kommunen en større økonomisk forpligtelse end hidtil, hvorom henvises til bemærkningerne i redegørelsen for gældende ret (side 17, noten). Ej heller tilsigtes det at hidføre nogen ændring af de bestående regler med hensyn til, hvilken kommune der endeligt skal afholde udgifterne ved begravelsen i tilfælde, hvor døds-

faldet har fundet sted uden for hjemstedskommunen.

Der henvises til lovudkastets § 6, stk. 2.

7. Begravelsesmyndigheden

Udvalget har overvejet, om det vil være rimeligt at opretholde den nugældende ordning, hvorefter det — bortset fra de steder, hvor begravelsesvæsenet er udskilt til særskilt bestyrelse — påhviler præsterne at påse, at de krævede bevisligheder (dødsattest, skifte-retsattest m. m.) er til stede, og tillige at medlemmer af folkekirken begravet kirkeligt, såfremt afdøde ikke gyldigt havde truffet bestemmelse om borgerlig begravelse.

Såfremt man overalt - altså også på steder, hvor der ikke er særskilt bestyrelse af begravelsesvæsenet — henlagde de her omhandlede funktioner til de stedlige kirkegårdsbestyrelser, ville man kunne frigøre præsterne for et administrativt arbejde, og samtidig kunne de efterladte fritages for at skulle henvende sig til en præst også i tilfælde, hvor de ikke ønsker nogen præsts medvirken, hvilket formentlig i mange tilfælde kan virke noget pinligt for begge parter. Hertil kommer, at det kan være en lettelse for de efterladte, at disse funktioner varetages af den myndighed, som de efterladte alligevel skal henvende sig til bl. a. for at få anvist gravsted.

Udvalget har overvejet, om en sådan ordning kunne give anledning til betænkeligheder i visse tilfælde, især når det drejer sig om en folkekirkelig kirkegård, der bestyres af en privat kirketiendejer, men da antallet af sådanne kirkegårde som tidligere omtalt (side 11) er meget ringe og stadigt dalende, kan hensynet hertil næppe begrunde en undtagelsesbestemmelse for disse kirkegårdes vedkommende, og udvalget finder heller ikke, at det skulle være forbundet med betænkeligheder at gennemføre ordningen ved ikke-folkekirkelige kirkegårde, forudsat at bestemmelser om disses bestyrelse m. v. som foreslået (side 29) fastsættes i en af kirkeministeren stadfæstet vedtægt.

Udvalget kan herefter gå ind for, at begravelsesmyndigheden overalt henlægges til kirkegårdsbestyrelsen, således at begæring om foretagelse af begravelse i alle tilfælde skal fremsættes over for denne, jfr. lovudkastets §§ 9 og 6, stk. 1.

I tilfælde, hvor liget skal brændes, er det som tidligere omtalt (side 16) - med undtagelse af visse større byer - efter gældende ret politiet, der har til opgave at påse, at betingelserne for begravelse, herunder de særlige betingelser for ligbrænding, er til stede. Dersom begravelsesmyndigheden som foreslået overalt henlægges til kirkegårdsbestyrelserne, vil det efter udvalgets opfattelse være hensigtsmæssigt, at det i alle tilfælde overlades til kirkegårdsbestyrelserne (krematoriebestyrelserne) at påse, at samtlige betingelser er til stede, hvilket vil være en meget ønskelig forenkling af reglerne på det her omhandlede område og tillige en ønskelig aflastning af politiet, jfr. lovudkastets § 10, stk. 1.

Efter den foreslåede ordning er det således bestyrelsen for kirkegården eller krematoriet på det sted, hvor begravelse eller ligbrænding skal foretages, der er begravelsesmyndighed, og overfor hvem begæring herom skal fremsættes. Udvalget har i denne forbindelse overvejet, om der, når dødsfaldet er indtruffet et andet sted end dér, hvor begravelse eller ligbrænding skal finde sted, tillige burde være adgang til at indgive begæring herom til kirkegårdsbestyrelsen på dødsstedet eller bopælsstedet, men udvalget er vejet tilbage for at foreslå en sådan ordning, idet man anser det for at være af afgørende betydning, at der skabes enkle og klare regler på dette område, ligesom også hensynet til en forenklet administration taler for, at det forbeholdes begravelsesmyndigheden på det sted, hvor begravelsen eller ligbrændingen skal finde sted, og til hvem der jo under alle omstændigheder skal rettes henvendelse, at påse, at betingelserne er til stede. Herved sikres det tillige, at det altid bliver en krematoriebestyrelse, der påser, at betingelserne for foretagelse af ligbrænding er opfyldt, jfr. udkastet til bekendtgørelse § 1.

Begæringen til begravelsesmyndigheden om foretagelse af begravelse eller ligbrænding må indeholde oplysning om afdødes fulde navn, stilling, bopæl, personnummer eller fødselsdato samt angivelse af dødssted og dødsdato. Endvidere må det oplyses, om der ønskes jordfæstelse eller ligbrænding og — så vidt muligt — om afdøde var medlem af en ligbrændingsforening eller lignende sammenslutning. Tid og sted for begravelsens

eller ligbrændingens foretagelse må ligeledes oplyses. Begæringen må tillige så vidt muligt indeholde oplysning om, hvorvidt afdøde var medlem af folkekirken. Skal en præst i folkekirken medvirke, anføres dette og eventuelt tillige præstens navn. Var afdøde ikke medlem af folkekirken, må det så vidt muligt oplyses, om han var medlem af et trossamfund uden for folkekirken og i bekræftende fald trossamfundets navn. Skal en præst i det pågældende trossamfund medvirke, anføres dette tillige med præstens navn.

Begæringen må endvidere indeholde oplysning om underskriverens slægtskab med eller anden tilknytning til afdøde, og underskriveren må afgive erklæring om, at begæringen efter hans bedste overbevisning ikke er i modstrid med afdødes ønsker. Endelig må navn og adresse på eventuel bedemand eller anden befuldmægtiget for den begærende anføres. Med begæringen må medfølge dødsattest eller udskrift af dødsattest samt dokumentation for dødsfaldets anmeldelse til skifteretten og ministerialbogen (i de sønderjyske landsdele personregistret).

Udvalget finder, at der ved kirkeministeriets foranstaltning bør udarbejdes en blanket til brug ved begæring om begravelse og ligbrænding. For at lette forretningsgangen anser udvalget det for ønskeligt, at blanketten også rummer rubrikker til angivelse af de oplysninger, der er fornødne ved dødsfaldets anmeldelse til ministerialbogen (personregistret), således at blanketten - der tænkes udfærdiget flerfløjet og udfyldt ved gennemskrivning — kan anvendes til begge formål.

Udvalget har drøftet, om det bør kunne kræves, at den, der fremsætter begæring om begravelse eller ligbrænding, og den, der fremsætter indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelse, efterkommer en indkaldelse fra begravelsesmyndigheden til at afgive forklaring ved personligt fremmøde for begravelsesmyndigheden⁵). Udvalget er imidlertid nået til det resultat, at der ikke er anledning til at optage en sådan bestemmelse i loven, men at det må være tilstræk-

5. Jfr. herved lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald § 3, hvorefter ministerialbogsføreren, såfremt en anmeldelse er ufyldstgørende, kan pålægge den anmeldelsespligtige at afgive personlig forklaring til ham.

keligt, at begravelsesmyndigheden kan opfordre parterne til at give personligt møde, jfr. udkastet til bekendtgørelse § 4, stk. 2.

Begravelse eller ligbrænding må ifølge forslaget ikke finde sted, før begravelsesmyndighedens afgørelse foreligger. Det samme må principielt gælde med hensyn til foretagelse af begravelseshandlingen, da det efter den foreslåede ordning er begravelsesmyndigheden, der tager stilling til, om en præst skal medvirke ved begravelsen. Fra flere sider i udvalget er det imidlertid blevet påpeget, at der kan foreligge omstændigheder, som gør det ønskeligt, at begravelseshandlingen foretages hurtigt, og inden begravelsesmyndigheden har kunnet træffe afgørelse, f. eks. når liget skal føres til en anden del af landet eller udleveres til anatomisk brug. Udvalget finder, at der i sådanne tilfælde bør være adgang til afholdelse af kirkelig begravelsestidlighed, inden begravelsesmyndighedens afgørelse foreligger, jfr. lovudkastets § 10, stk. 2, men det må være en forudsætning, at vedkommende præst efter de foreliggende oplysninger klart skønner, at betingelserne for hans medvirken er til stede. Hvis det er præsten bekendt, at spørgsmålet om, hvorvidt en præst skal medvirke ved begravelsen er indbragt for skifteretten, jfr. neden for pkt. 8, må kirkelig begravelsestidlighed dog aldrig afholdes, før skifteretten har truffet afgørelse herom.

8. Indsigelser mod begravelsesmyndighedens afgørelse

Såfremt begravelsesmyndigheden som lige foreslået overalt henlægges til kirkegårdsbestyrelsen (krematoriebestyrelsen), bør der efter udvalgets opfattelse være en instans, for hvilken kirkegårdsbestyrelsens afgørelse med hensyn til, om der skal foretages kistebegravelse eller ligbrænding samt om en præst skal medvirke, kan indbringes, når der fremsættes indsigelse mod afgørelsen.

Ifølge ligbrændingsloven (bilag 19) er det politiet, der fører kontrol med, at betingelserne for foretagelse af ligbrænding er til stede. Hvor denne kontrol i medfør af lovens § 3, stk. 3, er henlagt til et kommunalt bestyret begravelsvæsen, kan begravelsvæsenet, såfremt der fremsættes indsigelse mod ligbrænding, eller begravelsvæsenet i øvrigt er i tvivl om berettigelsen af ligbrændingen,

forelægge spørgsmålet for politiet, jfr. justitsministeriets cirkulære af 15. december 1965 (bilag 26).

Udvalget har overvejet, om det måtte være muligt at benytte politiet som klageinstans i tilfælde, hvor der rejses indsigelse imod en af en kirkegårdsbestyrelse truffet afgørelse, men udvalget er veget tilbage for at foreslå denne løsning, da en sådan ordning ville være i strid med den almindelige tendens til at aflaste politiet for opgaver, der ikke har egentlig politimæssig karakter.

Udvalget vil derimod anse det for en hensigtsmæssig ordning, at det overlades til *skifteretterne* at fungere som appelinstans, idet bl. a. hensynet til de efterladte taler for, at der åbnes adgang til en domstolsmæssig afgørelse af en opstået tvist.

Udvalget har i denne forbindelse drøftet, om der i loven burde optages en nærmere bestemmelse om, for hvilken skifteret indsigelsen i givet fald skal indbringes, herunder om man eventuelt burde fastsætte, at klager skal indbringes for skifteretten i den retskreds, hvori kirkegårdsbestyrelsen har sit hjemsted. Allerede som følge af, at antallet af indsigelser må antages at blive beskedent, finder udvalget imidlertid ikke, at der er tilstrækkelig anledning til at udarbejde specielle kompetanceregler i loven. Indsigelse mod kirkegårdsbestyrelsens afgørelse bør derfor indbringes for den skifteret, der efter gældende ret er kompetent til at tage afdødes bo under behandling, d. v. s. normalt skifteretten på det sted, hvor afdøde havde fast bopæl ved dødsfaldet, jfr. § 87 i skifteloven af 30. november 1874 samt forordning af 21. juni 1793 § 1 og retsplejeloven §§ 235-237.

Da der må tilstræbes en hurtig afgørelse, bør kirkegårdsbestyrelsen være forpligtet til selv at forelægge sagen for skifteretten, når der fremsættes indsigelse over for bestyrelsens afgørelse, og bestyrelsen ikke finder at kunne tage indsigelsen til følge. Principielt bør enhver indsigelse medføre, at afgørelsen af kirkegårdsbestyrelsen forelægges for skifteretten. Også indsigelser, der fremsættes af andre end de nærmeste pårørende, vil kunne have til følge, at sagen må forelægges for skifteretten. Dette måtte f. eks. være tilfældet, dersom et medlem af et religiøst samfund uden for folkekirken modsætter sig en folkekirkelig begravelse under påberøelse af

at afdøde - de efterladte uafvidende - var medlem af dette samfund.

Udvalget har overvejet, om der burde fastsættes en frist, inden for hvilken indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelse skulle fremsættes, men man er kommet til det resultat, at en sådan ordning vil være vanskelig at administrere for begravelsesmyndighederne og desuden virke som en urimelig forsinkelse af sagens gang i alle de normale tilfælde, hvor ingen indsigelser fremkommer.

Som det er tilfældet i relation til begravelsesmyndigheden, jfr. foran side 38, finder udvalget ej heller, at der ved indbringelse for skifteretten er behov for en bestemmelse om personlig mødepligt, idet parterne vil have en selvstændig interesse i at give møde i retten for at fremføre deres synspunkter. Iøvrigt vil der af skifteretten kunne foretages indkaldelse af vidner i medfør af analogien af retsplejelovens § 660, stk. 2.

Skifterettens afgørelse bør træffes ved kendelse, hvoraf følger, at den skal være ledsaget af en begrundelse, jfr. retsplejelovens § 218, stk. 1. Kendelsen bør, især af tidsmæssige hensyn, være endelig, jfr. lovudkastets § 10, stk. 3, og retsplejelovens § 663.

Da kun et fåtal af tilfælde skønnes at ville blive indbragt for skifteretterne, vil den foreslåede ordning næppe medføre nogen mærkbar forøgelse af domstolenes arbejdsbyrde.

9. *Ansvar for begravelsehandlings forløb*

Udvalget har drøftet, om det kan anses for fornødent, at der i en lov om begravelse og ligbrænding medtages en bestemmelse om ansvaret for, at begravelseshandlinger forløber sømmeligt og med orden, herunder om bestemmelsen i begravelseslovens § 3, stk. 2, om at ansvaret ved borgerlige begravelser påhviler den, der har bestilt begravelsen hos kirkegårdsbestyrelsen, bør opretholdes.

En særlig ansvarsbestemmelse måtte i al fald skønnes ufornudden ved begravelse, der forrettes af en præst i folkekirken. Ifølge udvalgets forslag (side 33) skal begravelseshandlings forløb - bortset fra jordpåkastelsen - fastlægges af præsten efter forudgående forhandling med den, der begærer begravelsen foretaget, og derefter påhviler ansvaret den præst, der forretter begravelsen. Ansva-

rets placering følger allerede af, at præsten forretter begravelsen som en embedshandling⁶).

Forrettes begravelsen af en præst for et anerkendt trossamfund, følger det af vilkårene for hans anerkendelse, at han er ansvarlig for begravelseshandlings forløb ligesom for andre af ham foretagne kirkelige handlinger, og at tilsidesættelse af gældende bestemmelser som yderste konsekvens kan medføre, at hans anerkendelse tilbagetages.

Bortset herfra må det efter udvalgets opfattelse bedømmes efter dansk rets almindelige ansvarsbestemmelser, hvem ansvaret for en begravelseshandlings forløb i det enkelte tilfælde påhviler.

Ved borgerlige begravelse må det således påhvile den, der forud for begravelsen træffer aftale med kirkegårdsbestyrelsen om begravelseshandlings forløb, såfremt han ikke selv skal forestå begravelsen, at drage omsorg for, at den, der ifølge aftalen skal lede begravelseshandlingen, bliver gjort bekendt med aftalens indhold. Ansvaret for at aftalen overholdes, og at hensynet til ro og orden i øvrigt tilgodeses, må herefter påhvile den, der leder begravelseshandlingen.

Forretter en præst uden for folkekirken en begravelse på en folkekirkelig kirkegård, må han - hvad enten han er anerkendt eller ej - være ansvarlig for, at begravelseshandlingen foretages i henhold til et af ministeriet godkendt ritual, eller at der ikke foretages andet, end hvad der er sædvanligt ved en folkekirkelig begravelse.

Udvalget finder det herefter ufornuddent, at der optages en særlig ansvarsbestemmelse i loven. Derimod finder man som tidligere bemærket (side 35 og 36), at loven bør indeholde en almindelig ordensbestemmelse om, at der ved begravelse intet må foretages, der strider mod den sømmelighed og orden, som skal iagttages på kirkegårde, jfr. lovudkastets § 16 og den svenske lovs § 5, stk. 1 (bilag 32).

10. *Frister for jordfæstelse og ligbrænding*

Udvalget har overvejet, hvorvidt den foran side 19 omtalte, i forordning af 7. november

6. I de tilfælde, hvor begravelseshandlingen finder sted i en kirke, følger præstens ansvar udtrykkeligt af bestemmelserne i brugslovens § 23, stk. 1 (bilag 15).

1682 (bilag 1) fastsatte frist på 8 dage for jordfæstelse af lig fremdeles bør være gældende som almindelig regel, eller om der generelt måtte kunne tillades en længere frist, f. eks. på 10 dage. Udvalget mener dog ikke at kunne gå ind for en generel forlængelse af fristen, idet en sådan længere frist efter udvalgets opfattelse måtte have til forudsætning, at der overalt i landet var mulighed for, i al fald i den varme årstid, at træffe særlige foranstaltninger til opbevaring af lig, f. eks. i kølerum, hvilket ikke er tilfældet, især ikke udenfor de større byer.

Udvalget anser det derfor for rigtigst, at fristen på 8 dage opretholdes som almindelig regel såvel ved jordfæstelse som ved ligbrænding, dog bortset fra tilfælde, hvor der i henhold til sundhedslovgivningen måtte være fastsat kortere frister, f. eks. i tilfælde af epidemi.

Da udvalget imidlertid anser det for ønskeligt, at der er adgang til at tillade en forlængelse af 8-dages fristen, hvor forholdene taler derfor, foreslås det, at begravelsesmyndigheden bemyndiges til med tilslutning fra den stedlige embedslæge at meddele en sådan tilladelse, jfr. udkastet til bekendtgørel-

11. *Straffebestemmelser*

Medens der ikke i begravelsesloven findes straffebestemmelser, indeholder ligbrændingslovens § 7 en bestemmelse om, at overtrædelse af loven eller de i medfør af loven fastsatte bestemmelser straffes med bøde. På denne baggrund har udvalget overvejet,

hvorvidt den nye lov, der er fælles for begravelse og ligbrænding, bør indeholde en straffebestemmelse.

Under forhandlingerne er det anført, at det kan forekomme mindre tilfredsstillende, dersom de i loven fastsatte regler om, hvorledes der skal forholdes ved begravelse og ligbrænding, skulle kunne overtrædes, uden at der er mulighed for at straffe den ansvarlige.

På den anden side må det anses for et væsentligt argument for at udelade en straffebestemmelse, at den nugældende bestemmelse i ligbrændingslovens § 7 ifølge oplysninger, som udvalget har indhentet i justitsministeriet, ikke har fundet anvendelse i praksis. Dette må formentlig ses på baggrund af, at lovovertrædelser på det heromhandlede område er sjældent forekommende og som regel anses for at være af mindre betydning, f. eks. hvor det drejer sig om uberettiget anbringelse af en urne. Endvidere vil forseelser på dette område typisk have så følelsesbetonede bevæggrunde, at en straffebestemmelse er uden præventiv virkning. Hertil kommer, at udeladelse af en straffebestemmelse falder i tråd med den almindelige tendens til at begrænse antallet af kriminaliserede forhold i videst muligt omfang.

Ud fra de anførte betragtninger er udvalget kommet til det resultat, at der ikke bør optages en straffebestemmelse i lov om begravelse og ligbrænding, men at det fornødne strafferetlige værn må søges i straffeloven — især §§ 137 og 139 — samt i politivedtægternes straffebestemmelser vedrørende usømmelig og uordentlig optræden.

Kapitel IV

Udvalgets overvejelser vedrørende dødsattester m. v.

1. Vedrørende dødsattester

Efter de gældende regler påhviler det ved dødsfald, der har fundet sted uden for København og Frederiksberg, dødsstedets sognepræst at drage omsorg for, at de originale dødsattester inden 14 dage efter hver måneds udgang indsendes til kredslægen sammen med de summariske indberetninger om antallet af fødte og døde. Som følge heraf har det været nødvendigt at foreskrive, at originale dødsattester vedrørende dødsfald uden for København og Frederiksberg efter endt afbenyttelse af begravelsesmyndigheden skal tilbagesendes til dødsstedets sognepræst, jfr. cirkulæreudkastets side 17, sidste afsnit¹).

Denne ordning med tilbagesendelse af dødsattester, der ofte volder sognepræsterne bryderier som følge af attesternes udeblivelse, kan undgås, såfremt der *i forbindelse med udstedelse af den originale dødsattest ved gennemskrivning udfærdiges en genpart af dennes forside*. I så fald kan dødsstedets sognepræst ved anmeldelsen af dødsfaldet straks udtage den originale dødsattest, medens genparten af attestens forside vil kunne udleveres til brug ved indgivelse af begæring om begravelse eller ligbrænding og efter endt afbenyttelse opbevares i begravelsesmyndighedens arkiv.

Udvalget må anse det for særdeles ønskeligt, at ordningen med tilbagesendelse af dødsattester ophæves, og man skal derfor indtrængende henstille til sundhedsmyndighederne, at blanketterne til udfærdigelse af dødsattester indrettes som foreslået. Herved vil iøvrigt tillige opnås bortfald af den arbejdskrævende proces med udfærdigelse af udskrift af dødsattesten, der er nødvendig,

1. En tilsvarende forskrift er ikke nødvendig vedrørende dødsfald, der har fundet sted i København og på Frederiksberg, da det her påhviler *begravelsesvæsenet* at indsende de originale dødsattester til embedslægen.

når begravelsen eller ligbrændingen skal foretages uden for den by eller det landsogn, hvor dødsfaldet har fundet sted, jfr. cirkulæreudkastets side 13, 2. afsnit. For ministerialbogsførere i sogne med hospitaler vil bortfald af dette arbejde betyde en endog meget væsentlig lettelse.

I forskellige relationer, hvor et dødsfald har retlig betydning, såsom ved udbetaling af begravelseshjælp, forsikringer og pensioner, kræves dødsfaldet normalt dokumenteret ved fremlæggelse af en kopi af dødsattesten. Efter den nuværende udformning af dødsattestblanketterne udleveres en dødsattest i sammenfoldet og tilklæbet stand, således at der kræves to operationer til en fotokopiering af attestens forside. I forbindelse med en kommende ændring af dødsattestblanketterne finder udvalget, at disse bør udformes således, at det vil være muligt *at foretage fotokopiering af dødsattestens forside i een operation*.

Ved begæring om foretagelse af begravelse (jordfæstelse) skal der som hidtil blot foreligge en af en læge eller af ligsynsmænd udstedt dødsattest. Derimod kræves det efter de gældende regler ved begæring om foretagelse af ligbrænding, at dødsattesten skal være udstedt af den læge, som har behandlet afdøde under hans sidste sygdom, og attesten skal indeholde erklæring fra lægen om, at der efter hans skøn ikke er nogen grund til mistanke om, at døden er forårsaget ved en forbrydelse. Er afdøde under sin sidste sygdom ikke blevet behandlet af en læge, skal dødsattesten med den nævnte erklæring være udstedt af kredslægen på det sted, hvor dødsfaldet er sket (i København af stadslægen), jfr. ligbrændingslovens § 3, stk. 2, pkt. b. Også disse regler er efter udvalgets forslag opretholdt uændrede, jfr. udkastet til bekendtgørelse § 2, stk. 4, dog med en supplerende bestemmelse om, at såfremt den fornødne lægeerklæring, jfr. foran, ikke kan

tilvejebringes, må ligbrænding ikke finde sted, før politiets samtykke er indhentet. Sidstnævnte bestemmelse er en følge af, at pligten til at påse, at betingelserne for ligbrænding er opfyldt, ifølge forslaget overalt henlægges fra politiet til krematoriebestyrererne.

I betragtning af, at antallet af ligbrændinger har været stærkt stigende i de senere år og må forventes at stige yderligere i de kommende år, finder udvalget, at det af vedkommende myndigheder bør tages op til nøje overvejelse, om det ikke vil være hensigtsmæssigt at gennemføre en ordning, hvorefter der ved *ethvert dødsfald udstedes en dødsattest forsynet med samtlige i det enkelte tilfælde nødvendige påtegninger for foretagelse af ligbrænding*. Herved vil utvivlsomt megen ulejlighed kunne spares for bedemænd og pårørende, og ordningen med udstedelse af dødsattester ved ligsynsmænd, der iøvrigt næppe længere har større praktisk betydning, vil kunne afskaffes.

En gennemførelse af udvalgets forslag skønnes iøvrigt ikke at nødvendiggøre ændringer af dødsattestblanketterne bortset fra, at rubrikken, der er beregnet til politiets, eventuelt begravelsesvæsenets bekræftelse af, at betingelserne for foretagelse af ligbrænding er opfyldt, bør udgå. Man skal dog henstille, at også rubrikken »Tid og sted for jordpåkastelse« udgår, da det ikke findes påkrævet, at dødsattesten påføres oplysning herom. Såfremt der ikke etableres en ordning, hvorefter det pålægges ministerialbogsførerne at anmelde dødsfald til skifteretterne, jfr. pkt. 2, vil udvalget endvidere anse det for praktisk, at der i dødsattestblanketterne optages en rubrik, hvori der til brug for begravelsesmyndighederne kan afgives påtegning om dødsfaldets anmeldelse til skifteretten. Udstedelse af en særlig attest herom, således som det nu praktiseres, vil derved kunne spares.

Flere medlemmer af udvalget har påpeget, at når dødsfald på hospitaler indtræder torsdag eller fredag, vil det som oftest ikke være muligt at få udstedt dødsattest før om mandagen eller tirsdagen. I betragtning af, at en stadig voksende del af samtlige dødsfald indtræder på hospitalerne, og at begravelsesfristen kun er 8 dage — hvilken frist efter udvalgets opfattelse bør opretholdes som almin-

delig regel, jfr. foran side 40-41 - må det nævnte forhold anses for meget uheldigt, og der er i udvalget enighed om, at der *på hospitalsskontorene bør etableres en week-end-vagtordning* af 1 eller 2 timers varighed, hvorved den tid, der hengår fra dødsfaldets indtræden til udstedelse af dødsattest, i de omhandlede tilfælde vil kunne nedbringes meget væsentligt.

Som anført må udvalget anse det for særdeles ønskeligt, at ordningen med udlevering og tilbagesendelse af de originale dødsattester afskaffes, og såfremt sundhedsmyndighederne ikke ser sig i stand til at følge det fremsatte forslag om, at dødsattestblanketterne med henblik herpå suppleres med en genpart af forsiden, der udfyldes ved gennemskrivning, må udvalget anse det for rettest, at der i stedet gennemføres en ordning, hvorefter det *pålægges lægerne i forbindelse med udstedelse af dødsattest at udfærdige en meddelelse om dødsfaldet*, som udleveres til den, der drager omsorg for afdødes begravelse, og på grundlag af hvilken der kan foretages anmeldelse til ministerialbogen (personregistret) og indgives begæring til begravelsesmyndigheden om foretagelse af begravelse eller ligbrænding. Herefter vil de originale dødsattester hver måned af vedkommende læge kunne indsendes direkte til embedslægen.

2. Vedrørende anmeldelse af dødsfald til skifteretten

Efter de gældende regler, der er omtalt foran side 16, skal et dødsfald anmeldes såvel til ministerialbogen på dødsstedet, jfr. lov om anmeldelse af fødsler og dødsfald § 1 (bilag 28) som til stedets skifteret, jfr. skiftelovens § 1 (bilag 6). Anmeldelsespligten påhviler afdødes ægtefælle, hvis samlivet bestod, og ellers hans børn over 18 år eller hans forældre i den angivne rækkefølge. Såfremt der hverken findes ægtefælle, børn eller forældre, påhviler anmeldelsespligten tilstedeværende personer over 18 år, der hører til afdødes husstand, eller hos hvem han har ophold. I de sønderjyske landsdele gælder dog en anden ordning, idet anmeldelse af dødsfald her kun skal foretages til personregistret. Det påhviler herefter personregisterføreren uopholdelig at give skifteretten på dødsstedet meddelelse om dødsfaldet, jfr. § 29 i justits-

ministeriets bekendtgørelse af 22. december 1961 om førelsen af de borgerlige personregistre i de sønderjyske landsdele (bilag 23).

I betænkning nr. 649/1972 om borgerlig personregistrering foreslås pligten til at foretage anmeldelse af dødsfald til skifteretten ophævet, således at der for hele landet gennemføres en ordning svarende til den, der gælder i de sønderjyske landsdele. Der henvises herved til, at den i Sønderjylland gældende ordning efter de foreliggende oplysning-

ger fungerer tilfredsstillende, og at det set fra borgernes side vil være en lettelse kun at skulle foretage anmeldelse ét sted. Udvalget deler opfattelsen af, at den sønderjyske ordning er egnet til indførelse i hele landet, og finder, at lovforslag om ophævelse af pligten til at foretage anmeldelse af dødsfald til skifteretten bør søges gennemført snarest muligt og uafhængig af overvejelserne med hensyn til spørgsmålet om eventuel indførelse af borgerlig personregistrering.

Kapitel V

Resumé af betænkningen

Udvalget, der blev nedsat i 1968, havde til opgave at overveje ændringer af bestemmelserne i begravelseslovens § 2 om adgangen til borgerlig begravelse og i ligbrændingslovens § 5 om gejstlig medvirken ved begravelse, hvor ligbrænding finder sted. Endvidere var det pålagt udvalget at undersøge mulighederne for, at politiet helt kunne fritages for at skulle påse overholdelsen af betingelserne for ligbrænding.

På et tidligt stadium stod det udvalget klart, at også andre bestemmelser i begravelsesloven og ligbrændingsloven burde tages op til revision, og udvalget kom herunder ind på tanken om at sammenfatte bestemmelserne i de to love i én lov.

Sideløbende med dette udvalgsarbejde er der i oktober 1969 afgivet betænkning af et af justitsministeriet nedsat udvalg til revision af ligsynsloven og i juni 1972 af et af indenrigsministeriet nedsat udvalg angående indførelse af borgerlig personregistrering. Disse udvalgs forslag berører henholdsvis reglerne om udstedelse af dødsattester og registrering af dødsfald.

Som resultat af sine overvejelser foreslår udvalget, at de gældende regler om adgangen til at anlægge kirkegårde og begravelsespladser stort set opretholdes uændrede, dog med den tilføjelse, at bestemmelser om bestyrelse, tilsyn og benyttelse m. v. for alle ikke-folkekirkelige kirkegårdes vedkommende fastsættes i en af kirkeministeren stadfæstet vedtægt.

Tilvejebringelse af hjemmel for sidstnævnte forslag er en forudsætning for gennemførelsen af et andet af udvalget fremsat forslag, der går ud på, at det overalt henlægges til de stedlige kirkegårds- og krematoriebestyrelser som begravelsesmyndighed at påse overholdelsen af de gældende bestemmelser om begravelse og ligbrænding. Gennemførelse af dette forslag vil medføre, at præsterne og politiet vil blive fritaget for admini-

strativt arbejde i forbindelse med begravelse og ligbrænding, og vil tillige indebære, at de efterladte ikke mere skal henvende sig til en præst, hvis der ikke ønskes kirkelig begravelse, idet også afgørelsen af spørgsmålet om, hvorvidt der skal finde kirkelig eller borgerlig begravelse sted, ifølge udvalgets forslag er henlagt til kirkegårdsbestyrelsen eller krematoriebestyrelsen som begravelsesmyndighed. Fremsættes der indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelser, og begravelsesmyndigheden ikke finder at kunne tage indsigelsen til følge, skal begravelsesmyndigheden ifølge forslaget forelægge sagen for skifteretten, hvis afgørelse er endelig. Udvalget finder ikke, at adgangen til at fremsætte indsigelse bør forbeholdes en bestemt personkreds.

Udvalget har ejheller ment at burde foreslå, at der fastsættes nærmere regler om, hvem der kan eller skal fremsætte begæring om begravelse eller ligbrænding, idet udvalget er gået ud fra, at den afdødes nærmeste fremdeles vil anse det for en naturlig ret og pligt for dem at drage omsorg for begravelsen, og at i andre tilfælde anstaltbestyrelser eller - hvis der findes midler i boet - skifteretten eller executor vil foranledige begravelsen foretaget. Kun for det tilfælde, at ingen tager initiativ til begravelsens iværksættelse, har udvalget fundet, at der bør lovfæstes en regel om, at det i så tilfælde skal påhvile kommunen at fremsætte begæring overfor begravelsesmyndigheden om foretagelse af begravelse eller ligbrænding. Udvalget har i denne sammenhæng understreget, at en sådan regel ikke skal indebære, at der påføres kommunerne større økonomiske forpligtelser end hidtil i sådanne tilfælde.

De gældende betingelser vedrørende borgerlig begravelse og ligbrænding bør efter udvalgets opfattelse forenkles og bringes på linie med hinanden, idet det afgørende i begge henseender bør være afdødes ønske. I

overensstemmelse hermed skal ifølge udvalgets forslag ønske, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, lægges til grund ved afgørelsen af, om liget skal begraves eller brændes, og om en præst skal medvirke. Hertil knytter sig formodningsregler om, at medlemskab af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken skal anses som udtryk for ønske om gejstlig medvirken, og at på tilsvarende måde medlemskab af en ligbrændingsforening eller anden lignende sammenslutning skal anses som udtryk for ønske om ligbrænding, alt forudsat at andet ikke godtgøres. Foreligger der ikke på nogen af de nævnte måder tilkendegivelse fra afdøde med hensyn til, om hans lig skal begraves eller brændes, eller om en præst skal medvirke, skal begravelsesmyndigheden efterkomme ønsket herom fra afdødes nærmeste eller fra den, der iøvrigt begærer begravelsen eller ligbrændingen foretaget.

Begravelseslovens bestemmelser om begravelseshandlingen ved kirkelig begravelse af folkekirkemedlemmer foreslås afløst af en regel om, at begravelseshandlingens forløb fastlægges ved forhandling mellem præsten og den, der har begæret begravelsen foretaget. Dette gælder således med hensyn til, hvor jordpåkastelsen skal finde sted, om præsten eller andre skal tale ved begravelsen, hvilke salmer der skal synges o. s. v. Som den for handlingen ansvarlige må præsten dog træffe den endelige afgørelse, såfremt enighed ikke kan opnås. Som obligatorisk forskrift er alene bibeholdt reglen om, at folkekirkens jordpåkastelsesritual skal følges, når en præst i folkekirken medvirker.

Den gældende regel om, at jordpåkastelse ved ligbrænding skal foregå før brændingen, foreslås ligeledes opretholdt, dog med en udvidet adgang for biskopperne til at dispensere herfra.

Bestemmelsen i ligbrændingslovens § 5, hvorefter det ikke kan pålægges folkekirkens præster at forrette jordpåkastelse eller foretage anden kirkelig handling, hvor ligbrænding finder sted, foreslås ophævet, da præsters forpligtelse til at medvirke ved ligfærd efter udvalgets opfattelse bør være den samme, hvad enten der skal finde kistebegravelse eller ligbrænding sted.

Ved begravelse uden gejstlig medvirken - borgerlig begravelse - fastlægges begravelses-

handlingens forløb ved aftale mellem kirkegårdsbestyrelsen og den, der begærer begravelsen foretaget. Det i begravelsesloven indeholdte forbud mod, at der foretages jordpåkastelse ved borgerlig begravelse, er ikke medtaget i udvalgets lovudkast, idet udvalget ikke finder det tilstrækkeligt motiveret at opretholde dette forbud.

Bestemmelsen i begravelseslovens § 5, stk. 2, hvorefter medlemmer af et anerkendt trossamfund eller et her i landet bestående kristent trossamfund, som ikke har statens anerkendelse, kan få begravelse forrettet på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kapeller af trossamfundets egen præst, foreslås afløst af en bestemmelse, der giver adgang for medlemmer af *alle* trossamfund - anerkendte som ikke-*anerkendte*, kristne som ikke-kristne - til at få deres døde begravet på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kapeller under medvirken af trossamfundets præster. Men udvalget finder, at det som hidtil bør forlanges, at begravelsen foretages efter et af kirkeministeren godkendt begravelsesritual, medmindre det oplyses overfor kirkegårdsbestyrelsen, at der ved begravelsen ikke agtes foretaget andet, end hvad der er sædvanligt, når en præst i folkekirken medvirker.

For det tilfælde, at der måtte blive oprettet egentlige kommunale kirkegårde, foreslår udvalget, at det som hidtil fastslås i loven, at alle trossamfunds præster har ret til at foretage begravelse på sådanne kirkegårde efter deres trossamfunds ritual. Bortset herfra finder udvalget ikke, at der er anledning til at lovgive om begravelseshandlinger på andre kirkegårde end folkekirkens, idet det som hidtil må være overladt til uden for folkekirken stående trossamfund selv at fastsætte nærmere bestemmelser vedrørende begravelseshandlinger på deres kirkegårde. Disse begravelseshandlinger vil ligesom alle andre begravelseshandlinger være omfattet af den af udvalget foreslåede generelle regel, hvorefter der ved en begravelseshandling intet må foretages, der strider mod den sømmelighed og orden, der bør iagttages på kirke-

Udvalget foreslår herefter, at begravelsesloven og ligbrændingsloven ophæves, og at der i stedet udfærdiges en lov om begravelse og ligbrænding i overensstemmelse med det af udvalget udarbejdede lovudkast. Det for-

udsættes, at der administrativt kan fastsættes nærmere bestemmelser om foretagelse af begravelse og ligbrænding, herunder om frister herfor og om afholdelse af kirkelig begravelseshøj tidelighed, når liget skal udleveres til anatomisk brug og under andre særlige omstændigheder. Hvad særligt angår dage og tider for foretagelse af begravelse eller ligbrænding finder udvalget ikke, at der bør fastsættes generelle regler, men at der under hensyn til lokale ønsker og skik og brug på stedet bør fastsættes bestemmelser herom i de enkelte kirkegårdes eller krematoriers vedtægter. Dog bør der som hidtil i

almindelighed ikke kunne kræves foretaget begravelse på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kirker og kapeller 1. juledag, 1. påskedag og 1. pinsedag.

Forslaget forudsætter endvidere, at sager vedrørende ligbrænding, herunder navnlig sager om godkendelse af indretning af krematorier og kolumbarier, tilladelse til særlig anbringelse eller udspredning af asken af kremerede lig, overføres fra justitsministeriets forretningsområde til kirkeministeriet, under hvis forretningsområde begravelsesvæsenet iøvrigt henhører. Forslagets gennemførelse vil ikke påføre statskassen udgifter.

Udkast til lov om begravelse og ligbrænding

Lovudkastet

Almindelig bestemmelse

§ 1. Lig skal enten begraves eller brændes i overensstemmelse med reglerne i denne lov.

Begravelsespladser

§ 2. Begravelse skal foretages på folkekirkens kirkegårde eller andre af kirkeministerens godkendte begravelsespladser, jfr. § 4.

§ 3. Bestyrelsen for en folkekirkelig kirkegård kan med kirkeministerens tilladelse overlade en del af denne til et trossamfund uden for folkekirken til særskilt brug.

§ 4. Kirkeministeren kan meddele tilladelse til anlæg af kommunale begravelsespladser.

Stk. 2. Kirkeministeren kan meddele trossamfund uden for folkekirken tilladelse til at anlægge egne begravelsespladser.

Stk. 3. Kirkeministeren kan under ganske særlige omstændigheder tillade anlæggelse af andre begravelsespladser end de i stk. 1 og 2 nævnte.

Stk. 4. Tilladelse til anlæggelse af begravelsespladser i henhold til stk. 2 og 3 kan gøres betinget af, at der stilles en af kirkeministeren fastsat sikkerhed for begravelsespladsens vedligeholdelse.

Stk. 5. For de i stk. 1-3 nævnte begravelsespladser fastsættes regler om bestyrelse, tilsyn og benyttelse m. v. i en af kirkeministeren stadfæstet vedtægt eller i særlige tilfælde på anden måde efter kirkeministerens nærmere bestemmelse.

Henvisninger m. v.

Svarer til gældende ret. Se side 9-10.

Svarer til gældende ret. Se side 9-10.

Svarer til begravelseslovens § 6, stk. 4. Omtales side 13 og 28.

Svarer til begravelseslovens § 6, stk. 1. Omtales side 13 og 29.

Stk. 2 svarer til begravelseslovens § 6, stk. 3. Omtales side 12 og 28.

Stk. 3 lovfæster gældende praksis. Omtales side 13 og 28-29.

Stk. 4 er nyt. Omtales side 28.

Stk. 5 er nyt. Omtales side 29.

Ligbrænding og anbringelse af askeurner

§ 5. Ligbrænding må kun foretages i krematorier, der er godkendt af kirkeministeren.

Svarer til ligbrændingslovens § 1. Omtales side 13.

Stk. 2. Efter ligbrænding skal asken ned-sættes på en af de i §§ 2-4 nævnte begravelsespladser eller anbringes på et andet af kirkeministeren godkendt sted. Kirkeministeren kan dog tillade, at der forholdes med asken på anden sømmelig måde, når der foreligger et bestemt udtalt ønske herom fra afdøde.

Stk. 2 svarer til ligbrændingslovens 4. Om-
tales side 14-15.

Begæring om begravelse og ligbrænding

§ 6. Begæring om foretagelse af begravelse eller ligbrænding fremsættes over for begravelsesmyndigheden, jfr. § 9.

6 er ny. Omtales side 37-38.

Stk. 2. Fremsættes der ikke af afdødes nærmeste eller andre begæring om foretagelse af begravelse eller ligbrænding, drager kommunen omsorg herfor.

Omtales side 37.

§ 7. Ved afgørelse af, om liget skal begra-ves eller brændes, skal ønsket, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, tages til følge.

7 er ny. Omtales side 31.

Stk. 2. Var afdøde ved sin død medlem af en ligbrændingsforening eller lignende sam-menslutning anses dette — medmindre andet godtgøres — som udtryk for ønske om lig-brænding.

Omtales side 31.

Stk. 3. Foreligger der ingen tilkendegivelse fra afdøde med hensyn til, om liget skal be-graves eller brændes, efterkommes ønsket herom fra den, der har fremsat begæringen, medmindre en herfra afvigende begæring fremsættes af en person, der stod afdøde nærmere.

Omtales side 31.

§ 8. Ved afgørelse af, om en præst skal medvirke, skal ønsket, som afdøde har frem-sat efter sit fyldte 15. år, tages til følge.

8 er ny. Omtales side 30.

Stk. 2. Var afdøde ved sin død medlem af folkekirken eller et trossamfund uden for fol-kekirken, anses dette — medmindre andet godtgøres - som udtryk for ønske om, at en præst skal medvirke.

Omtales side 30-31.

Stk. 3. Foreligger der intet religiøst tilhørs-forhold og ingen tilkendegivelse fra afdøde med hensyn til, om en præst skal medvirke, efterkommes ønsket herom fra den, der har fremsat begæringen, medmindre en herfra afvigende begæring fremsættes af en person, der stod afdøde nærmere.

Omtales side 31.

Begravelsesmyndigheden

§ 9. Kirkegårdens eller krematoriets bestyrelse er begravelsesmyndighed.

9 er ny. Omtales side 37-38.

§ 10. Begravelsesmyndigheden afgør på grundlag af den fremsatte begæring og under iagttagelse af reglerne i §§ 7 og 8, om begravelse eller ligbrænding skal finde sted, og om en præst skal medvirke.

§ 10 er ny. Omtales side 38.

Stk. 2. Begravelse eller ligbrænding må ikke foretages før begravelsesmyndighedens afgørelse foreligger. Ejheller må begravelseshandlingen finde sted, før denne afgørelse foreligger, medmindre særlige omstændigheder taler derfor. Nærmere regler herom fastsættes af kirkeministeren.

Omtales side 39.

Stk. 3. Fremsættes der indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelse, forelægger denne spørgsmålet for skifteretten. Rettens afgørelse træffes ved kendelse, der ikke kan kæres.

Se udkast til bekendtgørelse og cirkulære.

Omtales side 39-40.

Begravelseshandlingen

§ 11. Skal en præst medvirke, fastlægges begravelseshandlingens forløb af præsten efter forhandling med den, der har begæret begravelsen eller ligbrændingen foretaget.

11 er ny. Omtales side 33.

§ 12. Begravelser, ved hvilke folkekirkens præster medvirker, foretages i overensstemmelse med folkekirkens ritual.

Svarer til begravelseslovens § 1.
Omtales side 19-20 og 33.

Stk. 2. Finder ligbrænding sted, skal jordpåkastelsen foregå inden brændingen. Undtagelse herfra kan dog ske efter indhentet tilladelse fra biskoppen.

Stk. 2 svarer i det væsentlige til gældende ret., jfr. kgl. anordning af 16/3 1910 § 2. Omtales side 24 og 33.

§ 13. Præster for trossamfund uden for folkekirken kan foretage begravelse på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kapeller efter folkekirkens ritual eller et af kirkeministeren godkendt ritual.

Svarer — noget ændret — til begravelseslovens § 5 stk. 2. Omtales side 22-23 og 34.

Stk. 2. På kommunale begravelsespladser, jfr. § 4, stk. 1, har alle trossamfunds præster ret til at foretage begravelse efter deres trossamfunds ritual.

Stk. 2 svarer til begravelseslovens § 6 stk. 1. Omtales side 13 og 36.

§ 14. På folkekirkens kirkegårde eller fra dens kapeller kan der foretages begravelse

1. pkt. svarer til begravelseslovens § 2. Omtales side 21 og 34.

uden medvirken af en præst. Begravelses-handlingens forløb fastlægges i så fald ved aftale med kirkegårdsbestyrelsen.

2. pkt. er nyt. Omtales side 35.

§ 15. Såfremt det er sædvane på stedet, at der foretages klokkeringning ved begravelser, skal begæring herom imødekommes, uanset om begravelsen foregår med eller uden medvirken af en præst.

Svarer til begravelseslovens § 7. Omtales side 23 og 35.

§ 16. Ved en begravelsehandling må intet foretages, der strider imod den sømmelighed og orden, som bør iagttages på kirkegårde.

Fastslår et hidtil gældende princip, jfr. begravelseslovens § 3, stk. 1. Omtales side 22, 35 og 40.

Forskellige bestemmelser

§ 17. Lig må ikke gravsættes i kirker eller dertil hørende gravkapeller eller krypter, medmindre dette er særlig hjemlet eller under særlige omstændigheder tillades af kirkeministeren..

Afløser forordning af 22/2 1805. Omtales side 12 og 29-30.

§ 18. Kirkeministeren fastsætter nærmere regler om foretagelse af begravelse og ligbrænding.

Se udkast til bekendtgørelse og cirkulære om begravelse og ligbrænding side 53-62.

§ 19. Loven træder i kraft den . . .

Stk. 2. Følgende bestemmelser ophæves:

1) Forordning af 7. november 1682 om begravelser i Danmark og Norge.

2) Forordning af 22. februar 1805 for Danmark og Norge, som forbyder nye gravsteders indretning i kirkerne, og foreskriver de vilkår, under hvilke de nuværende ejendomsbegravelser må afbenyttes.

3) Cancellie-Plakat af 5. januar 1811 angående hvorledes der skal forholdes med tekter til kirkemusik og med liigvers.

4) Lov nr. 155 af 30. november 1874 om skifte af dødsbo og fællesbo § 2, 2. pkt.

5) Lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser.

6) Kgl. anordning nr. 61 af 16. marts 1910 angående adgang for folkekirkens præster til at yde deres medvirken ved ligfærd, hvor ligbrænding finder sted.

7) Kgl. anordning nr. 75 af 26. marts 1910 angående godkendelse af de fra folkekirken afvigende trossamfunds begravelsesritualer.

8) Lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding.

§ 20. Loven finder anvendelse på valgmenighedskirkegårde i det omfang, der ikke er fastsat særlige regler for disse.

Se lov nr. 204 af 24/5 1972 om valgmenigheder.

Stk. 2. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Udkast til bekendtgørelse om begravelse og ligbrænding

I medfør af § 10, stk. 2, og § 18 i lov nr. . . af . . . . om begravelse og ligbrænding fastsættes herved følgende bestemmelser:

§ 1. Bestyrelsen for kirkegården eller krematoriet på det sted, hvor begravelsen eller ligbrændingen skal foregå, er begravelsesmyndighed.

§ 2. Begæring om foretagelse af begravelse eller ligbrænding fremsættes snarest muligt efter dødsfaldet over for begravelsesmyndigheden.

Stk. 2. Begæringen fremsættes på en af kirkeministeriet autoriseret blanket. Blanketter udleveres uden betaling af begravelsesmyndigheden.

Stk. 3. Med begæringen skal følge dødsattest eller udskrift af dødsattest samt dokumentation for dødsfaldets anmeldelse til skifteretten og ministerialbogen (i de sønderjyske landsdele personregistret).

Stk. 4. Ved begæring om foretagelse af ligbrænding skal dødsattesten være udstedt af den læge, som har behandlet afdøde under hans sidste sygdom, og attesten skal indeholde erklæring fra lægen om, at der efter hans skøn ikke er nogen grund til mistanke om, at døden er forårsaget ved en forbrydelse. Er afdøde under sin sidste sygdom ikke blevet behandlet af en læge, skal dødsattesten med den nævnte erklæring være udstedt af kreds-lægen på det sted, hvor dødsfaldet er sket (i København af stadslægen). Kan den fornødne lægeerklæring ikke tilvejebringes, må ligbrænding ikke finde sted, før politiets samtykke er indhentet.

§ 3. Det skal fremgå af begæringen, om der skal foretages kistebegravelse eller ligbrænding, samt om en præst skal medvirke.

Stk. 2. Begæringen skal for så vidt angår de

i stk. 1 nævnte forhold være i overensstemmelse med ønsker, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, jfr. herved stk. 3-4.

Stk. 3. Var afdøde ved sin død medlem af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken, skal dette — medmindre andet godtgøres - anses som udtryk for ønske om, at en præst skal medvirke.

Stk. 4. Ligeledes skal medlemskab af en ligbrændingsforening eller lignende sammenlutning - medmindre andet godtgøres — anses som udtryk for ønske om ligbrænding.

§ 4. Begravelsesmyndigheden afgør på grundlag af begæringen, de med denne fulgte bevisligheder og øvrige foreliggende oplysninger under iagttagelse af reglerne i § 3, stk. 2-4, om kistebegravelse eller ligbrænding skal finde sted, og om en præst skal medvirke. Har afdøde ikke gennem medlemskab af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken, medlemskab af en ligbrændingsforening eller på anden måde tilkendegivet noget ønske angående disse forhold, efterkommes ønsker herom fra den, der har fremsat begæringen, medmindre en herfra afvigende begæring fremsættes af en person, der stod afdøde nærmere, idet denne begæring i så fald skal tages til følge.

Stk. 2. Begravelsesmyndigheden bør om fornødent opfordre den, der har fremsat begæringen eller på hvis vegne den er fremsat, samt den, der fremsætter indsigelse mod begæringen, til at afgive personlig forklaring.

§ 5. Om udfaldet af begæringens prøvelse udsteder begravelsesmyndigheden attest uden betaling. Et eksemplar af attesten udleveres til den person, der har fremsat begæringen, eller til dennes befuldmægtigede. Skal en præst medvirke, udleveres yderligere et eksemplar til brug for denne.

Stk. 2. Forinden den i stk. 1 nævnte attest foreligger, må begravelse eller ligbrænding ikke foretages. Ejheller må begravelseshandlingen finde sted, før attesten foreligger. Hvor liget skal føres til en anden del af landet, udleveres til anatomisk brug, eller hvor omstændighederne iøvrigt taler derfor, kan kirkelig begravelseshøjtidelighed dog finde sted forinden attestens udstedelse, såfremt præsten på grundlag af begæringen og andre foreliggende oplysninger finder, at betingelserne for hans medvirken er til stede.

§ 6. Indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelse fremsættes over for denne myndighed.

Stk. 2. Finder begravelsesmyndigheden ikke at kunne tage en indsigelse til følge, skal den hurtigst muligt forelægge sagen til afgørelse for den skifteret, der behandler afdødes bo. Begravelse eller ligbrænding må i så fald ikke foretages, før skifterettens afgørelse foreligger. Er spørgsmålet om medvirken af en præst indbragt for skifteretten, gælder reglen i § 5, stk. 2, 3. pkt. ikke.

§ 7. Skal en præst medvirke, fastlægges begravelseshandlingens forløb af præsten efter forhandling med den, der har begæret begravelsen eller ligbrændingen foretaget. I andre tilfælde fastlægges begravelseshandlingens forløb ved aftale med kirkegårdsbestyrelsen.

§ 8. Begravelse eller ligbrænding skal, hvor kortere frist ikke er foreskrevet i sundhedslovgivningen, ske senest 8 dage efter dødsfaldet (dødsdagen medregnet). Begravelsesmyndigheden kan dog med tilslutning fra embedslægen tillade forlængelse af denne frist, når forholdene taler derfor.

§ 9. Bestemmelser om dage og tider for foretagelse af begravelse og ligbrænding fastsættes i kirkegårdens eller krematoriets vedtægt. Begravelseshandlinger på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kirker og kapeller kan i almindelighed ikke finde sted 1. påskedag, 1. pinsedag og 1. juledag.

§ 10. Bekendtgørelsen træder i kraft den . .

Udkast til cirkulære om begravelse og ligbrænding¹⁾

(Til stiftsøvrighederne, amtmændene og Københavns magistrat)

Ved lov nr. . . . af . . . . om begravelse og ligbrænding ophæves lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser og lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding samt en række andre bestemmelser om begravelse og ligbrænding.

De vigtigste regler om begravelse og ligbrænding er nu samlet i den nævnte nye lov af . . . . . og en i tilslutning dertil udfærdiget bekendtgørelse af . . . . . , der begge træder ikraft den . . . . . Fra samme dato overføres sager om ligbrænding fra justitsministeriets forretningsområde til kirkeministeriets forretningsområde.

Idet man vedlægger særtryk af loven og bekendtgørelsen, skal man med hensyn til den stedfundne ændring af lovgivningen på dette område bemærke følgende:

I. BEGRAVELSESMÅDER

Ifølge lovens § 1 anerkendes som hidtil ikke andre begravelsesmåder end jordfæstelse og ligbrænding.

Enhver, der er fyldt 15 år, kan bestemme, om hans lig skal begraves eller brændes, jfr. lovens § 7, stk. 1. Det er dog en betingelse for erklæringens gyldighed, at den pågældende ved erklæringens afgivelse var sin fornuft således mægtig, at han forstod betydningen af erklæringen. Derimod kræves der for så vidt angår personer mellem 15 og 18 år ikke samtykke fra forældremyndighedens indehaver.

Erklæringen bør så vidt muligt nedfældes skriftligt, men da der ikke i loven er stillet særlige krav til formen for en sådan erklæring, vil denne også kunne foreligge som en mundtlig tilkendegivelse. Var afdøde ved sin død medlem af en ligbrændingsforening eller

en lignende sammenslutning, skal dette - medmindre andet godtgøres - anses som udtryk for ønske om ligbrænding, jfr. lovens § 7, stk. 2.

For børn under 15 år træffes bestemmelse om jordfæstelse eller ligbrænding af forældremyndighedens indehaver.

Ifølge bekendtgørelsens § 8 skal begravelse eller ligbrænding, hvor kortere frist ikke er foreskrevet i sundhedslovgivningen, ske senest 8 dage efter dødsfaldet (dødsdagen medregnet). Begravelsesmyndigheden kan dog med tilslutning fra embedslægen tillade forlængelse af denne frist, når forholdene taler derfor.

Begravelse eller ligbrænding må ifølge lovens § 10, stk. 2, aldrig finde sted, før begravelsesmyndigheden har truffet afgørelse herom, jfr. nedenfor afsnit IV og V.

Ligbrænding må ifølge lovens § 5, stk. 1, kun foretages i dertil godkendte krematorier. Tidligere meddelte godkendelser forbliver i kraft, hvorimod krematorier, der oprettes efter lovens ikrafttræden, skal godkendes af kirkeministeriet, forinden de tages i brug.

II. BEGRAVELSESPLADSER M. V.

1. *Jordfæstelse af kister og askeurner*

Jordfæstelse af kister og askeurner må kun foretages på folkekirkens kirkegårde eller andre af kirkeministeriet godkendte begravelsespladser, jfr. lovens §§ 2 og 5, stk. 2.

De hidtil gældende bestemmelser om adgangen til at anlægge ikke-folkekirkelige begravelsespladser er i det væsentlige opretholdt uændret. Således er den hidtil gældende bestemmelse om, at kirkeministeriet kan meddele tilladelse til anlæggelse af kommunale begravelsespladser, opretholdt, jfr. lovens § 4, stk. 1, uanset at bestemmelsen ikke hidtil har været bragt i anvendelse, idet man har ment, at muligheden for anlæggelse af sådanne begravelsespladser fortsat bør hol-

1. Der forudsættes udfærdiget et nyt cirkulære til afløsning af justitsministeriets regulativ nr. 202 af 1. juni 1937 for udførelsen af ligbrænding med tillæg nr. 174 af 11. maj 1944.

des åben. Men der stilles i loven ikke læn- gere krav om, at kommunen skal opføre mindst ét begravelseskapel på en sådan be- gravelsesplads. Loven indeholder ejheller no- gen til den hidtil gældende bestemmelse sva- rende regel om ubetinget ret for ethvert tros- samfund til at opføre egne kapeller på kom- munale begravelsespladser.

Trossamfund uden for folkekirken kan med kirkeministeriets tilladelse efter overens- komst med bestyrelsen for en folkekirkelig kirkegård få overladt en del af denne til sær- skilt brug, og der er ligeledes som hidtil ad- gang for kirkeministeriet til at meddele tros- samfund tilladelse til at anlægge egne begra- velsespladser, jfr. lovens §§ 3 og 4, stk. 2. Sidstnævnte tilladelser kan ifølge lovens § 4, stk. 4, nu gøres betinget af, at der stilles en af kirkeministeriet fastsat sikkerhed for begravelsespladsens vedligeholdelse.

Ifølge lovens § 4, stk. 3 kan der overens- stemmende med hidtidig praksis meddeles til- ladelse til anlæggelse af særskilte begravels- espladser. Sådanne tilladelser, der hidtil er meddelt ved kgl. bevilling, udfærdiget ad mandatum gennem kirkeministeriet, medde- les fremtidig af kirkeministeren. Bestemmel- sen tager sigte på indretning af begravelses- pladser for stiftelser, hospitaler, enkelte fam- ilier eller enkelte personer. Tilladelse til an- læggelse af private begravelsespladser vil dog - ligeledes i overensstemmelse med hidtidig praksis — kun kunne forventes givet aldeles undtagelsesvis, når særlig stærke grunde tal- ler derfor, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 30. april 1949.

Begravelsespladser for stiftelser, hospitaler eller enkelte familier står ifølge § 40 i kgl. anordning nr. 143 af 20. april 1953 om kir- kegårde under tilsyn af provsten og den af provstiuvalget valgte bygningskyndige mand.

Iøvrigt er det med henblik på tilvejebrin- gelse af en ordning, hvorefter der så vidt mu- ligt gælder ensartede regler for alle ikke- folkekirkelige begravelsespladser, i lovens § 4, stk. 5, foreskrevet, at der for alle sådanne begravelsespladser skal fastsættes nærmere regler om bestyrelse, tilsyn og benyttelse m. v. i en af kirkeministeriet stadfæstet vedtægt el- ler i særlige tilfælde på anden måde. Det på- hviler bestyrelserne for disse begravelsesplad- ser snarest muligt til kirkeministeriet at ind-

sende udkast til vedtægt for de af dem be- styrede begravelsespladser.

Undtagelsesvis kan der af kirkeministeriet meddeles tilladelse til jordfæstelse af urner uden for godkendte begravelsespladser, jfr. lovens § 5, stk. 2.

Loven berører ifølge § 20, stk. 1, ikke de særlige regler om anlæggelse, bestyrelse og brug af valgmenighedskirkegårde, hvorom henvises til § 12 i lov nr. 204 af 24. maj 1972 om valgmenigheder og kirkeministeriets cir- kulære af 21. juni 1972 pkt. 12.

2. Anden anbringelse af kister og askeurner
Kister kan kun anbringes i gravkamre på kirkegårde og andre begravelsespladser, så- fremt dette er tilladt efter bestemmelserne i kirkegårdens eller begravelsespladsens ved- tægt og ikke er i strid med den stedlige sund- hedsvedtægt eller andre gældende bestem- melser. Med hensyn til indretning og benyt- telse af gravkamre gælder iøvrigt forskrifter- ne i kirke- og undervisningsministeriets cir- kulære af 15. maj 1914, der er opretholdt ved § 41 i anordning nr. 143 af 20. april 1953 om kirkegårde.

Gravsætning af kister i kirker eller dertil hørende gravkapeller eller krypter kan ifølge lovens § 17 ikke finde sted, medmindre der foreligger særlig hjemmel herfor eller der un- der særlige omstændigheder meddeles tilla- delse hertil af kirkeministeriet.

Loven berører ikke bestemmelserne i § 8 i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegår- de m. v. (lovbekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 med senere ændringer) an- gående tillukning af gravkapeller, som er åbne ind til kirkerummet, og bortfjernelse af kister, som henstår i sådanne kapeller eller andetsteds i kirken, herunder gravkældre un- der kirkerummet.

Urner, som ikke ønskes jordfæstet, kan som hidtil anbringes i dertil særligt indret- tede rum (kolumbarier), jfr. lovens § 5, stk. 2. Tilladelse til indretning af kolumbarier meddeles fremtidig af kirkeministeriet. Tid- ligere af justitsministeriet meddelte tilladelser forbliver i kraft. Endvidere kan urner an- bringes i gravkamre på kirkegårde, hvor det- te er hjemlet i kirkegårdsvedtægten eller til- lades af kirkegårdsbestyrelsen.

Ønskes der forholdt med asken på anden sømmelig måde, kan der af kirkeministeriet

meddeles tilladelse hertil, når der foreligger et bestemt udtalt ønske herom fra afdøde, jfr. lovens § 5, stk. 2.

III. BEGRAVELSESHANDLINGEN

A. Kirkelig begravelse

1. Inden for folkekirken

Medlemmer af folkekirken skal begraves efter folkekirkens ritual, d. v. s. med jordpåkastelse ved en præst i folkekirken, medmindre de har truffet bestemmelse om, at begravelsen skal foretages ved en præst uden for folkekirken eller uden medvirken af nogen præst, jfr. herom nedenfor under B.

Den hidtil gældende bestemmelse om, at det ikke kan pålægges folkekirkens præster at forrette jordpåkastelse eller foretage anden kirkelig handling, hvor ligbrænding finder sted, er bortfaldet, og det vil herefter i alle tilfælde, hvor det er afgjort, at et medlem af folkekirken skal begraves under medvirken af en præst i folkekirken, påhvile præsten at medvirke, uanset om liget skal jordfæstes eller brændes.

Begravelse, ved hvilke folkekirkens præster medvirker, skal ifølge lovens § 12, stk. 1, som hidtil foretages i overensstemmelse med folkekirkens ritual, uanset om begravelsen finder sted på en folkekirkelig kirkegård eller andetsteds. Skal ligbrænding finde sted, skal jordpåkastelsen foregå inden brændingen, medmindre biskoppen efter ansøgning meddeler tilladelse til undtagelse herfra, jfr. lovens § 12, stk. 2. Denne dispensationsadgang har bl. a. henblik på tilfælde, hvor asken af et lig, der er brændt i udlandet uden forudgående jordpåkastelse, føres hertil for at jordfæstes.

Ifølge lovens § 10, stk. 2, må jordpåkastelse ikke foretages, forinden der af begravelsesmyndigheden er truffet afgørelse om, hvorvidt en præst skal medvirke. Hvor liget skal føres til en anden del af landet, udleveres til anatomisk brug eller hvor omstændighederne iøvrigt taler derfor, kan præsten dog forrette jordpåkastelse, forinden begravelsesmyndighedens afgørelse foreligger eller er kommet til hans kundskab, såfremt han på grundlag af den i afsnit V omtalte begæring og andre foreliggende oplysninger finder, at betingelserne for hans medvirken er til ste-

de, jfr. bekendtgørelsens § 5, stk. 2, 3. pkt. Hvis det er præsten bekendt, at spørgsmålet om, hvorvidt en præst skal medvirke ved begravelsen, er indbragt for skifteretten, må jordpåkastelse dog aldrig foretages, før skifteretten har truffet afgørelse herom, jfr. bekendtgørelsens § 6, stk. 2, 3. pkt.

Ifølge lovens § 11 fastlægges begravelsehandlings forløb iøvrigt af præsten efter forhandling med den, der har begæret begravelsen eller ligbrændingen foretaget. Ved denne bestemmelse er spørgsmålet om, hvorledes begravelsehandlingen - bortset fra jordpåkastelsen - i enkeltheder skal forløbe, henskudt til afgørelse ved forhandling mellem præsten og den, der drager omsorg for begravelsen. Under forhandlingen må der træffes aftale om, hvor jordpåkastelsen skal finde sted, om præsten skal tale ved begravelsen, hvilke salmer der skal synges, om der skal anvendes anden musik end orgelmusik samt eventuelt om medbringelse af faner etc. De ønsker, som fremsættes af den eller dem, der retter henvendelse til præsten om begravelsen, bør i videst muligt omfang imødekommes, men da det er den ved begravelsen fungerende præst, der er ansvarlig for begravelsehandlings forløb såvel i kirken (kuppet) som på kirkegården, er det i tilfælde, hvor der under forhandlingen ikke opnås fuld enighed, præsten der tager den endelige bestemmelse. Dette gælder også med hensyn til afgørelsen af, om en lægmand bør have adgang til at tale i kirken, i begravelseskuppet eller ved graven, samt om det bør tillades, at vers, der er digtet til lejligheden, oplæses eller afsynges.

Hvad særligt angår spørgsmålet om præsters ret og pligt til at tale ved begravelse bemærkes, at der — modsat tidligere — ikke er optaget nogen speciel bestemmelse herom i loven, idet også spørgsmålet om, hvorvidt præsten skal holde en egentlig tale ved begravelsen, så vidt muligt bør finde sin afgørelse under den foran omtalte forhandling mellem præsten og den eller dem, der drager omsorg for begravelsen. Heraf følger, at præsten ikke er pligtig at holde en egentlig ligtale. Såfremt de pårørende ikke ønsker det, bør han heller ikke holde en sådan tale. I sidstnævnte fald vil han dog altid kunne oplæse nogle skriftsteder fra biblen eller citere nogle salmevers o. lign.

2. *Inden for trossamfundene*

Bestemmelsen i lovens § 11, hvorefter begravelseshandlingens forløb fastlægges af præsten efter forhandling med den, der har begæret begravelsen eller ligbrændingen foretaget, gælder også ved begravelser inden for trossamfundene, og det er således også i disse tilfælde præsten som den for begravelseshandlingens forløb ansvarlige, der har den endelige afgørelse.

Den hidtidige ordning, hvorefter kun præster inden for de anerkendte trossamfund og de her i landet bestående ikke-ankendte kristne trossamfund kunne få adgang til at foretage begravelse på folkekirken kirkegårde eller fra dens kapeller, er udvidet, således at nu præster for alle trossamfund uden for folkekirken har adgang til at foretage begravelse på folkekirken kirkegårde eller fra dens kapeller, jfr. lovens § 13, stk. 1.

Derimod kan folkekirkens *kirker* kun med biskoppens tilladelse og efter menighedsrådets indstilling stilles til rådighed for begravelse af medlemmer af *kristne* trossamfund uden for folkekirken og kun såfremt der ikke findes et begravelseskapel på stedet, jfr. § 25 i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m. (lovbkg. nr. 151 af 30. maj 1961 med senere ændringer) og kirkeministeriets cirkulære af 15. juli 1970, pkt. 9.

Også for så vidt angår begravelser inden for trossamfundene gælder det ifølge lovens § 10, stk. 2, at jordpåkastelse eller anden begravelseshøjtidelighed ikke må finde sted, forinden der af begravelsesmyndigheden er truffet afgørelse om, hvorvidt en præst skal medvirke. De i det foregående afsnit omtalte bestemmelser i bekendtgørelsens §§ 5, stk. 2, 3. pkt., og 6, stk. 2, 3. pkt., finder tilsvarende anvendelse i de heromhandlede tilfælde.

Det er som hidtil en betingelse, at begravelsen foretages efter folkekirkens ritual eller et af kirkeministeriet godkendt ritual.

Er det sædvane på stedet, at der foretages klokkeringning ved begravelser, skal begæring herom også imødekommes i de heromhandlede tilfælde, jfr. lovens § 15.

Ifølge lovens § 13, stk. 2, har alle trossamfunds præster ret til at foretage begravelse på kommunale begravelsespladser efter deres trossamfunds ritual.

I alle tilfælde gælder det, at der ved be-

gravelseshandlingerne intet må foretages, der strider imod den sømmelighed og orden, som bør iagttages på kirkegårde, jfr. lovens § 16. Den anførte bestemmelse gælder også med hensyn til begravelseshandlinger på trossamfundenes egne kirkegårde. Løvrigt er det som hidtil overladt til de uden for folkekirken stående trossamfund selv at fastsætte nærmere bestemmelser om udførelse af begravelseshandlinger på deres egne kirkegårde.

B. Borgerlig begravelse

Enhver, der er fyldt 15 år, kan bestemme, at hans begravelse skal foretages uden medvirken af en præst (borgerlig begravelse), jfr. lovens § 8, stk. 1. For så vidt angår personer mellem 15 og 18 år stilles der ikke krav om samtykke fra forældremyndighedens indehaver. Derimod er det en betingelse for erklæringens gyldighed, at den pågældende ved erklæringens afgivelse var sin fornuft således mægtig, at han forstod betydningen af erklæringen. Er han efter erklæringens afgivelse blevet medlem af folkekirken eller et trossamfund uden for denne, vil der normalt ikke kunne tillægges erklæringen betydning²).

Erklæringen bør så vidt muligt nedfældes skriftligt, men da der ikke længere i loven stilles særlige krav til formen for en sådan erklæring, vil denne også kunne foreligge som en mundtlig tilkendegivelse. Var afdøde ved sin død medlem af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken, skal dette -- medmindre andet godtgøres - anses som udtryk for ønske om, at en præst skal medvirke, jfr. lovens § 8, stk. 2.

Bestemmelse om borgerlig begravelse af et barn under 15 år, der ved sin død var medlem af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken, træffes af forældremyndighedens indehaver.

Ifølge bekendtgørelsens § 5, stk. 2, 2. pkt. må begravelseshøjtideligheden ikke afholdes, før der af begravelsesmyndigheden er truffet afgørelse om, hvorvidt der skal være kirkelig eller borgerlig begravelse.

2. Spørgsmålet om, hvorvidt et religiøst samfund kan betragtes som et trossamfund, kan i tvivlstilfælde forelægges biskoppen.

De hidtil gældende detaljerede forskrifter med hensyn til fremgangsmåden ved foretagelse af borgerlig begravelse er udeladt af loven. Det hidtil gældende forbud mod foretagelse af jordpåkastelse ved borgerlig begravelse er ikke opretholdt.

Begravelseshandlingens forløb – også ved foretagelse af borgerlig begravelse på andre kirkegårde end folkekirkens – må herefter i det hele fastlægges ved aftale mellem kirkegårdsbestyrelsen og den, der begærer begravelsen foretaget. Dennes ønsker bør så muligt imødekommes, dog at det også i disse tilfælde gælder, at der intet må foretages, der strider imod den sømmelighed og orden, som bør iagttages på kirkegårde, jfr. lovens § 16. Skal begravelsen foregå på en af folkekirkens kirkegårde, bør der ved tilrettelæggelsen tages hensyn til, at den ikke kan virke forstyrrende på gudstjenester eller kirkelige handlinger i en på kirkegården beliggende kirke eller på andre begravelser på kirkegården.

Såfremt den, der træffer aftale med kirkegårdsbestyrelsen om begravelseshandlingens forløb, ikke selv skal forestå begravelsen, påhviler det ham at drage omsorg for, at den, der ifølge aftalen skal lede begravelseshandlingen, bliver gjort bekendt med aftalens indhold. Ansvar for, at aftalen overholdes, og at hensynet til sømmelighed og orden iøvrigt tilgodeses, påhviler herefter den, der leder begravelseshandlingen.

Også ved borgerlige begravelser skal begæring om klokkringning imødekommes, såfremt det er sædvane på stedet, at der foretages ringning ved begravelser, jfr. lovens § 15.

IV. BEGRAVELSESMYNDIGHEDEN

Ifølge lovens §§ 9 og 10, jfr. bekendtgørelsens § 1, er der tillagt bestyrelsen for kirkegården eller krematoriet på det sted, hvor begravelsen eller ligbrændingen skal foregå, beføjelse til som begravelsesmyndighed at træffe afgørelse af, om jordfæstelse eller ligbrænding skal finde sted, samt om en præst skal medvirke. Afgørelsen træffes på grundlag af den nedenfor i afsnit V omhandlede begæring og de i forbindelse dermed tilvejebragte oplysninger.

V. BEGÆRING OM BEGRAVELSE ELLER LIGBRÆNDING

Begæringens fremsættelse

Begæring om foretagelse af begravelse eller ligbrænding skal ifølge lovens § 6, stk. 1, jfr. bekendtgørelsens § 1, fremsættes over for begravelsesmyndigheden på det sted, hvor begravelsen eller ligbrændingen skal foregå, snarest muligt efter dødsfaldet.

På steder, hvor der ikke findes et særligt begravelsesvæsen eller et kirkegårds kontor, vil det være hensigtsmæssigt, at kirkegårdsbestyrelsen (menighedsrådet, kirkejeeren) udpeger en eller flere personer til på bestyrelsens vegne at modtage og behandle indkomne begæringer.

Begæringen skal ifølge bekendtgørelsens § 2, stk. 2, fremsættes på en af kirkeministeriet autoriseret blanket, der uden betaling udleveres af begravelsesmyndigheden. Blanketterne rekvireres af begravelsesmyndigheden fra Statens Trykningskontor, Frederiksholms Kanal 26, 1220 København K (tlf. (01) MI 2885).

Der er ikke i loven fastsat bestemmelser om, hvem det påhviler at fremsætte begæring om begravelse eller ligbrænding, idet loven bygger på den forudsætning, at den afdødes nærmeste normalt vil betragte det som en ret og pligt at drage omsorg for begravelsen. For det tilfælde, at undtagelsesvis ingen fremsætter begæring om begravelse eller ligbrænding, er det ved lovens § 6, stk. 2., pålagt kommunen at fremsætte begæring herom.

Den omstændighed, at en begæring allerede er fremsat, udelukker ikke, at en person, der stod afdøde nærmere end den, der har fremsat begæringen, selv fremsætter en begæring, jfr. lovens §§ 7, stk. 3, og 8, stk. 3.

Begæringens indhold

Det skal af begæringen fremgå, om der skal foretages jordfæstelse eller ligbrænding, samt om en præst skal medvirke, og begæringen skal for så vidt angår disse forhold være i overensstemmelse med ønsker, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, jfr. bekendtgørelsens § 3, stk. 1 og 2, og foran afsnit I og III B.

Såfremt afdøde ikke gennem medlemskab

af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken, medlemskab af en ligbrændingsforening eller lignende sammenslutning eller på anden måde har givet udtryk for ønsker angående de nævnte forhold, er det ifølge lovens §§ 7, stk. 3, og 8, stk. 3, overladt til den, der fremsætter begæringen, at tage bestemmelse herom.

Dokumentation

Begæring om begravelse eller ligbrænding skal ifølge bekendtgørelsens § 2, stk. 3 og 4, være ledsaget af nedennævnte dokumentation:

1. Dødsattest, udstedt af en læge eller af ligsynsmænd. Går begæringen ud på foretagelse af ligbrænding, skal dødsattesten være udstedt af den læge, som har behandlet afdøde under hans sidste sygdom, og attesten skal indeholde erklæring fra lægen om, at der efter hans skøn ikke er nogen grund til mistanke om, at døden er forårsaget ved en forbrydelse. Er afdøde under sin sidste sygdom ikke blevet behandlet af en læge, skal dødsattesten med den nævnte erklæring være udstedt af kredslægen på det sted, hvor dødsfaldet er sket (i København af stadslægen). Kan den fornødne lægeerklæring ikke tilvejebringes, må ligbrænding ikke finde sted, før politiets samtykke er indhentet.

Såfremt begravelsesmyndigheden har kendskab til eller begrundet formodning om, at der i forbindelse med dødsfaldet foreligger sådanne omstændigheder, at dødsattest bør udstedes på grundlag af et medico-legalt ligsyn, påhviler det denne at påse, at dødsattesten på forsiden i den dertil indrettede rubrik er eller bliver forsynet med øvrighedens (normalt politiets) påtegning om, at der ikke for det offentlige vedkommende er noget til hinder for, at begravelse eller ligbrænding finder sted.

Skal begravelsen eller ligbrændingen foretages uden for den by eller det landsogn, hvor dødsfaldet har fundet sted, vedlægges i stedet for den originale dødsattest en udskrift af dødsattesten. Udskriften udfærdiges i København og på Frederiksberg af begravelsesvæsenet, i de sønderjyske landsdele af præsten på dødsstedet og i den øvrige del af lan-

det af den præst, i hvis ministerialbog dødsfaldet (dødfødslen) er indført med nummer.

De til udskrifternes udfærdigelse bestemte grønne blanketter rekvireres hos kredslægen.

2. Attestation for dødsfaldets anmeldelse til ministerialbogen (i de sønderjyske landsdele personregistret).

Til dokumentation for, at dødsfaldet er anmeldt til ministerialbogen, jfr. lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald og kirkeministeriets cirkulære af 20. september 1968, skal dødsattesten af den præst, i hvis ministerialbog dødsfaldet (dødfødslen) efter de herom gældende regler indføres med nummer, være forsynet med påtegning om, at dødsfaldet er tilført ministerialbogen.

Har dødsfaldet fundet sted i de sønderjyske landsdele, vedlægges i stedet attest fra personregisterføreren om dødsfaldets anmeldelse til personregistret, jfr. justitsministeriets bekendtgørelse nr. 375 af 22. december 1961 om førelsen af de borgerlige personregistre i de sønderjyske landsdele § 29.

3. Attestation for dødsfaldets anmeldelse til skifteretten.

Til dokumentation for, at dødsfaldet er anmeldt til skifteretten, jfr. lov nr. 155 af 30. november 1874 om skifte af dødsbo og fællesbo m. v. § 1, skal der medfølge attest fra skifteretten om dødsfaldets anmeldelse.

Sådan attest skal også foreligge i tilfælde, hvor lig af danske, der er døde under midlertidigt ophold i udlandet, ønskes begravet eller brændt her i landet. Tilvejebringelse af skifteretsattest er derimod uforuden. såfremt afdøde havde fast bopæl i udlandet.

Er dødsfaldet indtruffet i de sønderjyske landsdele, træder den under pkt. 2 nævnte attest fra personregisterføreren i stedet for skifteretsattest.

Testamente eller optegnelser, hvori afdøde har truffet bestemmelse om sin begravelse, skal så vidt muligt medfølge eller forevises. Det samme gælder bevis for medlemskab af en ligbrændingsforening eller lignende sammenslutning.

Begæringens prøvelse

Begravelsesmyndigheden skal påse, at de foran under punkterne 1-3 nævnte attester foreligger.

På grundlag af det i begæringen anførte, de medfulgte attester, andre foreliggende bevisligheder og oplysninger samt under hensyntagen til eventuelle indsigelser, jfr. nedenfor, afgør begravelsesmyndigheden ifølge lovens § 10, stk. 1, om begæringen kan tages til følge, og dermed om der skal finde jordfæstelse eller ligbrænding sted, og om en præst i eller uden for folkekirken skal medvirke. Ved begæringens prøvelse skal begravelsesmyndigheden påse, at begæringen for så vidt angår de nævnte forhold er i overensstemmelse med ønsker, som afdøde har givet udtryk for efter sit fyldte 15. år, jfr. lovens §§ 7, stk. 1, og 8, stk. 1. Opmærksomheden henledes i denne forbindelse særlig på bestemmelserne i lovens §§ 7, stk. 2, og 8, stk. 2, hvorefter medlemskab af en ligbrændingsforening eller en lignende sammenslutning skal anses som udtryk for ønske om ligbrænding, og hvorefter medlemskab af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken skal anses som udtryk for ønske om, at en præst skal medvirke. Disse formodningsregler gælder dog kun for så vidt det ikke godtgøres, at afdøde senere havde truffet anden bestemmelse.

Må begæringen efter det foreliggende anses for stemmende med afdødes ønsker, tages begæringen til følge. Det samme gælder, dersom der ingen oplysninger foreligger om afdødes ønsker, medmindre en afvigende begæring fremsættes af en person, der stod afdøde nærmere, jfr. lovens §§ 7, stk. 3, og 8, stk. 3, i hvilket fald denne begæring tages til følge. Ved afgørelsen af, hvem der stod afdøde nærmest, må der normalt først og fremmest tages hensyn til ægteskab og slægtskab, herunder slægtskabsgraden, men der bør efter omstændighederne også tages hensyn til andre forhold, såsom faste samlivsforhold, plejeforhold o. lign.

Begravelsesmyndigheden bør ifølge bekendtgørelsens § 4, stk. 2, om fornødent opfordre den, der har fremsat en begæring eller på hvis vegne den er fremsat, til at afgive personlig forklaring.

Prøvelsen af begæringen skal finde sted

umiddelbart efter dennes modtagelse, og bør - såfremt de foran under punkterne 1-3 nævnte attester foreligger - ikke udsættes, selv om nogle af de i begæringsblanketten krævede oplysninger savnes, medmindre det drejer sig om oplysninger, som er af betydning for begravelsesmyndighedens afgørelse, eller der efter begravelsesmyndighedens skøn er anledning til afholdelse af medico-legalt ligsyn.

Når en begæring er taget til følge, udleverer begravelsesmyndigheden en genpart af begæringen forsynet med påtegning herom til den, der har fremsat begæringen eller til dennes befuldmægtigede, jfr. bekendtgørelsens § 5, stk. 1. Skal en præst medvirke, udleveres yderligere et eksemplar til brug for denne.

Finder begravelsesmyndigheden, at en begæring ikke vil kunne tages til følge, bør der - inden endelig afgørelse træffes - gives den, der har fremsat begæringen, adgang til at ændre denne.

En begæring, der ikke er taget til følge, er dermed bortfaldet. Herom gives der af begravelsesmyndigheden skriftlig meddelelse til den, der har fremsat begæringen. Er en anden begæring taget til følge, skal dette fremgå af meddelelsen.

Er der fremsat indsigelse mod en begæring, gives der skriftlig meddelelse om udfaldet af prøvelsen til den eller dem, der har fremsat indsigelse.

Såfremt begravelsesmyndigheden efter at have meddelt sin afgørelse ændrer denne, skal der omgående gives alle vedkommende meddelelse herom.

Indbringes begravelsesmyndighedens afgørelse for skifteretten, gives der ligeledes alle vedkommende meddelelse herom, herunder oplysning om, for hvilken skifteret sagen er indbragt. Hvis indbringelsen for skifteretten er sket med henblik på afgørelse af spørgsmålet om kirkelig begravelse, skal dette fremgå af meddelelsen til præsten.

Indsigelser

a) mod begæringen.

Enhver der mener at kunne godtgøre, at en til begravelsesmyndigheden indgivet begæring ikke stemmer med afdødes ønsker,

kan over for begravelsesmyndigheden fremsætte indsigelse mod begæringen.

Begravelsesmyndigheden bør om fornødent opfordre den, der fremsætter indsigelsen eller på hvis vegne den er fremsat, til at afgive personlig forklaring, jfr. bekendtgørelsens § 4, stk. 2.

b) mod begravelsesmyndighedens afgørelse.

Fremsættes indsigelse mod en af begravelsesmyndigheden truffet afgørelse og begravelsesmyndigheden ikke finder, at indsigelsen kan begrunde en ændring af afgørelsen, skal begravelsesmyndigheden ifølge lovens § 10, stk. 3, hurtigst muligt forelægge sagen for den skifteret, der behandler afdødes bo. Skifterettens afgørelse er endelig. Begravelsesmyndigheden giver alle vedkommende meddelelse om afgørelsen.

Arkivering m. v.

Den originale begæring, forsynet med påtegning om afgørelsen, tillige med modtagne skrivelser og kopier af afgivne svar opbevares efter endt brug i 2 år.

Øvrige dokumenter, såsom døbs-, fødsels- eller navneattester, vielsesattester, skilsmisse- eller separationsbevillinger, domsudskrifter, testamenter og lignende dokumenter tilbageleveres snarest muligt efter afbenyttelsen.

Originale dødsattester vedrørende dødsfald uden for København og Frederiksberg skal efter endt afbenyttelse af begravelsesmyndigheden tilbagesendes til dødsstedets sognepræst. Attesterne skal som hidtil - i uåbnet stand - inden 14 dage efter hver måneds udgang indsendes til kredslægen sammen med de summariske indberetninger om antallet af fødte og døde. Såfremt en dødsattest er fejlagtigt eller mangelfuldt udfyldt, påhviler det præsten at drage omsorg for, at der finder fornøden berigtigelse sted, enten ved tilbagesendelse af attesten til udstederen eller ved rettelse i attesten, i sidstnævnte tilfælde med angivelse af, at rettelserne er foretaget af præsten. Mangler der i dødsattestens oplysning om afdødes personnummer, bør præsten supplere attesten på dette punkt. Er oplysning om personnummeret forgæves søgt tilvejebragt, bør dette anføres i en påtegning på attesten.

For så vidt angår dødsfald, der har fundet sted i København og på Frederiksberg, påhviler det begravelsesvæsenet at indsende de originale dødsattester til embedslægen. Dødsattester, der er fejlagtigt eller mangelfuldt udfyldt, må så vidt muligt berigtiges af sognepræsten i forbindelse med dødsfaldets anmeldelse til ministerialbogen.

VI. DAGE OG TIDER FOR FORETAGELSE AF BEGRAVELSE OG LIGBRÆNDING

Bestemmelser om, på hvilke dage og tider begravelse og ligbrænding kan foretages, skal ifølge bekendtgørelsens § 9 fastsættes i kirkegårdens eller krematoriets vedtægt. Inden for de således fastlagte tidsmæssige rammer bør ønskes, som fremsættes af den, der begærer begravelse eller ligbrænding foretaget, så vidt muligt imødekommes. Selv om der ikke i vedtægten er taget forbehold herom, vil begravelseshandlinger på folkekirkens kirkegårde eller fra dens kirker og kapeller dog i almindelighed ikke kunne finde sted 1. påske-dag, 1. pinsedag og 1. juledag.

VII. OVERFØRSEL AF LIG TIL UDLANDET

Loven tager alene sigte på begravelse og brænding af lig her i landet.

Skal liget føres til udlandet for at begraves eller brændes dér, skal der - efter at dødsfaldet er anmeldt til ministerialbogen - rettes henvendelse til embedslægen om udstedelse af et ligpas, der skal følge liget under transporten.

Fra den . . . . . ophæves justitsministeriets cirkulære af 15. december 1965 vedrørende attestation om ligbrænding og kirkeministeriets cirkulære af 27. januar 1966 om dødsattester.

Man skal anmode om, at samtlige præster, kirkegårds- og krematoriebestyrelser inden for folkekirken og de anerkendte trossamfund gøres bekendt med loven og bekendtgørelsen samt nærværende cirkulære.

BILAG

BILAGSFORTEGNELSE

Bilag	1.	Uddrag af Forordning af 7. November 1682 om Begravelser i Danmark og Norge.	65
Bilag	2.	Kirkeritualet af 25. Juli 1685, Kap. IX.	66
Bilag	3.	Forordning af 22. Februar 1805 for Danmark og Norge, som forbyder nye Gravsteders Indretning i Kirkerne og foreskriver de Vilkaar, under hvilke de nuværende Ejendomsbegravelser maae afbenyttes.	68
Bilag	4.	Cancellie-Plakat af 5. Januar 1811 angaaende hvorledes der skal forholdes med Texter til Kirkemusik og med Liigvers.	70
Bilag	5.	Uddrag af Lov af 2. Januar 1871 om Ligsyn m. v.	71
Bilag	6.	Uddrag af Lov af 30. November 1874 om Skifte af Dødsbo og Fællesbo.	72
Bilag	7.	Lov af 1. April 1892 om Ligbrænding.	73
Bilag	8.	Lov af 13. Februar 1903 indeholdende nogle Bestemmelser vedrørende Jordfæstelse	74
Bilag	9.	Lov af 19. April 1907 om forskellige Forhold vedrørende Begravelser.	75
Bilag	10.	Kgl. Anordning af 16. Marts 1910 angaaende Adgang for Folkekirkens Præster til at yde deres Medvirkning ved Ligfærd, hvor Ligbrænding finder Sted	77
Bilag	11.	Kgl. Anordning af 26. Marts 1910 angaaende Godkendelse af de fra Folkekirken afvigende Trossamfunds Begravelsesritualer.	78
Bilag	12.	Kirke- og Undervisningsministeriets Cirkulære af 17. Oktober 1911 angaaende Adgangen til ved Begravelser paa Folkekirkens Kirkegaarde m. m. at medtage Faner.	80
Bilag	13.	Kirke- og Undervisningsministeriets Cirkulære af 15. Maj 1914 angaaende Regler for Indretning og Benyttelse af Gravkamre paa Kirkegaarde.	81
Bilag	14.	Uddrag af Lov af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v.	83
Bilag	15.	Uddrag af Lov af 30. Juni 1922 om Kirkers Brug, Sognebaandsløsning m. m.	84
Bilag	16.	Uddrag af Lov af 30. Juni 1922 om Kirkers Bestyrelse m. m.	85
Bilag	17.	Justitsministeriets Regulativ af 1. Juni 1937 for Udførelsen af Ligbrænding med Tillæg af 11. Maj 1944.	87
Bilag	18.	Uddrag af kirkeministeriets cirkulære af 30. april 1949 om flytning af lig og urner samt anlæg af private begravelsespladser.	90
Bilag	19.	Lov af 18. april 1950 om ligbrænding.	91
Bilag	20.	Kirkeministeriets skrivelse af 29. november 1951 til biskoppen over Ribe stift	93
Bilag	21.	Uddrag af kgl. anordning af 20. april 1953 om kirkegårde.	94
Bilag	22.	Justitsministeriets skrivelse af 17. november 1956 til Dansk Ligbrændingsforening.	95
Bilag	23.	Uddrag af justitsministeriets bekendtgørelse af 22. december 1961 om førelsen af de borgerlige personregistre i de sønderjyske landsdele.	96
Bilag	24.	Kirkeministeriets skrivelse af 18. november 1963 til Danske Begravelses- og Ligbrændingsforretningers Landsorganisation (nu Bedemændenes Landsforening).	97
Bilag	25.	Justitsministeriets bekendtgørelse af 15. december 1965 om dødsattester.	98
Bilag	26.	Justitsministeriets cirkulære af 15. december 1965 vedrørende attestation om ligbrænding	99
Bilag	27.	Kirkeministeriets cirkulære af 27. januar 1966 om dødsattester.	100
Bilag	28.	Lov af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald.	101
Bilag	29.	Kirkeministeriets skrivelse af 8. august 1969 til biskoppen over Københavns stift	102
Bilag	30.	Uddrag af lov af 24. maj 1972 om valgmenigheder.	103
Bilag	31.	Norsk lov af 3. maj 1913 om likbrænding.	104
Bilag	32.	Svensk lov af 25. oktober 1957 om jordfæstning m. m.	106

Uddrag af Forordning af 7. Nov. 1682 om Begravelser i Danmark og Norge*)

§ 10. Ligene skal, det snarest skee kan, bestædes til Jorden, og ingen af dem, som ei ere i Rangen eller af Adel, længer staae over Jorden, end i det længste 8 Dage, under 20 Rigsdalers Straf for hver Dag der længer med deres Begravelse opholdes; . . .

*) Denne forordning ophæves ved lovudkastets § 19, stk. 2.

Kirkeritualet af 25. Juli 1685, Kap. IX*)

Om Liig og Begravelse. Naar nogen dør i Menigheden, skal de nærmeste Venner, eller og Stedets Øvrighed, om han (hun) er fremmed, bære tilbørlig Omsorg, at Liget, af hvad Stand det og er, bliver i Kiøbstæderne, saavelsom paa Landet, inden og paa den Tid, saaog paa den Maade, som Politie-Ordningen ommelder, ved en christelig Begravelse bestædt til Jorden. I Kiøbstæderne maae ingen Liig begraves om Søndage og andre hellige Dage, paa det de ordinaire Tienester ikke skal opholdes eller hindres. Men paa Landet maae det skee for Prædiken, førend det ringer sammen. Ingen aabner nogen Grav, enten i Kirken eller paa Kirkegaarden, uden Kirkeværgernes Tilladelse, ei heller maae nogen begrave sine Døde stiltiendes uden Præstens Tieneste med at kaste Jord derpaa; Men de skal give ham det tilkiende, og da bestille Liigprædiken hos ham, om de den ere begierende. Der skal være en Bog ved hver Kirke over alle Døde i Sognet, hvilken Præsten selv skal holde ved lige, at de Dødes Navne ved Aar og Alder, samt Dag og Datum, deri rigtig indføres. Naar Liget kommer til Graven, nedsættes det strax deri, og siden befatter sig ingen videre dermed, førend Præsten kommer og kaster 3de Gange Jord derpaa med en Skuffe, sigendes: Af Jord est du &c. Derefter kaste de andre, som have baaret Liget, den øvrige Jord fuldkommen derpaa, indtil Graven bliver ganske tildekket. Imidlertid synge Discipleme af Skolen og Degnene paa Landet een eller flere Liig-Psalmer. Begraves Liget paa Kirkegaarden, da staae Discipleme (Degnen) strax hos Graven, den Stund dette synses; Men skeer det i Kirken, da blive de staaende i deres ordinaire Sted, indtil altsammen er til Ende. Siden gaae Sørgfolkene i Kirken, om der skeer Liigprædiken, og da synses for Prædiken: Vi troe &c. Derpaa gaaer Præsten paa Prædikestolen og kortelig ud-

lægger en beqvem Text af den hellige Skrift, som kan være de Sørgende til Trøst og Husvælselse, og andre efterlevende Guds Børn til Formanelse og Underviisning; Og skal han, førend han træder til Textens Forklaring, strax efter at han har deelt sin Prædiken, læse den Afdødes Liv og Levnet for Menigheden, saavidt allermeest fornødent eragtes, og hvis han enten til Kirker, Skoler, Fattige eller andre deslige gudelige Brug noget haver skienket og testamenteret, skal det deri indføres, og tillige for Menigheden forkynnes, Gud til Ære og andre til et got Exempel. Begierer nogen sær Text af Præsten, da bør han deri at føie dem, saafremt den ellers skikker sig paa sliig en Forretning. Præsterne skal fornemmelig handle om visse her anførte Materier. De skal vel vogte sig, at deres Liigprædikener ikke blive til panegyriske Snak, saa at de enten efter Hedningenes Sædvane sig for meget til den Afdødes Roes og besmitte deres hellige Kald, saavelsom deres egen Samvittighed, dermed, eller og melde noget usømmeligt om ham, andre til Forargelse og de Paarørende til Beskiæmmelse; men hvis sandt er og vitterligt i Menigheden, det maae de med Maade og god Maneer beskedentlig udsige, andre til Afsky og Advarsel. Liigprædiken maae ikke vare over en Time. I Pest og smitsomme Tider prædikes ikkun halv saa længe i Kirken, og skeer det paa Kirkegaarden, da gøres ikkun en kort Formaning isteden for Liigprædiken, eller og læses den Bøn, som i saadanne Tider forordnet vorder, og derpaa slutes med Herrens Bøn. Efter Prædiken synges en passende Psalme. Siden synger Degnen paa Landet, og nogle Discipler i Kiøbstæderne, enten over Graven, om Prædiken er skeet paa Kirkegaarden, eller og midt paa Kirkegulvet, om den er skeet i Kirken, de 2de Vers: Nu lade vi hannem sove i Fred&c, eller en anden beqvem Psalme. Ere

*) Se betænkningen side 9, 10, 17, 20, 21 og 25.

der flere Liig paa eengang at begrave, som skal prædikes over, da kaster Præsten først Jord paa ethvert af dem, og siden skeer Prædiken paa eengang over dem tilsammen, dog at enhvers Testamente oplæses især efter enhvers Stand. Med dem, som efter sær Kongel. Tilladelse begrades om Aftenen, forholdes efter Politie-Ordningen. De, som blive hensatte over Jorden, kaster Præsten Jord paa, ligesom paa de andre, der nedsættes i Jorden. De, som ikke ere af den rene og rette Bekiendelse med vores Kirke, blive i Kirkegaardene begravne iblandt andre af-døde Christne, dog uden nogen Jords Paa-kastelse af Præsten, Tale, eller Liigprædiken over dem. Iligemaade maae Præsten ei kaste Jord paa eller holde Liigprædiken over nogen, som for sin Misgierning er bleven rettet, eller har myrdet sig selv med Villie, eller er bandsat og ikke afløst, eller dømt til

mindre Mand, førend Øvrigheden og Sagsøgeren er tilfredsstillet. Ingen, som omkommer i nogen Duel, Hovedmand eller Secund, maa enten i Kirken eller paa Kirkegaard begrades. Findes nogen hastig Død, enten paa Marken eller andensteds, og ikke vides, paa hvad Maade han er omkommen, da maae han ikke jordes, førend Præsten, derom advaret, har givet Øvrigheden det tilkiende, og der siden lovligen er kiendt paa Mandens Død. Hvilket og er at forstaae om de Børn, som avles uden Ægteskab og findes døde strax efter Fødselen. Liigprædikener, som skee hos Sognepræsterne, være sig dem selv eller deres Nærpaarørende angaaende, forretter Provsten i Herredet, hvor sligt falder. Det samme er og at agte med Brudevielser og Børne-Daab, som saaledes forefalde.

Forordning af 22. Februar 1805 for Daemark og Norge, som forbyder nye Gravsfeders Indrefning i Kirkerne og foreskriver de Vilkaar, under hvilke de nuværende Ejendomsbegravelser maae afbenyttes*)

Gr. Da Kongen ikke finder det sømmeligt, at Bygninger, indviede til det Høieste Væsens Dyrkelse, tillige afbenyttes som Giemmesteder for Legemer, der overgives til Forraadnelse; og da den fra mindre oplyste Tider nedarvede Skik, at begrave de Døde i Kirkerne, ofte har haft farlige Tilfælde, endog Helbrede Tab for de Efterlevende, til Følge; saa opfordres Han til, at foreskrive saadanne Regler i Henseende til Brugen af de i Kirkerne allerede værende Btgravelsessteder, at disse kan gøres uskadelige; i det Han drager Omsorg for, at Templerne i Hans Riger herefter kan vorde forbeholdne til deres egentlige Bestemmelse. Hvorfore følgende befales:

1.) Der maae herefter intet nyt Gravsted optages eller indrettes i nogen Kirke i begge Kongens Riger. Ei heller maae noget efter denne Tid begravende Liig enten jordes eller hensættes i de nu værende Eiendoms-Begravelser i Kirkerne, uden med den Forsigtighed, som i det Følgende ommeldes.

2.) Men paa det at ogsaa disse Eiendoms-Begravelser efter Muelighed kan vorde afskaffede, paalægges de Kirkers Foresatte, hvor saadanne Begravelser findes, strax at træde i Underhandling med Vedkommende, for at formaa disse til, at afstaae deres Ret til Gravstedets Afbenyttelse for Fremtiden, mod Vederlag af en beqvem Plads paa Kirkegaarden, til Eiendoms Begravelse for dem og deres Familie. Forhandlingerne herom indsendes derefter til Approbation i det Danske Cancellie.

3.) Findes nogen utilbøielig til saadan Afstaaelse, da maae det vel tilstædes ham og Familie, fremdeles at afbenytte deres Eiendoms-Begravelse, men under Vilkaar: at intet Liig deri vorder indsat, førend 2 Aar

' i

fra Dødsdagen ere forløbne, med mindre det behørigen balsameres, under en i Districtet ansat offentlig Læges Tilsyn, og derom fremlægges dennes Attest.

4.) Vorder Liget ikke balsameret, da bør Kirkens Foresatte anwise den, som dets Begravelse paaligger, et passende Sted, hvor Liget kan henføres og bevares, indtil det efter forommeldte 2 Aars Forløb maae indsættes eller begravnes i Kirken.

5.) Til den Ende skal vedkommende Foresatte, paa de Kirkers Vegne, i hvilke Eiendoms-Begravelser for Fremtiden kan benyttes, sørge for, at saafremt ved Kirken er noget Kapel, i hvilket disse Liig i de nævnte 2 Aar kan bisættes, og hvis Indgang er saaledes bevaret, at ingen Stank paa nogen Maade derfra kan indtrænge i Kirken, dette da vorder indrettet til forommeldte Brug. I andet Fald bør Kirkens Foresatte være betænkte paa, enten, at den Kirke, i hvilken intet saadant Kapel kan indrettes, erholder Sikkerhed for, at kunne i fornødent Tilfælde faae Plads til Liig i en anden Kirkes, paa ovennævnte Maade indrettende, Kapel, eller og, at en liden- og passende Bygning til saadan Bisættelse opføres paa Kirkegaarden, for Kirkens Regning, efter, derom gjørende Forslag, som indsendes til Cancelliets Bedømmelse og Approbation. •

6.) Da saadan Foranstaltning medfører Udgifter for Kirkerne, bør til nogen Erstatning for samme, erlægges 4 Mk maanedlig for ethvert Liig, som paa denne Maade bisættes, til den Kirkes Kasse, hvor Gravstedet er.

7.) I Tilfælde, at Liig bisættes i en anden Kirkes Kapel, bør den Kirkes Betiente, til hvilken Liget egentligen henhører, nyde samme Betaling, som hidindtil har været fast-

sat, hvorimod Betienterne ved den Kirke, i hvis Kapel Liget bisættes, i denne Henseende intet have at fordrø.

8.) Begieres det at maatte opsætte Epitaphier i Kirken over Afdøde, som paa Kirkegaarden ere begravne, da kan saadant tillades, dog efter Kirkens Leilighed, og mod en Kiendelse til sammes Kasse.

9.) Endelig skal vedkommende Foresatte

drage Omsorg for, at enhver Kiøbsted-Kirke, som ikke har Kirkegaard udenfor Byen, i det seeneste inden 2 Aar erholder en beqvem Plads til samme, af saadan Størrelse, som efter Menighedens Folkemængde er tilstrækkelig, hvilken Kirkegaard, naar den til dette Brug er indrettet, bør, ved en passende Tale af Sognepræsten, dertil høitideligen indvies.

Cancellie-Plakat af 5. Januar 1811 ang. hvorledes der skal forholdes
med Texter til Kirkemusik og med Liigvers*)

- 1.) Ingen Kirkemusik maae for Fremtiden opføres, forinden Texterne dertil af vedkommende Sognepræst ere approberede; og
- 2.) Psalmer ved Jordefærd skal i Almindelighed vælges af de autoriserede Psalmebøger; dog maae andre i saadan Anledning digtede Vers ogsaa bruges, naar samme af vedkommende Sognepræst i Forveien ere bedømte og approberede.

*) Ophæves ved lovudkastets § 19, stk. 2.

Uddrag af Lov nr. 2 af 2. Januar 1871 om Ligsyn*)

§ 1. Forinden Ligsyn har fundet Sted og Dødsattest er udstedt efter de i denne Lov givne Regler, maa intet Lig jordes, eiheller maa Kisten lukkes over Liget eller Liget føres bort en længere Vei, og har Døden været pludselig (uden foregaaende Dødskamp), maa Liget ikke, forinden ovennævnte Betingelser ere fyldestgjorte, hensættes paa afsides Sted uden stadigt Tilsyn, eiheller anbringes i et Lokale, hvor det ikke er tilstrækkelig beskyttet imod Kulde.

Stk. 2. Liget af den, som er død i sin Seng, maa ikke tages ud af Sengen, inden idetmindste 6 Timer ere forløbne efter Døden.

§ 6. Opstaar der ved Ligsynet Formodning om, at Dødsarsagen fortjener Justitsvæsenets Opmærksomhed, skal Lægen, Ligsynsmændene eller Jordemoderen uopholdelig gjøre Indberetning herom til Politimesteren, og Dødsattesten maa da ikke udstedes, førend denne har tilkjendegivet, at der fra hans Side intet er til Hinder derfor.

Stk. 2. Ved Selvmord eller anden uden foregaaende Sygdom indtræffende pludselig Død skal altid en Læge hurtigst muligt tilkaldes og Ligsyn af ham foretages.

Uddrag af Lov Nr. 46 af 4. Maj 1875 om Forandring i Lov om Ligsyn af 2. Januar 1871*)

§ 2. I Stedet for § 6, Stk. 2, i Lov om Ligsyn af 2. Januar 1871 træder følgende Bestemmelse: I Tilfælde af Selvmord, saavel som naar Lig opdrive, Personer eller Fostere findes døde, eller naar Mennesker ere omkomne ved ulykkelig Hændelse, saa og hvor ellers Undersøgelse fra det Offentliges Side er indledet i Anledning af et indtruffet Dødsfald, maa Liget ikke jordes, førend det er undersøgt af Politimesteren i Forening med en af ham tilkaldt Læge, ordentligvis

den stedlige Embedslæge, og førend den af Lægen udstedte Dødsattest er forsynet med Paategning af Politimesteren om, at der for det Offentliges Vedkommende intet er til Hinder for Begravelsen.

Stk. 2. I andre Tilfælde af pludselig Død skal altid Ligsynet foretages af en Læge, der bliver at tilkalde snarest muligt af den, hvem det paahviler at lade Ligsyn afholde over den Afdøde.

*) Bestemmelserne berøres ikke af lovudkastet. Forslag til ny ligsynslov indeholdes i betænkning nr. 537/1969 om revision af ligsynsloven.

Uddrag af Lov Nr. 155 af 30. Nov. 1874 om Skifte af Dødsbo og Fællesbo*)

1. Afsnit. Om Dødsfaldets Anmeldelse og om de almindelige Betingelser for Skifterettens Overtagelse af Dødsboers Behandling.

I.

§ 1. Naar Nogen afgaar ved Døden, skal derom uopholdelig gjøres Anmeldelse til Stedets Skifteret, som paa Forlangende og uden Betaling meddeler Attest om Anmeldelsen. Ligets Begravelse maa ikke finde Sted, forinden saadan Attest er forevist. - Anmeldelsespligten paahviler den Afdødes Ægtefælle, hvor saadan gives og er nærværende; i andet

Fald de tilstedeværende myndige Arvinger og, hvor saadanne ikke findes, den, hos hvem den Afdøde har været til Huse, eller de myndige Medlemmer af samme Husstand.

§ 2. Forsømmelse af den i foregaaende Paragraf foreskrevne Anmeldelse belægges under en offentlig Politisag med en Bøde til Statskassen af 20-300 Kroner. Samme Straf paalægges den Præst, som foretager Jordspaakastelse eller anden Begravelsesceremoni, uden forud at have ladet sig forevise Skifterettens Attest.

*) Bestemmelsen i skiftelovens § 2, 2. pkt., ophæves ved lovudkastets § 19, stk. 2.

Lov Nr. 58 af 1. April 1892 om Ligbrænding*)

§ 1. Ligbrænding er paa nedennævnte Betingelser tilladt i dertil indrettede, af Justitsministeren godkendte Anstalter (Krematorier).

§ 2. Enhver Mand eller Kvinde, der har opnaaet 18 Aars Alderen og er ved sin Fornufts fulde Brug, kan ved en i Testaments Form affattet, paa ustemplet Papir skreven Tilkendegivelse bestemme, at hans eller hendes Lig skal brændes i Stedet for at jordfæstes. Iværksættelsen af saadan Bestemmelse er dog, for saa vidt Omkostningerne ved Ligbrænding maatte overstige, hvad der maatte medgaa til en tarvelig og sømmelig Begravelse, betinget af, at det kan ske uden Skade for nogen, som har Krav paa den afdødes Bo.

§ 3. Forinden Ligbrænding iværksættes, skal Dødsattest være udstedt af Embedslægen (i København af vedkommende Kommunelæge) paa det Sted, hvor Døden er indtraadt, og desuden skal der foreligge Erklæring fra samme Læge saa vel som fra den Læge, der maatte have tilset den afdøde, om, at der ikke efter deres Skøn er

nogen Grund til Mistanke om, at Døden er forarsaget ved en Forbrydelse. Dødsattesten forevises derefter samme Steds Politi, der, saafremt ingen yderligere Undersøgelse angaaende Dødsfaldet skal finde Sted, og naar det for Politiet er oplyst, at Anmeldelse om Dødsfaldet til Skifteretten og til Ministerialbogen paa det Sted, hvor den afdøde boede, er sket, meddeler skriftlig Attest om, at der fra dets Side ikke er noget til Hinder for Ligbrændingen.

§ 4. Naar Ligbrænding har fundet Sted, skal Asken enten begravnes paa Kirkegaarden eller hensættes i særlig dertil indrettede, af Justitsministeren godkendte Rum (Kapellet, Kolumbarier).

§ 5. Det kan ikke paalægges nogen af Folkekirkens gejstlige at forrette Jordpaa-kastelse eller foretage anden kirkelig Handling, hvor Ligbrænding finder Sted.

§ 6. Nærmere Forskrifter om Udførelsen af Ligbrænding gives af Justitsministeren i et Regulativ, der tillige kan fastsætte Straf af Bøder for Overtrædelser af samme.

*) Den første ligbrændingslov. Nugældende ligbrændingslov, se bilag 19.

Lov Nr. 19 af 13. Februar 1903 indeholdende nogle Bestemmelser
vedrørende Jordfæstelse*)

§ 1. Enhver til Folkekirken hørende Mand eller Kvinde, der har opnaaet 14 Aars Alderen og er ved sin Fornufts fulde Brug, kan ved en i Testamentsform affattet, paa ustemplet Papir skreven Tilkendegivelse bestemme, at hans eller hendes Lig skal jordfæstes uden Medvirkning af Folkekirkens gejstlige. For de Personers Vedkommende, der ere i Alderen mellem 14 og 18 Aar, skal Bestemmelsen dog for at blive gyldig tiltrædes af Forældre eller Værger.

For Personer under 14 Aar kan saadan Bestemmelse træffes af paagældendes Forældre eller Værger.

§ 2. Forinden vedkommende Kirkegaardsbestyrelse - eller, hvor ingen særlig Kirkegaardsbestyrelse findes, Kirkeværgen, Kirke-tiendeejeren eller dennes Repræsentant - meddeler Tilladelse til, at Jordfæstelsen iværksættes, skal der forelægges for den skriftlig Attest fra Politiet (paa Landet Sognefogden) om, at der fra dets Side ikke er noget til Hinder for Jordfæstelsen. Politiet udsteder saadan Attest, naar behørig Dødsattest er det forevist, naar det endvidere ved

Fremlæggelse af de fornødne Bevisligheder er oplyst for det, at behørig Anmeldelse om Dødsfaldet til Skifteretten og Ministerialbogen er sket, og at det for vedkommende Præst er godtgjort, at Betingelserne efter § 1 for Jordfæstelse uden Medvirkning af Folkekirkens gejstlige ere til Stede, samt naar Politiet derhos ikke finder Anledning til at foretage yderligere Undersøgelse angaaende Dødsfaldet.

§ 3. Ved disse Jordfæstelser foretages ikke Jordpaakastelse, men det er tilladt, at der bedes et Fadervor ved Graven, hvorhos der af Følget kan afsynges Salmer af de til enhver Tid til Brug i Folkekirken autoriserede Salmebøger.

Ansvarer for, at alt foregaar sømmeligt og med Orden, paahviler den, der har bestilt Jordfæstelsen hos Kirkegaardsbestyrelsen.

§ 4. Forbudet i Kirkeritualet af 25. Juli 1685 Kapitel IX, 2det Punktum, imod at Lig i Købstæderne begravnes om Søndage og andre hellige Dage, ophæves, dog at de ordinære Tjenester fremdeles ikke herved maa opholdes eller hindres.

Lov Nr. 100 af 19. April 1907 om forskellige Forhold
vedrørende Begravelser*)

§ 1. Ved Begravelser paa Folkekirken Kirkegaarde, ved hvilke Folkekirken Præster medvirke, skal Jordspaaastelse foretages overensstemmende med Folkekirken Ritual. Præsten er ikke pligtig at holde Ligtale, ej heller berettiget hertil imod de nærmestes Ønsker. Ønske disse, at en bestemt af de i Sognet ansatte faste Præster eller en uden-sogns Præst skal forrette Begravelsen, skal dette tilstedes, naar der ikke derved fragaar den til at forrette Begravelsen berettigede Præst noget af hans lovlige Indtægt.

Efter Begæring af den, som har bestilt Begravelsen, kan den fungerende Præst til-lade Lægmænd at tale i Kirken eller i Be-gravelseskapellet eller ved Graven, naar saad-an Begæring er fremkommen, forinden Handlingen begynder.

§ 2. Folkekirken Medlemmer kunne begraves paa Folkekirken Kirkegaarde og fra dens Begravelseskapeller uden Medvirkning af Folkekirken Præster (borgerlig Begravelse), naar den afdøde ved en i Testaments-form affattet Erklæring, der kan skrives paa ustemplet Papir, har truffet Bestemmelse herom.

For at Erklæringen om at ville begraves borgerlig kan tages til Følge, udkræves, at den paagældende, da han afgav Erklæringen, var fyldt 15 Aar og ved sin Fornufts fulde Brug. Naar saadan Erklæring afgives af Personer i Alderen mellem 15 og 18 Aar, maa desuden Forældres eller Værgers Samtykke foreligge. For Personers Vedkommende, som ikke ere fyldte 15 Aar, er det tilstrækkeligt, at Forældre eller Værger begæ- rer borgerlig Begravelse, naar de bestille Be-gravelsen.

§ 3. Ved borgerlige Begravelser tillades paa Begæring af den, som bestiller Begravelsen,

Tale og Sang, Medbringelse af Faner og anden Højtidelighed, dog at intet maa fore- tages, som strider imod den Sømmelighed og Orden, der bør iagttages paa Kirkegaarde, og imod det Hensyn, der skyldes Folkekir- ken. Ved disse Begravelser foretages ikke Jordspaaastelse. Ingen Tale maa holdes el- ler Sang afsynges imod de nærmestes Ønske.

Ansvar for, at alt foregaar sømmeligt og med Orden, paahviler den, der har be- stilt Begravelsen hos Kirkegaardsbestyrelsen.

§ 4. Aftale om borgerlig Begravelse træffes i København og andetsteds, hvor der findes et eget Begravelsesvæsen, med dettes Bestyrelse og ellers med vedkommende Sognepræst, hvilke have at paase, at de Bevisligheder, der maa forelægges, forinden Begravelse kan iværksættes, foreligge, og at saadan Begravelse ikke finder Sted samtidig med en anden Begravelse paa samme Kirkegaard, samt at den ikke ansættes til en Tid og under Om- stændigheder, hvorved den kan virke forstyr- rende paa Gudstjenestes Afholdelse eller kir- kelige Handlingers Foretagelse i Sognekirken.

§ 5. Ved Begravelser paa Folkekirken Kir- kegaarde af Personer, der staa udenfor Folke- kirken, finde de ovenfor under §§ 3-4 om borgerlige Begravelser indeholdte Bestemmel- ser tilsvarende Anvendelse.

Medlemmer af et anerkendt Trossamfund eller et her i Landet bestaaende kristent Tros- samfund, der ikke har Statens Anerkendelse, kunne ogsaa faa Begravelse forrettet paa Fol- kekirken Kirkegaarde eller fra dens Kapeller af Samfundets Præster. Saafremt det ønskes, at der ved disse Begravelser skal kunne fore- tages andet, end hvad der i Henhold til Be- stemmelsen i § 3 er tilladt ved borgerlige Begravelser, eller at andet Ritual end Folke- kirken Ritual for Jordspaaastelse skal kun-

*) Ophæves ved lovudkastets § 19, stk. 2.

ne benyttes, kan dette tilstedes, naar Handlingen foregaar efter et af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet godkendt Begravelsesritual, der dog intet maa indeholde, som strider imod det Hensyn, der skyldes Folkekirken, ligesom der heller ikke i samme maa være foreskrevet Ceremonier der tilsigte at give Begravelsesstedet en ny Indvielse. De nærmere Regler for Godkendelsen af disse Ritualer fastsættes ved kongelig Anordning.

§ 6. Paa Andragende fra en Kommunalbestyrelse kan der af Ministeriet meddeles Tilladelse til, at der i en Kommune paa dennes Bekostning anlægges kommunale Begravelsespladser med lige Adgang for alle Kommunens Beboere til at blive begravede paa samme og for alle Trossamfunds Præster til at forrette Begravelser der med Benyttelse af deres Trossamfunds Ritual.

Paa saadanne Begravelsespladser skal der af Kommunen opføres mindst eet Begravelseskapel, der paa lige Vilkaar skal kunne overlades til Brug ved alle Begravelser, som foregaa paa Kommunens Begravelsesplads, ligesom det ogsaa skal staa ethvert Trossamfund aabent paa sin Bekostning at opføre egne Kapeller paa denne.

Trossamfund udenfor Folkekirken kunne, naar de ønske det, anlægge egne Kirkegaarde eller Begravelsespladser med Iagttagelse af de for Kirkegaardes Anlæg m. v. til enhver Tid foreskrevne Regler.

Ved en af Ministeriet for Kirke- og Under-

visningsvæsenet stadfæstet Overenskomst mellem Bestyrelsen for et saadant Trossamfund udenfor Folkekirken og vedkommende Kirkegaardsbestyrelse kan ogsaa, hvor Forholdene tilstede det, en Del af en folkekirkelig Kirkegaard overlades Trossamfundet til særskilt Brug, mod at der herfor ydes en billig Erstatning til vedkommende Kirke eller Begravelsesvæsen.

§ 7. Forsaavidt det er almindelig Skik paa det paagældende Sted, at Kirkens eller Begravelseskapellets Klokker ringe ved Begravelser, skal Begæring herom tages til Følge paa Stedets sædvanlige Vilkaar.

§ 8. Med Hensyn til Dagene og Tiderne, paa hvilke Begravelser kunne foregaa paa Folkekirkens Kirkegaarde, kunne de fornødne Regler gives ved kongelig Anordning, dog at der fremdeles saavel i Købstæderne som paa Landet skal være Adgang til at faa Begravelser forrettede paa Søn- og Helligdage med Undtagelse af første Juledag, første Paaskedag og første Pinsedag.

§ 9. Lov indeholdende nogle Bestemmelser vedrørende Jordfæstelse af 13de Februar 1903 ophæves.

§ 10. Regeringen bemyndiges til ved kongelig Anordning at sætte denne Lov i Kraft paa Færøerne med de Lempelser, som ifølge disse Øers særlige Forhold maatte findes hensigtsmæssige.

Kgl. Anordning Nr. 61 af 16. Marts 1910 ang. Adgang for Folkekirkens
Præster til at yde deres Medvirkning ved Ligfærd,
hvor Ligbrænding finder Sted*)

Vi Frederik den Ottende, af Guds Naade Konge til Danmark, etc. etc. Gøre vitterligt: at Vi i Henhold til Lov om Ligbrænding af 1ste April 1892 § 5 herved ville have anordnet følgende Regler om Adgang for Præster i Folkekirken, som maatte være villige dertil, til at yde deres Medvirkning ved Ligfærd, hvor Ligbrænding finder Sted:

§ 1. Folkekirkens Præster kunne, naar de ere villige dertil, medvirke ved Ligfærd, hvor Ligbrænding skal finde Sted, efter de samme Regler, som gælde for folkekirkelige Begravelser i Almindelighed, under Iagttagelse af nedenstaaende Bestemmelser.

§ 2. Jordpaakastelsen skal altid foregaa inden Kistens Henførelse til Brændingsrummet. Foregaaer Højtideligheden i Kirken eller i et af Folkekirkens Kapeller, kan Klokkeringning finde Sted efter de almindelige Regler.

§ 3. Saafremt Handlingen ønskes foretaget i et ved et Krematorium hertil indrettet Lokale, maa Folkekirkens Præster medvirke ved samme, naar Lokalets Indretning og Udstyrelse er godkendt af Stedets Provst. Loka-

let maa ikke tillige benyttes som Kolumbarium.

Kistens Henførelse fra Lokalet til Brændingsrummet maa ikke finde Sted som et Led i Handlingen.

§ 4. Askeurnens Nedsættelse i Gravsted sker uden kirkelig Ceremoni; men umiddelbart efter Nedsættelsen kan der i Kirke eller Kapel finde en Højtidelighed Sted med Salmesang, Tale, Bøn og Velsignelse og med Adgang til Klokkernes Ringning efter de almindelige Regler.

Naar Asken af et Lig, der er brændt i Udlandet, føres hertil for at jordfæstes, kan Biskoppen, naar Omstændighederne tale derfor, tillade kirkelige Ceremonier ved Askeurnens Nedsættelse i Gravstedet.

§ 5. Kongelig Resolution af 31te Januar 1894, jfr. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenets Bekendtgørelse af 5te Februar s. A., om Tilladelse for Præster i Folkekirken, som dertil maatte være villige, til paa visse nærmere Betingelser at yde deres Medvirkning ved Ligfærd, hvor Ligbrænding finder Sted, ophæves.

Hvorefter alle vedkommende sig have at rette.

*) Ophæves ved lovudkastets § 19, stk. 2.

Kgl. Anordning Nr. 75 af 26. Marts 1910 ang. Godkendelse af de fra Folkekirken afvigende Trossamfunds Begravelsesritualer*)

Vi Frederik den Ottende, at Guds Naade Konge til Danmark etc. etc. Gøre vitterligt: Da det i Lov om forskellige Forhold vedrørende Begravelser af 19de April 1907 § 5 er bestemt, at Medlemmer af et anerkendt Trossamfund eller et her i Landet bestaaende Trossamfund, der ikke har Statens Anerkendelse, kunne faa Begravelser forrettet paa Folkekirken Kirkegaarde eller fra dens Kapeller af Samfundets Præster, og at det herved kan tilstedes, at et andet Ritual end Folkekirken Ritual for Jordspaaastelse benyttes, naar Handlingen foregaar efter et af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet godkendt Begravelsesritual, samt at de nærmere Regler for Godkendelsen af disse Ritualer ville være at fastsætte ved kongelig Anordning, saa ville Vi herom allernaadigst have anordnet følgende:

§ 1. Et Begravelsesritual for et fra Folkekirken afvigende Trossamfund til Brug ved Begravelser paa Folkekirken Kirkegaarde skal i Henhold til Lov om forskellige Forhold vedrørende Begravelser af 19de April 1907 § 5 indeholde de faste Bønner, Formularer og Ceremonier, som skulle finde Anvendelse ved vedkommende Trossamfunds Begravelser paa Folkekirken Kirkegaarde.

I Rituallet maa intet indeholdes, som strider imod det Hensyn, som skyldes Folkekirken, ligesom der heller ikke i samme maa være foreskrevet Ceremonier, der tilsigte at give Begravelsesstedet en ny eller særlig Indvielse.

Bestemmelser om Processioner med særlige Ceremonier eller Optog, som vilde kunne forstyrre Kirkegaardens Fred eller antages at ville vække almindelig Forargelse, kunne ikke tilstedes.

Forandringer i et approberet Begravelses-

ritual maa ikke finde Sted uden efter forud indhentet Tilladelse fra Ministeriet.

§ 2. Hvad Tiden for de i denne Anordning omhandlede Begravelses Afholdelse angaar, blive de for Folkekirken gældende Regler at følge. Medens Aftale om Tiden for Københavns Vedkommende kan træffes med Københavns Begravelseskontor, bliver der udenfor København herom at træffe Aftale med vedkommende Sognepræst, der navnlig paa Landet vil have at paase, at en saadan Begravelse ikke finder Sted samtidig med en anden Begravelse paa samme Kirkegaard, samt at den ikke ansættes til en Tid og under Omstændigheder, hvorved den kan virke forstyrrende paa Gudstjenestes Afholdelse eller kirkelige Handlingers Foretagelse i Sognekirken.

§ 3. Naar Tiden for disse Begravelses Afholdelse saaledes træffes med vedkommende Sognepræst eller med Begravelseskontoret, skal det samtidig opgives, hvilken af de af Trossamfundets Præster, som have erholdt allerhøjeste Anerkendelse, der har Ansvar for Handlingens Udførelse. Ligeledes skal der paa Forlangende af vedkommende Sognepræst eller af Begravelseskontoret til samme afleveres et trykt Eksemplar af Rituallet, forsynet med en af den ansvarlige, anerkendte Præst underskreven Paategning om, at det er overensstemmende med det af Ministeriet godkendte Ritual.

§ 4. For saa vidt en Præst ved et Trossamfund, hvis Begravelsesritual er approberet af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, gør sig skyldig i Misbrug af de ham herved hjemlede Beføjelser, kan Ministeriet

forbyde ham fremtidig at fungere ved Begravelse paa Folkekirkens Kirkegaarde, eller der kan, naar paagældende er Præst ved et anerkendt Trossamfund, af Ministeriet træffes Foranstaltninger til, at den ham af Staten meddelte Anerkendelse som Præst ved samme tilbagetages, ligesom ogsaa under særlige Omstændigheder og navnlig i Tilfælde af gentagne Overtrædelser fra samme Trossamfunds Præsters Side den med-

delte Approbation paa Begravelsesritualet kan tilbagetages.

§ 5. De i Henhold til Anordning af 22de Januar 1897 § 3 af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet meddelte Stadfæstelser af Begravelsesritualer for Trossamfund udenfor Folkekirken forblive i Kraft.

Hvorefter alle vedkommende sig have at rette.

Kirke- og Undervisningsministeriets Cirkulære Nr. 264 af 17. Oktober 1911
ang. Adgangen til ved Begravelser paa Folkekirkens Kirkegaarde m. m.
at medtage Faner*)

Af Sager, der i den senere Tid have foreligget for Ministeriet, fremgaar det, at Afgørelsen af Spørgsmaalet om Adgang til ved Begravelser paa Folkekirkens Kirkegaarde eller fra dens Kirker og Kapeller at medtage Faner undertiden har givet Anledning til Misstemning i saadanne Tilfælde, hvor Afgørelsen ikke træffes i Medfør af et i Henhold til Lov om Brugen af Kirkerne af 15de Maj 1903 § 13, fastsat Regulativ, og hvor derfor Afgørelsen efter Lovgivningen, jfr. den citerede Lovs §§ 11 og 12 og Ministeriets Cirkulære af 27de August 1891, tilkommer den fungerende Præst.

Idet Ministeriet maa anse det for meget ønskeligt, at Uoverensstemmelser i denne Anledning saavidt muligt søges undgaaede, skal man tjenstlig anmode Deres Højærværdighed om at ville tilkendegive Præsterne i det Dem betroede Stift, at Ministeriet ikke kan anse det for stemmende med den Udvikling, der i Nutiden er foregaaet paa dette Omraade, derfor heller ikke med Hensynet til Kirkens Tarv, at Præsterne modsætte sig Medtagelse af Faner - f. Eks. Vaabenbrødrenes, Forsvarsbrødrenes, Fagforeningernes

eller andre Foreningers Faner - ved Begravelser, med mindre den paagældende Fane enten ved sit Udseende eller ved det, den symboliserer, er egnet til at forarge eller forstyrre Deltagerne i den kirkelige Handling, eller særlige Forhold, navnlig Pladsmangel, i vedkommende Kirke eller Kapel hindrer Fanens Indførelse i samme. I øvrigt ville Præsterne vedblivende kunne kræve, at Tilladelsen til Faners Medtagelse søges hos dem i betimelig Tid forinden Begravelsens Foretagelse, senest Dagen forud.

Med Hensyn til Adgangen til Kirkens eller Kapellets Udsmykning eller til at bruge anden Musik end Orgelspil i Kirken (Kapellet) eller paa Kirkegaarden gælde tilsvarende Regler som for Faners Medtagelse.

Det vil derhos være særdeles ønskeligt, at der i Tilfælde, hvor der findes flere Præster i et Sogn eller en Købstad, træffes Aftale mellem disse om ensartet Optræden i de omhandlede Forhold, og at den saaledes trufne Aftale - der, om det ønskes, i Analogi med Lov 15de Maj 1903 § 13 vil kunne forelægges Kirkens Overtilsyn til Stadfæstelse - bringes til Menighedens Kundskab.

*) Se lovudkastets § 11 og udkastet til cirkulære om begravelse og ligbrænding side 57.

Kirke- og Undervisningsministeriets Cirkulære Nr. 81 af 15. Maj 1914
ang. Regler for Indretning og Benyttelse af Gravkamre paa Kirkegaarde*)

Efter forudgaaende Forhandling med Sundhedsstyrelsen og Bestyrelseskommissionen for Københavns Begravelsesvæsen fastsætter Ministeriet herved følgende Regler for Indretning og Benyttelse af Gravkamre paa Kirkegaarde:

A. *Underjordiske, ikke tilgængelige Gravkamre paa Kirkegaarde* kan, for saa vidt det ikke er i Strid med den stedlige Sundhedsvedtægt eller andre gældende Bestemmelser, indrettes og benyttes til Bisættelse af Lig paa følgende Vilkaar:

1) Grundvandstandsspejlet maa ligge saa dybt eller skal sænkes saa dybt, at Grundvandet aldrig kan naa op til Gravkamrets Bund.

2) Gravkamret skal opadtil være fuldstændig tæt, medens dets Vægge nær Kamrets Bund skal være utætte (f. Eks. satte af Sten uden Mørtel) eller forsynede med snævre Aabninger, hvorigennem Vædsker og Luftarter kan trænge ud. Gulvet skal have svagt Fald fra Midten hen mod Kamrets Sidevægge. For saa vidt der paa Kirkegaarden findes en tilstrækkelig dybt liggende Kloak, skal der endvidere fra Gravkamrets Bund tilvejebringes betryggende Afløb til Kloakledningen, og i saa Fald skal Gravkamrets Vægge overalt være fuldstændig tætte.

3) Kisterne i Gravkamret maa ikke hensesættes i mere end et enkelt Lag, og Gravkamrets Dybde og Rumfang fastsættes i Forhold til det højeste Antal Kister, som det opgives, at Kamret skal kunne rumme, og der maa ikke senere nedsættes noget større Antal.

4) Ligene skal forinden Nedsættelsen anbringes i hermetisk tillukkede Metalkister, om hvis forsvarlige Tillodning der skal foreligge Attest fra Embedslægen.

5) Nedsættelse af Lig af Personer, der er døde af smitsomme Sygdomme, er kun tilladt paa de af vedkommende Epidemikkommission (Sundhedskommissionen) i hvert Tilfælde foreskrevne Betingelser og Bestemmelserne i Regulativ om Behandling af Lig af 16. Juli 1906 maa i enhver Henseende overholdes.

6) Sundhedskommissionen og Kirkebestyrelsen har til enhver Tid Ret til at lade Kamret udfylde med Jord, hvis de nedsatte Lig volder sanitære Ulemper eller Gravkamrets Dække ikke holdes i forskriftsmæssig Tilstand.

7) Ved eventuel Aabning af Gravkamret skal der udvises den største Forsigtighed - navnlig bør Kamret omhyggelig udluftes, forinden det betrædes af Mennesker — og Kamret skal snarest muligt atter tillukkes og tætnes.

B. *Helt eller delvis overjordiske, udefra tilgængelige Gravkamre paa Kirkegaarde* kan, ligeledes for saa vidt det ikke er i Strid med den stedlige Sundhedsvedtægt eller andre gældende Bestemmelser, indrettes og benyttes til Bisættelse af Lig paa følgende Vilkaar:

1) Gravkamret skal opføres af forsvarligt, tæt Materiale (Murværk el. lign.) og skal være isoleret mod Fugtighed fra Jordbunden; det skal være forsynet med hensigtsmæssige Ventilationsaabninger, medens Murene iøvrigt ikke maa være gennembrudte — f. Eks. ikke have Vinduer — og Døren skal være tæt og tætsluttende og holdes aflaaet.

2) Gravkamrets Højde og Rumfang fastsættes i Forhold til det højeste Antal Kister, som det opgives, at Kamret skal kunne rumme, og der maa ikke senere anbringes noget større Antal.

3) Ligene skal forinden Hensættelsen være

*) Opretholdes. Se betænkningen side 12 og bilag 21.

balsamerede paa en efter den stedlige Embedslæges Skøn betryggende Maade og anbragt i hermetisk, tillukkede Metalkister, om hvis Tæthed og forsvarlige Tillodning der skal foreligge Attest fra Embedslægen.

4) Hensættelse af Lig af Personer, der er døde af smitsom Sygdom, er kun tilladt paa de af vedkommende Epidemikommission (Sundhedskommission) i hvert Tilfælde foreskrevne Betingelser, og Bestemmelserne i

Regulativ for Behandling af Lig af 16. Juli 1906 maa i enhver Henseende overholdes.

5) Sundhedskommissionen og Kirkebestyrelsen har til enhver Tid Ret til at lade Kisterne nedgrave, hvis deres Henstand medfører sanitære Ulemper, eller hvis Gravkamret ikke holdes i forskriftsmæssig Stand.

Foranstaaende Bestemmelser gælder ikke for Indretningen af underjordiske og overjordiske Kolumbarier.

Uddrag af Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker
og Kirkegaarde m. v., jfr. Lovbekendtgørelse Nr. 455 af
23. September 1947 med senere Ændringer*)

§ 8. Stk. 1. Hvor Omstændighederne taler derfor, kan det paa Menighedsraadets Børgning forlanges, at Gravkapeller, som er aabne ind til Kirkerummet, afsondres fra Kirken, eller at Kisterne bortflyttes fra Kapellet og nedsættes paa Kirkegaarden, i sidste Tilfælde dog kun for saa vidt ingens lovlige Ret krænktes, i hvilken Henseende de vedkommende, saafremt de ikke kendes, saaledes at der kan gives dem direkte Meddelelse, gennem Statstidende opfordres med 22 Ugers Varsel til at anmelde og godtgøre deres Krav.

Stk. 2. Findes der herefter ingen, som er pligtig eller villig til at vedligeholde et saadant Kapel og de i dette værende Kister overensstemmende med Synets Fordringer, kan det af Ministeriet tillades, at Kirken overtager Vedligeholdelsen. I modsat Fald skal Kisterne nedsænkes paa Kirkegaarden og Kapellet overlades til andet Brug efter Ministeriets Bestemmelse.

Stk. 3. De ovenanførte Regler gælder ogsaa med Hensyn til Fjernelse af Kister, som findes i Koret eller andetsteds i Kirken, herunder Gravkældre under Kirkerummet.

§ 24. Stk. 3. Såfremt Ligrester opgraves, skal de nedgraves samlet og sømmeligt i samme Gravsted eller andetsteds paa samme eller paa anden Kirkegaard.

§ 25. Stk. 1. Hvor Menighedsraadet gør Indstilling derom, kan det i Vedtægten for selvejende Kirker bestemmes, at der fremtidig skal erlægges Betaling for Erhvervelse af Gravpladser paa Kirkegaarden, dog at der altid skal være Adgang for ubemidlede til at faa en sømmelig Gravplads udlagt uden Vederlag. Disse Gravpladser maa ikke henlægges til en særlig Afdeling paa Kirkegaarden.

Stk. 5. Personer, som ikke tilhører Folkekirken, har Ret til at erholde Begravelses-

plads udlagt paa Folkekirkens Kirkegaarde i de Sogne, hvor de bor, for saa vidt der ikke i Sognet findes nogen kommunal Kirkegaard eller Kirkegaard for det Trossamfund, som de tilhører. Den Betaling, der herfor skal ydes, fastsættes i Vedtægten under Hensyntagen til, at saadanne Personer ikke deltager i Udgifterne til Kirkegaardens Vedligeholdelse og Drift.

§ 27. Stk. 1. Ønsker Menighedsraadet Ligkapel, Krematorium, Lighus, Redskabshus, Nødtørftshus eller anden saadan Bygning opført paa Kirkegaarden eller andetsteds paa Kirkens Grund, være sig paa Kommunalbestyrelsens eller Kirkens Bekostning eller ved Midler, tilvejebragt ad privat Vej, og en passende Plads hertil findes, kan Ministeriet meddele Tilladelse dertil, naar Andragende herom indsendes, bilagt Tegning og Beskrivelse samt et Kort eller Rids, visende Bygningens Beliggenhed i Forhold til Omgivelserne. Den fremtidige Vedligeholdelse af vedkommende Bygning paahviler da Kirken, for saa vidt Udgiften hertil ikke udredes paa anden Maade. Til Opførelse af Krematorium paa en Kirkegaard, der hører til en Kirke, der ikke er i Selveje, udkræves tillige vedkommende Kirkeeejers Samtykke. Lighuset skal være af Grundmur med ildfast Tag, Sten- eller Betongulv samt saaledes indrettet, at Afskylning af Gulvet og tilstrækkelig Lufftfornyelse kan finde Sted.

§ 28. Stk. 3. Den til Kirkegaardens Udvidelse eller Anlæg af nye Kirkegaarde eller Hjælpekirkegaarde, herunder ogsaa Anlæg af Kirkegaarde for Valgmenigheder med egen Kirke, fornødne Jord, tillige med de nødvendige Arealer til Holdeplads, Adgangsveje m. v., kan erholdes udlagt ved Ekspropriation efter de i Forordning af 23. April 1845 givne Regler.

*) Bestemmelserne berøres ikke af lovudkastet. Ang. udvalgets forslag om overførelse af ligbrændingslovens § 2, stk. 1, nr. 6 (bilag 19) til § 24, stk. 3, i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v., se betænkningen side 32.

Uddrag af lov nr. 284 af 30. juni 1922 om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m., jfr. lovbekendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961 med senere ændringer*)

§ 12. Når en sognepræst, en residerende kapellan, en andenpræst eller en distriktspræst for et udskilt sognedistrikt ønsker adgang for en præst ved en evangelisk-luthersk frimenighed her i riget til at holde gudstjeneste og til i forbindelse hermed at udføre dåb og forrette altergang i kirkerne i hans pastorat, kan biskoppen meddele tilladelse hertil, såfremt han efter de fra frimenighedens præst modtagne oplysninger om frimenighedens lære og ritus såvel som efter sit kendskab til frimenighedens forhold til folkekirken i det hele ikke skønner, at der er grund til at nægte den. Tilladelsen kan når som helst tilbagetages af biskoppen. Biskoppens afgørelse kan indankes for kirkeministeren.

Stk. 2. Når sådan tilladelse af biskoppen er meddelt en præst ved en evangelisk-luthersk frimenighed, har denne ret til at forrette begravelse for medlemmer af folkekirken, ligesom begravelse af medlemmer af frimenigheden kan ske fra sognekirken eller sognedistriktskirken på det sted, hvor jordfæstelsen skal foregå. I alle tilfælde, hvor frimenighedspræst skal forrette en begravelse, skal de bevisligheder, der udkræves, forinden en jordfæstelse kan ske, forud for

begravelsen forelægges for sognepræsten eller sognedistriktspræsten på stedet.

§ 23. Ved de i kirken forefaldende gudstjenester og kirkelige handlinger m. v. påhviler ansvaret for, at alt foregår sømmeligt og med orden, når stedets præst ikke selv er til stede og leder handlingen, den præst, til hvem kirken er blevet overladt. Ved kirkelige møder i kirken kan den præst, der har ansvaret, forlange, at ingen må tage ordet, som ikke før mødets afholdelse har fået samtykke dertil.

Stk. 2. Den, hvem ansvaret påhviler, skal tillige påse og selv bidrage til, at kirkebygningen og dens tilbehør behandles med omhu og forsigtighed.

§ 25. Med biskoppens tilladelse kan menighedsrådet overlade kirken til medlemmer af kristne trossamfund uden for folkekirken til afholdelse af gudstjeneste og – såfremt begravelseskapel ikke findes – til foretagelse af begravelse.

Stk. 2. Bestemmelse om den betaling, der skal ydes for brugen af kirken, fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet.

*) Bestemmelserne berøres ikke af lovudkastet.

Uddrag af lov af 30. juni 1922 om kirkers bestyrelse m. m.,
jfr. lovbekendtgørelse nr. 318 af 26. juni 1970*)

Kap. 1. Selvejende kirker.

§ 1. Som kirker, der ejer sig selv, anses:

- a. Sognekirker, der selv ejer de til dem henlagte tiender;
- b. Sognekirker, hvis tiender er afløst i henhold til lov om adgang til at afløse tiender af 8. maj 1894;
- c. Sognekirker, hvis tiender er afløst i henhold til lov om afløsning af tienden af 15. maj 1903, når tiendeejernes forpligtelse overfor kirken er afløst, og tiendeejerne ikke i henhold til lovens § 25 har forbeholdt sig deres ejendomsret over kirken;
- d. Kirker (herunder sognekirker, distrikts- og filialkirker), til hvilke ingen tiende er henlagt, for så vidt de ikke er andres ejendomsret undergivet ifølge privatretlig adkomst;
- e. Kirker i de sønderjydske landsdele, som hidtil har stået under sognemenighederens bestyrelse.

§ 2. De i § 1 nævnte kirker står under tilsyn af provstiudvalget og under overtilsyn af stiftsøvrigheden.

Stk. 2. For København bemyndiges kirkeministeren til, hvor særlige forhold for de nuværende kirkers vedkommende gør det nødvendigt eller ønskeligt, indtil videre at lade overtilsynet forblive uforandret.

§ 3. Menighedsrådet danner kirkens bestyrelse.

§ 4. Varetagelsen af de daglige forretninger - tilsynet med kirken og kirkegården, kirkens formue og indkomster, kirkeværgens forretningsførelse samt foretagelse af mindre væsentlige arbejder ved kirke og kirkegård og anskaffelse af nødvendige genstande og

materiale til disses almindelige vedligeholdelse og drift — overdrages af menighedsrådet til et udvalg, bestående af mindst 3 af menighedsrådet inden for dette valgte medlemmer. Menighedsrådet fastsætter i en vedtægt nærmere regler for udvalgets tilsyns- og myndighedsområde.

Stk. 2. Hvor en kirkegård ejes af flere kirker i fællesskab, ansættes en kirkegårdsværge; om hans ansættelse og eventuelt om honorar samt om reglerne for bestyrelsen af kirkegården og dens midler skal de pågældende menighedsråd i fællesskab udfærdige en vedtægt, som stadfæstes af overtilsynet. På kirkegårdsværger finder bestemmelsen i § 4, stk. 3, tilsvarende anvendelse.

Stk. 3. Kirkeministeren kan tillade, at begravelsesvæsenet udskiltes fra kirkens bestyrelse. Nærmere regler om begravelsesvæsenets bestyrelse fastsættes i så fald i en af kirkeministeren godkendt vedtægt.

Kap. 3. Ikke-selvejende kirker.

§ 20. Kirker, hvis tiender eller tiendeaflysningssummer ikke ejes af kirken selv, står under tilsyn af provstiudvalget og overtilsyn af stiftsøvrigheden. For så vidt ejeren bor udenfor sognet, eller der er flere ejere, skal der altid være en befuldmægtiget i sognet, til hvem meddelelser i kirkens anliggender kan rettes. Den befuldmægtigedes navn og bopæl skal meddeles til menighedsrådet, provstiudvalget og overtilsynet. Samme regel skal gælde, hvor kirken ejes af staten eller selvejende institutioner under denne eller af kommunen. Unnlader ejeren at vælge en befuldmægtiget, udnævner overtilsynet en kirkeværge, til hvem meddelelser i kirkens anliggender kan gives på ejerens vegne.

*) Bestemmelserne berøres ikke af lovudkastet.

Stk. 2. Når flere i forening ejer tienden, hæfter samejerne, for så vidt yderligere ansvar ikke følger af lov om tiendens afløs-

ning af 15. maj 1903, § 25, solidarisk for, hvad der ikke kan fås dækning for hos den enkelte deltager.

Justitsministeriets Regulativ Nr. 202 af 1. Juni 1937 tor
Udtørslen at Ligbrænding*)

§ 1. Ligbrænding maa kun finde Sted i dertil indrettede, af Justitsministeren godkendte Krematorier.

§ 2. Det skal for Politiet i den Politikreds, i hvilken Krematoriet er beliggende, opgives, hvem der udgør dets Bestyrelse og som saadan er ansvarlig for dette Regulativs Overholdelse.

§ 3. Ved Krematoriet skal der føres en af Politimesteren (i København Politidirektøren) autoriseret Protokol, hvori under løbende Numre anføres for hvert Lig, der brændes, afdødes fulde Navn, Dødsstedet og Datum for Ligbrændingen samt Anbringelsesstedet for Asken, jfr. § 6, Stk. 2. Hvis Asken udleveres til Anbringelse udenfor Krematoriets Kolumbarium, Urnehave eller Kirkegaard, skal tillige Navnet paa den Person, til hvem Udleveringen sker, anføres i Protokollen.

§ 4. Ligbrænding maa ikke iværksættes, forinden der til Krematoriets Bestyrelse er afgivet en skriftlig Attest fra Politiet paa det Sted, hvor Dødsfaldet er sket, om, at der fra dets Side ikke er noget til Hinder for Ligbrændingen. Er Dødsfaldet sket i Udlandet, skal der, saafremt afdøde ved Dødsfaldet havde Bopæl her i Landet, foreligge en Attest af det nævnte Indhold fra Politiet paa Bopælsstedet, i modsat Fald fra Politiet paa det Sted, hvor Ligbrændingen skal iværksættes.

Udenfor København og Frederiksberg forsynes Attesten af Krematoriet med Nummer, svarende til det Nummer, hvorunder Ligbrændingen er indført i Krematoriets Protokol, og opbevares af Krematoriet.

§ 5. Det paahviler saavel Bestyrelsen som Funktionærerne at paase, at Ligets Behandling og Brænding foregaar sømmeligt.

§ 6. Umiddelbart efter, at Brændingen er

foregaaet, skal Asken omhyggeligt opsamles i dertil bestemte Beholdere af brændt Ler, Sten, Blik eller andet lige saa holdbart Materiale, som straks forsynes med Krematoriets Segl og mærkes med afdødes Navn for derefter at udleveres vedkommende til videre Behandling efter ovennævnte Lovs § 4. Saafremt Asken straks skal nedsættes paa Krematoriets Kirkegaard, kan der dog anvendes Beholdere af mindre holdbart Materiale.

Hvis Asken ønskes udleveret til Anbringelse udenfor Krematoriets Kolumbarium, Urnehave eller Kirkegaard, maa det forinden Udleveringen opgives til Krematoriet, hvor Anbringelsen skal ske. Asken maa kun anbringes paa det opgivne Sted, hvilket ved Udleveringen skal tilkendegives Modtageren, der tillige gøres bekendt med, at Nedsættelse paa en Kirkegaard kun maa ske efter Henvendelse til vedkommende Sognepræst, i København og paa Frederiksberg Begravelsesvæsenet. Asken kan dog anbringes paa et andet Sted end det opgivne, naar det ændrede Anbringelsessted forinden meddeles Krematoriet, der da lader Bemærkning herom tilføre Protokollen, jfr. § 3.

§ 7. Hvis Brændingen har fundet Sted udenfor København eller Frederiksberg, paahviler det Krematoriet at give Dødsstedets Sognepræst og, saafremt Asken er udleveret til Anbringelse paa en Kirkegaard, som ikke er beliggende i det Sogn, hvor Dødsfaldet er sket, tillige Sognepræsten paa Begravelsesstedet Underretning om Stedet og Tidspunktet for Brændingen, om Anbringelsesstedet for Asken og, naar Asken er udleveret til Anbringelse udenfor Krematoriets Kolumbarium, Urnehave eller Kirkegaard, tillige om Navnet paa den Person, til hvem Udleveringen er sket; er Dødsstedet eller Begravelsesstedet København eller Frederiksberg, gives Underretning dog ikke til Sognepræ-

sten, men til vedkommende Begravelsesvæsen. Har Brændingen fundet Sted i København eller paa Frederiksberg, paahviler der vedkommende Begravelsesvæsen en tilsvarende Pligt til at give Underretning, saafremt Dødsstedet eller Begravelsesstedet ligger udenfor Begravelsesvæsenets Omraade.

Saafremt Askeurnen skal anbringes paa en Kirkegaard udenfor København og Frederiksberg, paahviler det Sognepræsten, saa snart Anbringelsen har fundet Sted, at give Meddelelse derom til vedkommende Krematorium eller, hvis dette er beliggende i København eller paa Frederiksberg, til Begravelsesvæsenet. Skal Askeurnen anbringes paa en Kirkegaard i København eller paa Frederiksberg, paahviler der Begravelsesvæsenet en tilsvarende Pligt til at give Underretning, medmindre Krematoriet og Kirkegaarden begge ligger i samme Kommune.

§ 8. Ønskes en Askeurne overført til Udlandet, udkræves Tilladelse fra Justitsministeriet, medmindre der afgives Erklæring om,

at Urnen skal begraves paa en Kirkegaard i Udlandet eller anbringes i et udenlandsk Krematoriums Kolumbarium eller Urnehave. En saadan Erklæring kan, saafremt Urnen begæres udleveret i umiddelbar Forbindelse med Ligbrændingen, afgives af den, der har ladet Ligbrændingen ordne, og hvis Urnen ønskes udleveret senere, efter at den har været begravet paa en Kirkegaard, opstillet i en Urnehal eller lignende, kan Erklæringen afgives af den, der har Brugsretten til Gravstedet eller Urnepladsen.

§ 9. Krematoriet, dets Protokol og de i § 4 nævnte Attester skal til enhver Tid være tilgængelige for Politiets Eftersyn.

§ 10. Overtrædelser af dette Regulativ straffes med Bøder, der tilfalder Statskassen.

§ 11. Dette Regulativ træder i Kraft den 1. Juli 1937. Samtidig ophæves Justitsministeriets Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding af 25. Marts 1931.

Tillæg Nr. 174 af 11. Maj 1944 til fornævnte Regulativ*)

I Medfør af § 6 i Lov Nr. 60 af 14. Marts 1931 om Ligbrænding foretages herved følgende Ændringer i Justitsministeriets Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding Nr. 202 af 1. juni 1937:

Regulativets § 6, Stk. 1, affattes saaledes:

»Umiddelbart efter at Brændingen er foregaaet, skal Asken omhyggeligt opsamles i dertil bestemte Beholdere, som straks forsynes med Krematoriets Segl og mærkes med afdødes Navn for derefter at udleveres vedkommende til videre Behandling efter ovennævnte Lovs § 4. Saafremt Asken skal hensættes i Kolumbarium, skal Beholderen være af brændt Ler, Sten, Bronze eller andet holdbart Materiale. Saafremt Asken skal nedgraves i Jorden, kan Beholderen foruden af de nævnte Materialer bestaa af Materiale, der er opløseligt i Vand, f. Eks. Pap, støbt Pappirmasse eller lign. Asken kan blandes direk-

te med Jorden. Skal Asken forsendes, skal der anvendes en forsvarlig Emballage af Træ eller Pap, og Forsendelsen skal ske som anbefalet Forsigtig-Postpakke.«

Regulativets § 7, Stk. 1, affattes saaledes:

»Hvis Brændingen har fundet Sted udenfor København eller Frederiksberg, paahviler det Krematoriet at give Dødsstedets Sognepræst og, saafremt Asken er udleveret til Anbringelse paa en Kirkegaard, som ikke er beliggende i det Sogn, hvor Dødsfaldet er sket, tillige Sognepræsten paa Begravelsesstedet Underretning om den afdødes Navn, Stilling, Fødsels- og Dødsdato, Dødsstedet, Stedet og Tidspunktet for Brændingen samt Anbringelsesstedet for Asken; naar Jordpaakastelse har fundet Sted, skal der endvidere gives Oplysning om Datoen og Stedet for Jordpaakastelsen og den tjenstgørende Præsts Navn, og naar Asken er udleveret

*) Må afløses af et af kirkeministeren udfærdiget regulativ, jfr. lovudkastets § 18.

til Anbringelse udenfor Krematoriets Kolumbarium, Urnehave eller Kirkegaard, skal der gives Oplysning om Navnet paa den Person, til hvem Udleveringen er sket. De foran omhandlede Underretninger til Dødsstedets Sognepræst og Begravelsesstedets Sognepræst bør afgives i underskreven Form og afsendes samtidig. Er Dødsstedet eller Begravelsesstedet København eller Frederiksberg, gives Underretning dog ikke til Sogne-

præsten, men til vedkommende Begravelsesvæsen. Har Brændingen fundet Sted i København eller Frederiksberg, paahviler der vedkommende Begravelsesvæsen en tilsvarende Pligt til at give Underretning, saafremt Dødsstedet eller Begravelsesstedet ligger udenfor Begravelsesvæsenets Omraade.«

Ovennævnte Bestemmelser træder i Kraft den 1. Juni 1944.

Uddrag af kirkeministeriets cirkulære nr. 109 af 30. april 1949 om flytning af lig og urner samt anlæg af private begravelsespladser*)

Med hensyn til indretning af private familiegravsteder eller gravplads for en enkelt person udenfor kirkegårdene bemærkes, at der ligeledes i hvert enkelt tilfælde må indhentes tilladelse hertil hos kirkeministeriet, og at en sådan tilladelse kun kan forventes givet aldeles undtagelsesvis, når særlig stærke grunde taler for at imødekomme andragendet. Eventuel tilladelse meddeles ved en kgl. bevilling ad mandatum mod sædvanligt gebyr, og der er til bevillingen knyttet det vilkår, at der på arealet tinglyses en deklaration bl. a. om fredning og vedligeholdelse af arealet med hegn og eventuelle mindesmærker, om underkastelse af provstesynd hvert 3. år og om forbehold af det offentliges ret til at forlange begravelsespladsen nedlagt, når dette i tidens løb af sani-

tære eller andre grunde måtte anses nødvendigt. Endelig skal arealet inden dets første benyttelse indvies af sognepræsten.

Det fremgår af samtlige ovenfor nævnte vilkår for bevillinger til indrettelse af private begravelsespladser, at sådanne begravelsespladser må betragtes som rene undtagelser, og efter den af ministeriet fulgte praksis er sådanne bevillinger også kun sjældent blevet givet. Men da der også på dette område spores en stigning i antallet af andragender, og da ministeriet i høj grad må lægge vægt på den betragtning, at det naturlige er, at de afdøde begravnes på de for alle bestemte fælles begravelsespladser er man sindet også her i fremtiden yderligere at indskrænke antallet af bevillinger.

*) Opretholdes, jfr. lovudkastets § 4, stk. 3, og betænkningen side 28-29.

Lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding*)

§ 1. Ligbrænding er på nedennævnte betingelser tilladt i dertil indrettede, af justitsministeren godkendte anstalter (krematorier).

§ 2. Stk. 1. Ligbrænding kan finde sted i følgende tilfælde:

1. Når den afdøde har truffet bestemmelse om, at hans lig skal brændes.

Sådan bestemmelse kan træffes enten ved skriftlig eller mundtlig udtalelse af enhver, der er fyldt 15 år og er ved sin fornufts fulde brug. En mundtlig udtalelse om ligbrænding må være afgivet i overværelse af to vidner, medmindre den er afgivet på dødslejet. Drejer det sig om en person under 18 år, må der tillige foreligge samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden.

Indsigelse mod rigtigheden af en udtalelse om ligbrænding kan kun gyldigt rejses af den afdødes med ham til hans død samlevende ægtefælle, hans børn over 18 år, forældre eller søskende over 18 år i den nævnte orden. Såfremt sådan indsigelse rejses, afgør politimesteren på den afdødes hjemsted (i København politidirektøren) efter et skøn over samtlige foreliggende omstændigheder, om indsigelsen bør tages til følge. Er en mundtlig udtalelse om ligbrænding afgivet i overværelse af vidner, bør afhøring af disse om fornødent finde sted, inden afgørelsen træffes.

Indsigelse imod rigtigheden af en for notarius publicus oprettet erklæring om ligbrænding kan ikke med gyldighed rejses.

2. Når den afdøde ved sin død var medlem af en af justitsministeren godkendt ligbrændingsforening i henhold til egen indmeldelse eller for børn under 18 år i henhold til indmeldelse af indehaveren af forældremyndigheden.

Er indmeldelsen foretaget af indehaveren af forældremyndigheden, kan ligbrænding

dog ikke finde sted, når den afdøde efter sit 15. år har tilkendegivet, at hans lig ikke skal brændes.

3. Når bestemmelse om ligbrænding træffes enten af den afdødes med ham til hans død samlevende ægtefælle eller, hvis han var ugift og under 21 år, eller han ikke var ved sin fornufts fulde brug, af den eller dem, der ved hans død eller hans fyldte 18. år havde forældremyndigheden over ham. Sådan bestemmelse kan dog ikke træffes, hvis den afdøde efter sit 15. år har tilkendegivet, at hans lig ikke skal brændes, eller det vides, at ligbrænding var i strid med afdødes religiøse overbevisning. Den, der træffer bestemmelse om ligbrænding, skal afgive erklæring på tro og love om, at der intet er ham bekendt om, at de nævnte forhold foreligger.

4. Når den afdøde ikke var fast bosat her i landet og bestemmelse om ligbrænding er truffet på en efter hans hjemlands lovgivning gyldig måde, selvom betingelserne i punkterne 1-3 ikke er opfyldt.

5. Når politimesteren (i København politidirektøren) træffer bestemmelse om, at lig af dødfundne ukendte personer skal brændes, medmindre kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor den pågældende er fundet, ønsker at foranstalte hans begravelse.

6. Når en kirkegårdsbestyrelse træffer bestemmelse om brænding af lig eller ligrester, der opgraves efter fredningstidens udløb, jfr. herved § 24 i lovbekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde, og der ikke af de efterlevende er erhvervet noget andet gravsted, hvortil overførsel skal finde sted, eller fra den afdøde eller dennes ægtefælle eller børn foreligger et overfor kirkegårdsbestyrelsen tilkendegivet ønske om, at hans ligrester til sin tid skal begraves i fællesgrav.

Stk. 2. I de i stk. 1, nr. 1 og 2, omhand-

*) Ophæves ved lovudkastets § 19, stk. 2.

lede tilfælde skal den, der drager omsorg for afdødes bisættelse, også drage omsorg for, at ligbrænding finder sted.

§ 3. Stk. 1. Ligbrænding må ikke iværksættes, forinden politiet på det sted, hvor dødsfaldet er sket, har afgivet skriftlig attest om, at der fra dets side ikke er noget til hinder for ligbrændingen.

Stk. 2. Forinden politiet afgivet sådan attest, skal det påse:

- a. at de i § 2 fastsatte betingelser for foretagelse af ligbrænding er opfyldt.
- b. at der foreligger dødsattest, udstedt af den læge, som har behandlet den afdøde under hans sidste sygdom, hvilken attest må indeholde erklæring fra lægen om, at der efter hans skøn ikke er nogen grund til mistanke om, at døden er forårsaget ved en forbrydelse. Er den afdøde under sin sidste sygdom ikke blevet behandlet af en læge, skal dødsattesten med den nævnte erklæring være udstedt af kreds-lægen på det sted, hvor dødsfaldet er sket (i København stadslægen). Politiet kan derhos, når det finder anledning dertil, altid kræve at den nævnte erklæring skal være afgivet af embedslægen.
- c. at dødsfaldet er anmeldt for skifteretten og til ministerialbogen (i de sønderjyske landsdele til personregisteret).

Stk. 3. Justitsministeren kan tillade, at ligbrænding iværksættes uden forelæggelse af den i stk. 1 omhandlede attest fra politiet, hvor betryggende kontrol med de i stk. 2 omhandlede forhold kan tilvejebringes på anden måde.

§ 4. Stk. 1. Når ligbrænding har fundet sted, skal asken enten begraves på en kirke-

gård eller andet af justitsministeren godkendt sted eller hensættes i særligt dertil indrettede, af justitsministeren godkendte rum.

Stk. 2. Justitsministeren eller ifølge dennes bemyndigelse vedkommende politimester (i København politidirektøren) kan dog tillade, at der forholdes med asken på anden sømmelig måde end i stk. 1 foreskrevet, for såvidt der foreligger et bestemt udtalt ønske herom fra den afdøde.

§ 5. Det kan ikke pålægges folkekirkens præster at forrette jordpåkastelse eller foretage anden kirkelig handling, hvor ligbrænding finder sted.

§ 6. Nærmere forskrifter om udførelsen af ligbrænding gives i et af justitsministeren udfærdiget regulativ.

§ 7. Overtrædelse af denne lov eller af de i medfør af loven fastsatte bestemmelser straffes med bøde. Bøderne tilfalder statskassen.

§ 8. Ved denne lovs ikrafttræden ophæves lov nr. 60 af 14. marts 1931 om ligbrænding. De før den 1. juli 1923 i de sønderjyske landsdele gyldigt afgivne erklæringer om ligbrænding bevarer deres gyldighed, selvom de ikke opfylder betingelserne efter denne lov.

§ 9. Regeringen bemyndiges til efter forhandling med det færøske hjemmestyre ved ggl. anordning at sætte denne lov i kraft på Færøerne med de lempelser, som ifølge disse øers særlige forhold måtte findes hensigtsmæssige.

Kirkeministeriets skrivelse af 29. november 1951 til biskoppen over Ribe stift*)

I et med Deres Højærværdigheds skrivelse af 26. oktober 1951 hertil indsendt andragende har sognepræst ved Zions Kirke i Esbjerg N. N. på foranledning af en den 2. oktober 1951 stedfunden begravelse af enkefru O. O. - der tilhørte folkekirken, men som af afdødes datter, fru P. P. begæredes begravet af en repræsentant for »Jehovas Vidner« - forespurgt

1. om man kan stille det krav, at et medlem af folkekirken skal begraves af en af folkekirkenes præster,
2. om kirkebetjeningen er pligtig at medvirke, når det ønskes, uanset at man ikke ønsker, at en af folkekirkenes præster skal medvirke (borgerlig begravelse).

Yderligere har Deres Højærværdighed ved sagens fremsendelse forespurgt:

3. hvilke tvangsmidler der måtte være til rådighed, såfremt afdødes familie i tilfælde som det foreliggende måtte trodse lovens regler.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse:

ad 1: Ifølge de gældende bestemmelser skal folkekirkenes medlemmer begraves med jordspåkastelse af en af folkekirkenes præster, medmindre afdøde ved en i testamentsform affattet erklæring har truffet bestemmelse om, at han eller hun ønsker at blive begravet uden medvirken af folkekirkenes præster (borgerlig begravelse), jfr. lov nr. 100 af 19. april 1907 om begravelse, §§ 1-2. Folkekirkenes præster har både ret og pligt til at påse, at disse bestemmelser overholdes.

ad 2: Kirkebetjeningen har ikke pligt til at medvirke ved borgerlige begravelse.

ad 3: Såfremt afdødes familie eller andre ikke respekterer de i fornævnte lov indeholdte bestemmelser, vil de eventuelt kunne ifalde strafansvar. Præster og andre begravelsesmyndigheder vil, om fornødent, kunne påkalde politiets bistand.

Det tilføjes, at man i skrivelse af d. d. har anmodet justitsministeriet om at foranledige, at det fornævnte trossamfunds repræsentanter i Esbjerg gøres bekendt med de på dette område gældende bestemmelser.

*) Se betænkningen side 22.

Uddrag af kgl. anordning nr. 143 af 20. april 1953 om kirkegårde*)

§ 40. Hvor der af ministeriet under særlige omstændigheder er meddelt bevilling til indrettelse af begravelsespladser for stiftelser, hospitaler eller enkelte familier, føres tilsynet med begravelsespladserne fremtidig af provsten og den af provstiudvalget valgte bygningskyndige mand.

Stk. 2. For synsforretninger erlægges ejeren af begravelsespladsen vederlag m. m. i

overensstemmelse med de i anordning om vedligeholdelse af og tilsyn med kirkebygninger m.v. af 11. april 1953 § 39 fastsatte regler.

§ 41. Med hensyn til indretning og benyttelse af gravkamre på kirkegårde og andre begravelsespladser, jfr. § 40. gælder indtil videre de i ministeriets cirkulære af 15. maj 1914 fastsatte regler.

*) Oprietholdes jfr. lovudkastets § 4, stk. 3. Se også bilag 13.

Justitsministeriets skrivelse af 17. november 1956
til Dansk Ligbrændingsforening

Under henvisning til foreningens skrivelse af 22. september 1956 vedrørende et af kirkeministeriet udarbejdet udkast *) til tillæg til anordning af 16. marts 1910 angående adgang for folkekirkens præster til at yde medvirken ved ligfærd, hvor ligbrænding finder sted, skal man meddele, at justitsministeriet i dag har tilbagesendt sagen til kirkeministeriet under henvisning til foreningens er-

klæring og med bemærkning, at der efter justitsministeriets opfattelse ikke er hjemmel i lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding til at pålægge vedkommende begravelsesvæsen (krematoriebestyrelse) en henvisningspligt som foreslået i det fremsendte udkast til tillæg til anordningen af 6. marts 1910.

*) Ifølge udkastet pålægges det vedkommende krematoriebestyrelse (i København og på Frederiksberg begravelsesvæsenet) at påse, at der, såfremt der ikke foreligger en i testamentsform affattet skriftlig erklæring fra afdøde om borgerlig begravelse, da at rette henvendelse til den eller de præster, til hvilke afdøde var henvist, om foretagelse af jordpåkastelse inden kistens henførelse til brændingsrummet. Se også bilag 10 og betænkningen side 22.

Uddrag af justitsministeriets bekendtgørelse nr. 375 af 22. december 1961
om førelsen af de borgerlige personregistre i de sønderjyske landsdele*)

Kapitel III.

Anmeldelse af dødsfald.

§ 25. Ethvert dødsfald skal senest den følgende søgnedag anmeldes for personregisterføreren i det registreringsdistrikt, i hvilket dødsfaldet har fundet sted.

§ 26. Anmeldelsespligten påhviler afdødes ægtefælle, børn over 18 år eller forældre i den nævnte rækkefølge og – når sådanne ikke findes eller er forhindret i at foretage anmeldelsen - den person, i hvis bolig dødsfaldet har fundet sted.

§ 27. §§ 13-15 i denne bekendtgørelse finder tilsvarende anvendelse på anmeldelse af dødsfald.

Stk. 2. Finder lovmæssigt ligsyn sted, eller foretages der politimæssig undersøgelse i anledning af dødsfaldet, sker indførslen om dette på grundlag af vedkommende myndigheds skriftlige meddelelse om dødsfaldet.

§ 28. Indførslen om dødsfaldet skal indeholde:

1. Anmelderens fulde navn, stilling og bopæl.
2. Sted, dag og time for dødsfaldet.

3. Afdødes fulde navn, fødselsdag og -år, stilling, bopæl og fødested.

4. Afdødes ægtefælles fulde navn, stilling og bopæl eller bemærkning om, at afdøde var ugift, enkemand (enke) eller fraskilt og, for så vidt afdøde har været gift flere gange, da så vidt muligt ægteskabernes antal.

5. Afdødes forældres fulde navne, stilling og bopæl.

Stk. 2. Såfremt noget af disse forhold er ubekendt, gøres der anmærkning herom ved indførslen.

§ 29. Når et dødsfald anmeldes til personregisterføreren, skal han uden betaling meddele attest derom. Han skal endvidere uden ophold give skifteretten på dødsstedet meddelelse om ethvert til ham anmeldt dødsfald. Meddelelsen, som skal gives på en dertil bestemt blanket, indsendes i 2 eksemplarer, såfremt afdøde var fremmed statsborger. Personregisterføreren bør derfor altid, når anmeldelse om dødsfald lader formode, at afdøde var fremmed statsborger, søge tilvejebragt oplysning herom, uden at egentlig dokumentation af de afgivne oplysninger dog er nødvendig.

Kirkeministeriets skrivelse af 18. november 1963 til Danske Begravelses-
og Ligbrændingsforretningers Landsorganisation
(nu Bedemændenes Landsforening*)

Da det er kommet til ministeriets kundskab, at det forekommer, at de i lovgivningen fastsatte bestemmelser om gejstlig medvirkning ved begravelser ikke overholdes i tilfælde, hvor ligbrænding finder sted, skal ministeriet herved henstille til landsorganisationen at instruere organisationens medlemmer om — som led i den bistand, der ydes af begravelses- og ligbrændingsforretningerne - i tilfælde, hvor der måtte være anledning dertil, alvorligt at foreholde afdødes efterladte, at medlemmer af folkekirken efter loven *skal* begraves med gejstlig medvirkning, uanset om ligbrænding finder sted eller ej, og at de efterladte derfor i alle tilfælde, hvor afdøde ved sin død var medlem af folkekirken, må rette henvendelse til den eller en af de præster, som afdøde var henvist til, om foretagelse af jordpåkastelse inden kistens

henførelse til brændingsrummet, alene med undtagelse af de tilfælde, hvor afdøde ved en i testamentsform affattet erklæring har truffet bestemmelse om, at han eller hun ønsker at blive begravet uden medvirkning af folkekirkenes præster (borgerlig begravelse), jfr. lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser §§ 1 og 2. I tvivlstilfælde må de efterladte henvises til at søge vejledning hos en af folkekirkenes præster.

Såfremt landsorganisationen måtte se sig i stand til tillige at underrette bedemænd, som ikke er tilsluttet landsorganisationen om ovenstående, ville ministeriet sætte pris derpå.

Det tilføjes, at hovedbestyrelsen for Dansk Ligbrændingsforening d. d. er tilskrevet på tilsvarende måde.

*) Se betænkningen side 21-22.

Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 430 af 15. december 1965
om dødsattester*)

I henhold til § 4 i lov nr. 2 af 2. januar 1871 om ligsyn som ændret ved lov nr. 46 af 4. maj 1875 fastsættes:

§ 1. Dødsattester udfærdiges på følgende blanketter, der er trykt ved justitsministeriets foranstaltning:

1. Dødsattest udstedt af en læge for en person, der er død i en alder af 28 dage eller derover: Formular 1231, hvid.
2. Dødsattest udstedt af en læge for et levendefødt barn, der er død inden 28 dage efter fødslen: Formular 1232, rød.

3. Dødsattest udstedt af en læge for et dødfødt barn: Formular 1233, gul.
4. Dødsattest udstedt af ligsynsmænd for et barn under 1 år: Blanket D, formular 1220, hvid.
5. Dødsattest udstedt af ligsynsmænd for andre personer: Blanket E, formular 1222, hvid.

§ 2. Bekendtgørelsen træder i kraft 1. januar 1966.

Stk. 2. Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 78 af 25. marts 1931 angående dødsattester ophæves.

Justitsministeriets cirkulære nr. 258 af 15. december 1965
vedr. attestation om ligbrænding*)

I medfør af § 3, stk. 3, i lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding bestemmer justitsministeriet herved, at den i lovens § 3, stk. 2, omhandlede attest om, at der intet er til hinder for ligbrænding, afgives af vedkommende begravelsesvæsen, for så vidt angår personer, der er afdøet ved døden i Kø-

benhavn, Frederiksberg, Gentofte, Odense, Århus, Randers, Ålborg eller Esbjerg kommune.

Såfremt der fremsættes indsigelse mod ligbrænding, eller begravelsesvæsenet iøvrigt er i tvivl om berettigelsen af ligbrænding, forelægges spørgsmålet for politiet til afgørelse.

*) Bortfalder, jfr. lovudkastets § 10, stk. 1, og udkastet til cirkulære om begravelse og ligbrænding.

Kirkeministeriets cirkulære nr. 14 af 27. januar 1966 om dødsattester*)

Ved justitsministeriets bekendtgørelse af 15. december 1965, der er af trykt som bilag til nærværende cirkulære, er der foreskrevet nye blanketter til brug ved lægers udfærdigelse af dødsattester. Når disse attester er tilklæbet af lægen (eventuelt politiet), må de kun åbnes af embedslægen.

De særlige blanketter til brug ved ligsynsmænds udfærdigelse af dødsattester er uændrede og udleveres som hidtil af den stedlige sognepræst, der rekvirerer blanketterne hos kreds-lægen.

I *København*, på *Frederiksberg* og i *Gentofte* påtegnes dødsattesten om dødsfaldets indførelse i ministerialbogen af den præst, i hvis ministerialbog dødsfaldet efter de herom gældende regler skal indføres med nr. Endvidere skal den præst, der skal foretage jordpåkastelse, forsyne attesten med påtegning om tid og sted for jordpåkastelsen. I tilfælde af borgerlig begravelse påtegnes attesten af den, med hvem der træffes aftale om begravelsen. Attesten afleveres derefter i *København* og på *Frederiksberg* på begravelsesvæsenets kontor, i *Gentofte* til den præst, i hvis kirkebog dødsfaldet (for så vidt angår dødfødte: fødslen) er indført med nr.

I *den øvrige del af landet* afleveres dødsattesten til dødsstedets sognepræst - i *de sønderjyske amter* sammen med en af personregisterføreren på dødsstedet udfærdiget attest om dødsfaldets anmeldelse til personregistret.

Skal ligbrænding finde sted, skal dødsattesten forinden af politiet forsynes med påtegning om, at der intet er til hinder for ligbrænding. For så vidt angår personer, der er afgået ved døden i *København*, *Frederiksberg*, *Gentofte*, *Odense*, *Århus*, *Randers*, *Ålborg* eller *Esbjerg* kommune, afgives sådan attestation dog ifølge justitsministeriets cirkulære af 15. december 1965 af vedkommende begravelsesvæsen.

Såfremt præsten har kendskab til eller begrundet formodning om, at der i forbindelse

med dødsfaldet foreligger sådanne omstændigheder, at dødsattest bør udstedes på grundlag af medico-legalt ligsyn, påhviler det ham at påse, at dødsattesten på forsiden i den dertil indrettede rubrik er eller bliver forsynet med øvrighedens (normalt politiets) påtegning om, at der ikke for det offentliges vedkommende er noget til hinder for, at begravelsen finder sted.

Såfremt begravelse eller ligbrænding ønskes foretaget uden for den bykommune eller det landsogn, hvor dødsfaldet har fundet sted, udfærdiger i de sønderjyske amter præsten på dødsstedet, i den øvrige del af landet den præst, i hvis ministerialbog dødsfaldet er indført med nummer (i *København* og på *Frederiksberg* dog begravelsesvæsenet) en begravelsesattest, der (i de sønderjyske amter sammen med dødsanmeldelsesattesten) følger med liget. De dertil bestemte grønne blanketter rekvireres af præsten hos kreds-lægen.

Bortset fra fornævnte begravelsesattester må afskrift eller udskift af dødsattester ikke udfærdiges af præsterne.

De til præsterne uden for *København* afleverede dødsattester indsendes som hidtil inden 14 dage efter hver måneds udgang til kreds-lægen sammen med de summariske indberetninger om antallet af fødte og døde. Såfremt en dødsattest er fejlagtig eller mangelfuldt udfyldt, påhviler det præsten at drage omsorg for, at der finder fornøden berigtigelse sted, forinden attesten videresendes til kreds-lægen, enten ved tilbagesendelse af attesten til udstederen eller ved rettelse i attesten, i sidstnævnte tilfælde med angivelse af, at rettelserne er foretaget af præsten.

Opmærksomheden henledes på, at præsterne bør forlange sig dødsattest forelagt i betimelig tid før begravelsen og ikke må lade sig nøje med at få den forevist ved selve begravelsen.

Man vedlægger et antal eksemplarer af nærværende cirkulære til omdeling blandt stiftets præster.

) Bortfalder, jfr. udkastet til cirkulære om begravelse og ligbrænding.

Lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald*)

§ 1. Fødsler og dødsfald, der finder sted her i landet eller om bord i skibe eller luftfartøjer, hvis første ankomststed derefter er en dansk havn eller lufthavn, skal anmeldes til folkekirkens ministerialbøger.

§ 2. Anmeldelse af fødsel skal foretages af barnets forældre, for barn uden for ægteskab af moderen.

Stk. 2. Anmeldelse af dødsfald skal foretages af afdødes ægtefælle, hvis samlivet bestod, og ellers af hans børn over 18 år eller af hans forældre i den nævnte rækkefølge.

Stk. 3. Findes der ingen anmeldelsespligtig efter stk. 1-2, der er i stand til at foretage anmeldelsen, skal denne foretages af tilstedeværende personer over 18 år, der hører til den fødendes eller afdødes husstand, eller hos hvem den pågældende har ophold.

Stk. 4. Har fødslen eller dødsfaldet fundet sted om bord i et skib eller et luftfartøj, skal anmeldelsen foretages af skibets eller luftfartøjets fører eller hans stedfortræder, såfremt ingen anmeldelsespligtig efter stk. 1-3 er til stede eller er i stand til at foretage anmeldelsen.

Stk. 5. Foretages der medicolegalt ligsyn eller politimæssig undersøgelse i anledning af et dødsfald, skal politiet foretage anmeldelse af dødsfaldet.

§ 3. Er en anmeldelse ufyldstgørende, kan ministerialbogsføreren pålægge den anmeldelsespligtige at afgive personlig forklaring til ham.

§ 4. Nærmere regler om afgivelse af anmeldelser, herunder om de attester m. v., der skal følge med anmeldelser, fastsættes af kirkeministeren.

§ 5. Den, der overtræder §§ 1 og 2 eller tilsidesætter pålæg efter § 3, straffes med bøde. På samme måde straffes den, der afgiver urigtig anmeldelse eller urigtig forklaring efter § 3.

Stk. 2. I forskrifter, der udfærdiges i medfør af § 4, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

§ 6. Loven træder i kraft den 1. oktober 1968.

Stk. 2. Samtidig ophæves §§ 9-11 i forordning af 30. maj 1828 om adskilligt, som i henseende til dåben bliver at iagttage, samt § 10 i lov af 13. april 1851 om ægteskabs indgåelse uden for de anerkendte trossamfund eller imellem medlemmer af forskellige trossamfund m. v. Endvidere ophæves § 18 i lov nr. 88 af 15. maj 1903 om valgmenigheder og § 10, stk. 1, 2. punktum, i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m., jfr. lovbekendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961.

§ 7. Loven gælder ikke for de sønderjyske landsdele, Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

*) Bestemmelserne berøres ikke af lovudkastet. Se derimod betænkning nr. 649/1972 om borgerlig personregistrering.

Kirkeministeriets skrivelse af 8. august 1969 til
biskoppen over Københavns stift*)

I et med Deres Højærværdigheds erklæring af 7. maj 1969 (K. B. 37/1969) hertil indsendt andragende har Bedemændenes Landsforening, Københavns afdeling, forespurgt, om sognepræsterne i Københavns Vestre provsti er berettiget til at følge den fremgangsmåde, at tilførsel til ministerialbøgerne om et folkekirkemedlems dødsfald, når der - uden fremlæggelse af en af afdøde underskrevet erklæring - er fremsat begæring om begravelse uden gejstlig medvirken, udskydes, indtil der af vedkommende sognepræst er truffet afgørelse med hensyn til, om betingelserne for borgerlig begravelse er til stede.

Således foranlediget skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at det fremsatte spørgsmål må besvares benægtende, idet sognepræsten er pligtig til at fo-

retage tilførsel til ministerialbøgerne om modtagne dødsanmeldelser og at forsyne dødsattesterne med påtegning herom, uanset om spørgsmålet om gejstlig medvirken ved bisættelsen ikke måtte være endelig afklaret på dette tidspunkt. jfr. ministeriets skrivelse af 19. juli 1968.

På given foranledning skal man tilføje, at der ikke af ministeriet er godkendt nogen formular til afgivelse af erklæring fra de pårørende om bisættelse uden gejstlig medvirken. Sådanne erklæringer kan ikke uden videre i alle tilfælde betragtes som fyldestgørende, og det må være overladt til vedkommende præst efter et skøn over omstændighederne i det enkelte tilfælde at underkaste erklæringen en nærmere prøvelse til konstatering af, om dens indhold må antages at være stemmende med afdødes vilje.

Uddrag af lov nr. 204 af 24. maj 1972 om valgmenigheder*)

§ 12. En valgmenighed kan med kirkeministerens tilladelse anlægge kirkegård til brug for valgmenighedens medlemmer.

Stk. 2. Inden tilladelse gives, skal valgmenigheden stille sikkerhed for kirkegårdens fortsatte vedligeholdelse i tilfælde af menighedens opløsning. Størrelsen og arten af sikkerheden fastsættes af kirkeministeren.

Stk. 3. Kirkegården skal indvies, inden den tages i brug.

§ 13. Medlemmer af valgmenigheden har ret til at blive begravet på kirkegården i det sogn, hvor de bor, selv om den valgmenighed, de tilhører, har egen kirkegård i sognet.

*) Bestemmelserne berøres ikke af lovudkastet, jfr. § 20.

Norsk lov af 3. maj 1913 om likbrænding*)

§ 1. Enhver, som har fyldt 15 aar og har sin forstands fulde bruk, kan ved skriftlig eller mundtlig begjæring bestemme, at hans legemen efter døden skal brændes. Mundtlig erklæring raa være avgit i overvær av to vidnedytige personer, hvis den ikke er avgit paa dødsleiet.

Like med gyldig erklæring ansees det, at avdøde efter egen indmeldning var medlem av en likbrændingsforening.

De bestemmelser, som ovenfor er omhandlet, kan tilbakekaldes paa hvilkenksomhelst bevislig maate.

§ 2. Foreligger det ikke fra avdøde slik bestemmelse som omhandlet i § 1, kan bestemmelse om likbrenning treffes av avdødes nærmeste etterlatte over 18 år i følgende rekkefølge: ektefelle, barn, foreldre, barnebarn, besteforeldre, barnebarns barn, søsken. Hvis ikke noen av disse er i live, eller kan nåes innen rimelig tid, kan tilsvarende bestemmelse treffes av søskens barn, foreldres søsken, søskenbarn, barns ektefelle, foreldres ektefelle, søskens ektefelle eller avdødes forlovede.

I forhold til disse regler ansees et adoptivbarn og dettes avkom for beslektet med adoptanten og dennes slekt som om adoptivbarnet var adoptantens virkelige barn.

Finnes det ingen etterlatte som nevnt i første ledd, eller er det forbundet med særlige vanskeligheter å komme i forbindelse med dem, kan bestemmelse om likbrenning treffes av prest eller forstander i avdødes menighet, av lege som har behandlet avdøde, eller av bestyrer av pleie- eller gamlehjem, hvor avdøde hadde sin siste bopel.

Det kan ikke treffes bestemmelse om likbrenning etter denne paragraf dersom det vites at likbrenning var i strid med avdødes religiøse overbevisning, eller at det av an-

dre grunner stred mot hans ønske å bli brent etter døden.

§ 3. Er den, som drar omsorg for avdødes likfærd, uvillig til at la bestemmelse om likbrænding gjennomføre, skal han melde det til skifteretten eller lensmanden, som lar likbrænding gjennomføre, skal han melde det terlatt de nødvendige midler til at dekke omkostningene ved den, eller disse blir tilveiebragt paa anden maate.

§ 4. Likbrænding maa ikke iverksettes uten at politiet paa dødsstedet eller hvis dødsfaldet er skedd i utlandet, politiet paa det sted, hvor liket skal brændes, har git skriftlig tilladelse.

Før politiet gir tilladelsen, skal det paase, at der foreligger gyldig bestemmelse om likbrænding. Dersom bestemmelsesretten efter § 2 tilkommer flere, kan tilladelse gives efter begjæring av en av dem, naar denne erklærer, at de øvrige ikke vites at motsætte sig brænding, og ingen av disse inden 48 timer, efter at begjæringen er fremsat, nedlægger indsigelse mot brændingen. Politiet skal videre kræve:

- a. bevidnelse for, at de paabudte meldinger om dødsfaldet har fundet sted;
- b. erklæring fra den læge, som har behandlet avdøde under hans sidste sygdom, om dødsårsaken samt om, at der ikke er grund til at anta, at døden er voldt ved en strafbar handling.

Hvis avdøde ikke har været behandlet av læge under sin sidste sygdom, eller hvis det ikke med sikkerhet kan antages, at vedkommende er død en naturlig død, maa tilladelsen ikke gives, uten at dødsårsaken er bragt paa det rene gjennom lægeundersøkelse av liket og om nødvendig gjennom likaapning

*) Se betænkningen side 25.

og i tilfælde kemisk eller anden fagvidenskabelig undersøkelse av vedkommende likdele. Er der mulighed for at anta, at døden er voldt ved en strafbar handling, maa tilladelsen ikke gives uten samtykke av statsadvokaten.

§ 5. Under særlig ondartet farsot kan helse-raadet bestemme, at de, som er døde under farsotten, skal brændes, uten at de betingelser, som er foreskrevet i §§ 1, 2 og 4 foreligger.

§ 6. Likbrænding maa her i riket kun utføres i anstalter, som er indrettet til det

(krematorier), og som Kongen har godkjendt.

Naar likbrænding har fundet sted, skal asken omhyggelig samles i en urne, som be-graves paa kirkegaard eller sættes i et rum, som er indrettet til opbevaring av askeurner (kapel, urnehal), og som Kongen har godkjendt. Kongen eller den, han bemyndiger, kan dog gi tilladelse til, at asken blir opbevart paa anden maate.

§ 7. Nærmere forskrifter til gjennomførelse av denne lov kan Kongen gi.

§ 8. (Ophevelsesbestemmelse.)

Svensk lov af 25. oktober 1957 om jordfästning m. m.*)

Allmänna bestämmelser

1 §.

När någon avlidit bör, såvitt det är möjligt, hans önskan rörande jordfästning och gravsättning iakttagas av den som i egenskap av anhörig eller närstående eller eljest ombesörjer begravningen. Härvid skall särskilt beaktas om den avlidne givit uttryck åt sin önskan i skriftligt förordnande eller om denna framgår av hans anslutning till visst trossamfund.

2 §

Avliden må gravsättas endast på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats som blivit för sådant ändamål behörigen anordnad och invigd, eller på enskild begravningsplats. Efter eldbegängelse må dock med askan förfaras på sätt Konungen bestämmer.

3 §

På Konungens prövning ankommer, huruvida och på vilka villkor enskild begravningsplats må anläggas.

4 §.

Rätt till gravsättning på allmän begravningsplats skall ej vara beroende av att den avlidne tillhörde visst trossamfund eller att jordfästning ägt rum eller förrättas i viss ordning.

5 §.

Vid jordfästning och gravsättning må intet förekomma som stridar mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd.

Begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick.

6 §.

Var den avlidne medlem av svenska kyr-

kan, ombesörjer pastor i församling där den avlidne var kyrkobokförd att dödsfallet i den ordning kyrkohandboken föreskriver till - kännagives vid högmässogudstjänst, så snart det lämpligen kan ske.

Ändå att den avlidne icke tillhörde kyrkan skall sådant tillkännagivande ske, om det begäres av den som ombesörjer begravningen.

Avliden som var medlem av svenska kyrkan skall jordfastas i svenska kyrkans ordning om ej annat följer av 1 §. I fråga om barn, som avlidit före femton års ålder, tillkomme dock vårdnadshavaren att avgöra, huruvida sådan jordfästning skall förrättas. Om sådan jordfästning av dödfött barn bestämme föräldrarna.

Hur jordfästning i svenska kyrkans ordning skall ske, föreskrives i kyrkohandboken. Jordfästningen skall äga rum i den församling, där den avlidne var kyrkobokförd eller dödsfallet timade, dock må, om det åstundas, jordfästningen förrättas i annan församling.

8 §.

Ändå att den avlidne icke tillhörde svenska kyrkan, må på framställning av den som ombesörjer begravningen jordfästning förrättas i svenska kyrkans ordning, därest den avlidne önskat sådan jordfästning eller det eljest föreligger skäl därtill.

9 §

Jordfästning i svenska kyrkans ordning förrättas i kyrkorum som invigts för svenska kyrkans gudstjänst eller ock på kyrkogård eller annan begravningsplats eller i begravningskapell, krematorium eller annat rum, som inrättas för sådant ändamål.

*) Se betänkningsprotokoll side 26.

10 §.

För jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans må kyrkorum som invigts för svenska kyrkans gudstjänst upplåtas om särskilda skäl därtill äro.

11 §.

Klockringning vid jordfästning eller gravsättning skall då det begäres av den som ombesörjer begravningen äga rum på van-

ligt sätt, även om jordfästning icke förrättas i svenska kyrkans ordning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1958. Genom lagen upphäves lagen den 25 maj 1894 (nr 36 s. 2) angående jordfästning.

Det alla som vederbör hava sig hörsamlingen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vår kungl. sigill bekräfta låtit.

